

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészeti és Társadalomtudományi Kar

Politikatudományi és Nemzetközi Tanulmányok Tanszék

ISSN 2732-1851

pólusok...

polarities

VI. évf. 2. szám – Vol. 6, Issue 2. (2025)

UNIVERSITY OF PÉCS

Faculty of Humanities and Social Sciences
Department of Political Science and International Studies

ISSN 2732-1851

PÓLUSOK FOLYÓIRAT

HU ISSN 2732-1851

DOI 10.15170/PSK

A Pólusok folyóirat célja a politikatudomány, valamint a nemzetközi tanulmányok területén elért tudományos eredmények közzlése, az érintett diszciplínákhoz köthető szakmai fórumok gazdagítása. A folyóirat évente két alkalommal (tél/tavaszi–nyári/ősz) jelenik meg, online lapszámok formájában.

Főszerkesztő

Prof. Dr. Kákai László, tanszékvezető egyetemi tanár, Politikatudományi és Nemzetközi Tanulmányok Tanszék, Pécsi Tudományegyetem

Szappanyos, Melinda
Szente-Varga, Mónika
Tarrósy, István
Vadál, Ildikó
Vila Maior, Paulo
Vörös, Zoltán

Szerkesztőség:

Deák Máté (recenzió rovat)
Glied Viktor (folyóirat marketing)
Kacziba Péter (felelős szerkesztő)
Lechner Zoltán (olvasószerkesztő)
Murányi Kata (olvasószerkesztő)
Szegedi Péter (olvasószerkesztő)

MTA besorolás (Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya, 2023):

Politikatudományi Bizottság: **B**
Nemzetközi és Fejlődéstanulmányok Bizottság: **B**
Regionális Tudományok Bizottsága: **C**

A szerkesztőbizottság tagjai:

Bejma, Agnieszka
Bretter, Zoltán
Egeresi, Zoltán
Koller, Boglárka
Merkovity, Norbert
Natasza, Styczynska
Naxera, Vladimír
Pánovics, Attila
Raptopoulos, Nikolaos
Schmidt, Andrea

Kiadó:

PTE BTK Politikatudományi és Nemzetközi Tanulmányok Tanszék

Cím: H-7622 Pécs, Ifjúság útja 6.

Elérhetőség: polusok@pte.hu

A folyóiratban megjelenő írások a Creative Commons Nevezd meg – Nem Kereskedelmi – ShareAlike 4.0 nemzetközi licenc alatt kezeltek.

 CC BY-NC-SA 4.0

POLARITIES
Journal of Political and International Studies
HU ISSN 2732-1851
DOI 10.15170/PSK

The Polarities (Pólusok) journal aims to publish results obtained in the field of political science and international studies and to contribute to the professional forums of these disciplines. The journal is published twice a year (winter/spring and summer/autumn) in the form of online issues.

Editor-in-Chief:

Prof. Dr. László Kákai, Head of Department, Department of Political Science and International Studies, University of Pécs

Editors:

Máte Deák (book reviews)
Viktor Glied (journal marketing)
Péter Kacziba (managing editor)
Kata Murányi (copy editor)
Zoltán Lechner (copy editor)
Péter Szegedi (copy editor)

Editorial Board:

Bejma, Agnieszka
Bretter, Zoltán
Egeresi, Zoltán
Koller, Boglárka
Merkovity, Norbert
Natasza, Styczynska
Naxera, Vladimír
Pánovics, Attila
Raptopoulos, Nikolaos
Schmidt, Andrea
Szappanyos, Melinda
Szente-Varga, Mónika

Tarrósy, István

Vadál, Ildikó

Vila Maior, Paulo

Vörös, Zoltán

Qualification by the Hungarian Academy of Sciences (2023):

HAS IX. Section of Economics and Law, Political Science Committee: **B**

HAS IX. Section of Economics and Law, International and Development Studies Committee: **B**

Publisher:

Department of Political Science and International Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Pécs

Address: H-7622 Pécs, Ifjúság útja 6.

Email: polusok@pte.hu

Articles published in this journal are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial ShareAlike 4.0 International License.

 CC BY-NC-SA 4.0

TARTALOMJEGYZÉK/CONTENT

TANULMÁNYOK ROVAT/RESEARCH ARTICLES

A képregény találkozása a street arttal a bande dessinée médiavárosában: Példák Brüsszelből és Genéből (*Hungarian*)

Maksa Gyula és Murányi Kata.....2-20
(*Comics meets street art in the media cities of the bande dessinée: Examples from Brussels and Geneva*)

Quo Vadis, Haiti? Can the Kenyan peace operation resuscitate a nation in chaos? (*English*)

András Hárs.....21-40

The Politics of Fear and Attention: The Platform Logic of Democratic Erosion (*English*)

Norbert Merkovity.....41-57

The Lebanese-Israeli Maritime Agreement: A Conflict Resolution Model or a Geopolitical Stopgap? (*English*)

Abbas Ismail.....58-73

A belpolitikai törésvonalak hatása harminc év szlovák külpolitikájára (1993-2023) (*Hungarian*)

Holányi Ákos.....74-94
(*The influence of domestic political cleavages on 30 years of Slovak foreign policy (1993-2023)*)

Írország katonai semlegességének múltja és jelene (*Hungarian*)

Labáth Ádám.....95-112
(*The Past and the Present of the Irish Neutrality*)

RECENZÍÓ/BOOK REVIEW

Boris Johnson (2024): Unleashed. William Collins, London. (*Hungarian*)

Varga Tímea.....113-117

A KÉPREGÉNY TALÁLKOZÁSA A STREET ARTTAL A BANDE DESSINÉE MÉDIAVÁROSAIBAN. PÉLDÁK BRÜSSZELBŐL ÉS GENFBŐL

Maksa Gyula

egyetemi docens

Pécsi Tudományegyetem, Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék

Képregénytudományi Kutatócsoport

ORCID 0000-0001-5733-0033

Murányi Kata

egyetemi adjunktus

Pécsi Tudományegyetem, Politikatudományi és Nemzetközi Tanulmányok Tanszék

Képregénytudományi Kutatócsoport

ORCID 0009-0005-3009-8154

Dol:

10.15170/PSK.2025.06.02.01

Beküldve: 2025.05.11.

Elfogadva: 2025.07.01.

Publikálva: 2025.08.21.

Hivatkozás:

Maksa, Gy. & Murányi, K. (2025):

A képregény találkozása a street arttal a bande dessinée médiavárosokban. Példák Brüsszelből és Genfből. *Pólusok*, 6(2), 2–20.

Egyéb információk:

-

A folyóiratban megjelenő írások a Creative Commons Nevezd meg – Nem Kereskedelmi – ShareAlike 4.0 nemzetközi licenc alatt kezeltek.

 CC BY-NC-SA 4.0

Absztrakt

A populáris geopolitikai vizsgálódások körébe tartozó képregénymédia történetileg dinamikus identitásformálódását egyes földrajzi-kulturális változatokban a mediális hibridizációk megjelenése kíséri, amelyek street art alkotásokban is megnyilvánulhatnak. Tanulmányunkban ezeket a képregényalapú hibrid közegeket és azok használatát vizsgáljuk médiaelméleti szempontból a frankofón *bande dessinée* két különböző médiavárosának kontextusában. Brüsszelben és Genfben a képregény intézményesülése részben eltérő módon zajlott, de mindkét városban jelentős szerepet kapott az utcai művészethez kapcsolódó hibrid média. Brüsszelben ezt a szerepet főként a képregényfalfestmények töltik be, amelyek kanonizáló funkcióval bírnak, és turisztikai tevékenységet is generálnak. Genf esetében pedig a politikai kommunikációhoz, állampolgári neveléshez és civil szervezetek kampányaihoz kapcsolódó képregényplakátok és képregénystílusú utcatáblák fontossága figyelemre méltó.

Kulcsszavak: képregény, képregényplakát, street art, médiaváros, Genf, Brüsszel, populáris geopolitika

Bevezetés – Médiaelméleti háttér

A média identitása, kulturális variációi és hibridizációi

A képregénykutatás intézményesítésére vonatkozó ajánlásokat követve a képregényt tekinthetjük grafikus irodalomnak, művészetnek és médiának. Az első esetben Rodolphe Töpffer példáját követjük, aki irodalom- és retorikatanár volt Genfben, és akit a képregény „feltalálójának” tartanak (Kunzle, 2007; Groensteen és Peeters, 1994). Töpffer saját műveit és albumait „*littérature en estampes*”-ként, azaz

nyomatokból álló irodalomként kezelte, amely kép-szöveg narratívák reprodukcióira épült, így a képregényt grafikus irodalomként értelmezte (Töpffer, 1994).

A 20. század folyamán a képregényeket „parairodalomként” is vizsgálták, vagyis az irodalom szűkebb értelemben vett „magas” intézményrendszerének peremén elhelyezkedő műfajként. Ha azonban nem az intézményesülésre, hanem a kifejezőmódra helyezük a hangsúlyt, a képregényt akár „rajzolt irodalomként” is felfoghatjuk, ahogyan azt Harry Morgan (2003) javasolja.

Az elmúlt évtizedekben – különösen a grafikus regények könyvesbolti sikereit követően – az irodalmi intézményrendszer egy jelentős része nyitottá vált a képregények iránt. Számos országban a képregények már az irodalomoktatás és az irodalmi folyóiratok részét képezik. Napjainkban a lassú újságírás (*slow journalism*) jellemzőit hordozó grafikus újságírásnak (Le Masurier, 2020) köszönhetően a képregényes riport is egyre inkább a sajtóműfajok közé sorolódik.

Ezzel párhuzamosan a képregények a művészeti intézményrendszerben is helyet kaptak mint a „kilencedik művészet”, amely sajátos kifejezőmódot és jelentésalkotási folyamatokat foglal magában. Ez megmutatkozik például a képregényre specializált múzeumokban és galériákban, valamint az olyan általánosabb profilú intézményekben, amelyek megnyitották kapuikat a képregények előtt. Az irodalmi és művészeti megközelítés összefonódásának egyik jó példája Riad Sattouf munkássága, aki életrajzi ihletésű grafikus regényeket és képregényes riportokat is készített, amit jól tükrözött 2018-as életműkiállítása a párizsi Pompidou Központban.

Ugyanakkor a képregénykutatók jelentős része nem elsősorban irodalom- vagy művészetkritikus, hanem médiatudományi háttérrel rendelkezik. Ez nem véletlen, hiszen a képregény mint populáris kultúra társadalmi erőforrás, egyben önálló média is, ami indokolja ekként való vizsgálatát (Dacheux, 2009). A képregények előállításának, terjesztésének és közvetítésének médiaintézményei jól azonosíthatók, akár csak azok a médiatermékek (képregények), amelyeket ezek az intézmények létrehoznak, valamint a képregény mint médium közönsége, felhasználási módjai és társadalmi gyakorlatai is (Maigret és Stefanelli, 2012).

Akár médiaként, akár művészetként vagy irodalomként vizsgáljuk a képregényt, fontos figyelembe venni, hogy történeti és kulturális változatokban létezik. Paul Ricoeur, André Gaudreault és Philippe Marion nyomán azt mondhatjuk, hogy történetileg dinamikus identitással rendelkezik: fennállása óta folyamatos változásban van, nem marad teljesen ugyanaz, de nem is alakul át teljesen mássá (Gaudreault és Marion, 2000). Fejlődése során különböző irodalmi, művészeti és médiakultúrákban, különböző közegekkel találkoztatva eltérő műfajokban formálódott, például a regénnyel, a nyomtatott sajtóval, a filmmel, a plakáttal, a televízióval vagy a videóbloggerrel hibridizálódott.

A japán manga (és a koreai manhwa), valamint az intézményesülés és ipari jelentőség szempontjából Európában vezető frankofón *bande dessinée* és az észak-amerikai comics mellett számos más változat is kialakult, amelyek földrajzi-

kulturális variációi önmagukban sem egységesek. Emellett számos kapcsolat létezik közöttük, és a képregény kulturális változatainak dinamikus identitásai gyakran nem különülnek el élesen egymástól. A képregényt mint médiumot tehát a földrajzi-kulturális terek, mediális elrendezések és időbeli-történeti változatok sokfélesége jellemzi.

A képregénymédia identitásformálódásában ma két általános tendencia figyelhető meg. Egyrészt a digitalizáció, a digitális képregények, a webképregények, valamint a digitális médiával és az internettel való találkozás döntően alakítják a képregény mint média identitását. Ennek hatására számos képregényalapú hibrid mű született, az Instagram-képregényektől kezdve a videojátékszerű alkotásokon át a kiterjesztett valóság technikáit alkalmazó képregényekig (a frankofón digitális képregényről, a *bande dessinée numérique*-ről bővebben lásd: Lukács és Maksa, 2022). A hagyományos képregények különböző földrajzi-kulturális változatokban léteznek, amelyek gyakran jelentősen eltérnek műfaj, közönség és grafikai stílus tekintetében – és ez a digitális képregényekre is igaz. Az észak-amerikai webképregény, a koreai *webtoon* és a frankofón *bande dessinée numérique* használati módjai szintén jelentős különbségeket mutatnak, miközben mindegyikre jellemző a belső sokféleség is (Palucci és Baudry, 2016).

Egy másik figyelemre méltó tendencia a kortárs képregénykultúrákban a képregények személyes találkozások terébe helyezése – galériákban, múzeumokban, képregényes eseményeken, fesztiválokon vagy akár az utcai művészetben. A kulturális sokszínűséget gyakran mediális hibridizáció is kíséri. A következőkben azt vizsgáljuk, hogy Brüsszel és Genf mint (képregény)média-városok kontextusában hogyan hibridizálódik a képregény, különösen a frankofón *bande dessinée* (BD) az utcákon, és milyen képregényalapú hibrid közegek jelentek meg és váltak helyi szinten fontossá az elmúlt évtizedekben. Brüsszel esetében a képregényfalfestményekre és az azokhoz kapcsolódó útikönyvekre fókuszálunk, míg Genf esetében a képregényplakátokat és a képregénystílusú utcatáblákat vizsgáljuk.

Médiavárosok – „képregényvárosok”?

A média geopolitikája, a populáris geopolitika és a transzkulturális kommunikáció térrel, hatalommal és médiával kapcsolatos megközelítései kiemelten foglalkoznak a kulturális iparágakat és médiakultúrákat alakító globális trendekkel. Ezek közé tartozik a „határok átlépése”, a transzlokális szerveződés, a hálózatépítés, a transzkulturális áramlások és a kulturális hibridizációs folyamatok, amelyek a média globalizációját jellemzik. Ugyanakkor ezek a megközelítések figyelmet fordítanak azokra a hatalmi térsűrűsödésekre is, amelyek gazdasági és kulturális értelemben egyaránt megnyilvánulnak. A médiavárosokat ilyen sűrűsödéseknek tekinthetjük, amelyeket egyrészt a globalizáció transzkulturális áramlataival foglalkozó kutatások (Hepp, 2006), másrészt a média geopolitikája (Boulanger, 2014) is vizsgál. Általánosságban véve két, egymással összefüggő értelemben beszélhetünk

médiavárosokról. A populáris geopolitikához kapcsolódva megjelenik egy olyan városkutatás, amely érzékeny a nyilvánosság, az új kommunikációs technológiák és a média kérdéseire. További megközelítés a kritikai városkutatáshoz köthető új demokratikus szemlélet, amelyben kiemelkednek az alulról jövő kultúra értelmezései (bottom up), ahol a fogyasztók különböző rétegekkel lépnek interakcióba, és médiatartalmat hoznak létre. A demokratikus nyilvánosság és a köztér viszonyának újragondolásába ágyazódik bele a street art műfaja, amelynek számos megnyilvánulási formája ismert, legyen szó plakátokról, poszterekről, matricákról, vagy nagy felületeket beborító murálokról (Murányi, 2023).

Egyrészt ezek a települések a médiatermelésre és a médiagazdasági tevékenységre szakosodtak, a hagyományos filmipari központoktól kezdve a Közel-Kelet újabb médiavárosain át - amelyek közül néhányban több száz média-, informatikai és távközlési vállalat működik. Másrészt azokra a globális városokra gondolhatunk, amelyek - bár nem feltétlenül a legnagyobb népességűek - pénzügyi és szellemi, kulturális központok, gyakran média-, informatikai és reklámcégeknek adnak otthont, a fejlesztés és kísérletezés helyszínei, egyetemi központok, népszerű migrációs célpontok, amelyeket a magasan képzett munkaerő koncentrációjából profitáló médiagazdaságok és -kultúrák jellemzik. Ezekben a városokban a kulturálisan sokszínű környezet és a magas színvonalú képzési lehetőségek inspirálják a tartalomgyártás alkotóit, valamint a közönséget és a médiafelhasználókat. A globális médiavárosok némelyike egyben „képregényváros” is, abban az értelemben, hogy a képregény-intézmények kifinomultságát és magas területi koncentrációját, valamint a helyi képregénykultúra sokszínűségét és a helyi képregénykultúra kollektív identitást formáló erejét mutatja.

Ami a frankofón bande dessinée-t illeti, Párizs kétségtelenül példaértékű, de Brüsszel és Genf, amelyek képregényvárosoknak tekinthetők, szintén mutatnak néhányat a globális médiavárosok jellemzőiből. Párizs és Brüsszel nemcsak a képregénykiadás, hanem a terjesztés központjai is, számos szakosodott könyvesboltjukkal. A kiadók és üzletek mellett Brüsszel képregényvárosnak számít képregénymúzeuma és archívuma (Centre Belge de la Bande Dessinée), képregényes falfestményei, a Brüsszeli Iskola jellegzetes grafikai stílusa és a képregényszakemberek koncentrációja miatt is. Genf többek között kiváló közgyűjteményei, a polgárok mindennapi életét átható képregénykultúra (a genfi képregényes plakátok hagyománya, a képregényes kommunikációs kampányok) és a kreatív képregényes szakemberek intenzív jelenléte miatt tekinthető képregényvárosnak.

A frankofón képregények képzeletbeli térképén kisebb városok is szerepelnek, amelyek távolról sem globális médiavárosok, képregényvárosi jellegük inkább a szűkebb értelemben vett médiavároshoz hasonlít. Angoulême, egy nyugat-franciaországi kisváros, a legfontosabb frankofón képregényfesztivál helyszíne, és a Cité internationale de la bande dessinée et de l'image francia képregénymúzeum jelentős gyűjteményének ad otthont. Grenoble ad otthont a Glénat-nak, a francia

mangakiadás egyik úttörőjének és főszereplőjének, a legnépszerűbb kortárs sorozatok közül soknak a kiadója. A valloniai Louvain-la-Neuve egyetemi városként nemcsak a képregénykutatás egyik fő központja, hanem az európai bande dessinée fontos városa is, köszönhetően a képregényekkel kapcsolatos különféle rendezvényeknek és a 2009-ben alapított, a Tintin és más sorozatok alkotójának szentelt Musée Hergé-nek. Európán kívül Montréal hagyományosan a képregények városa a frankofón bande dessinée számára, és újabban például Abidjan, Kinshasa és Yaoundé is rendelkezik képregényvárosi jellemzőkkel (Cassiau-Haurie, 2013).

Brüsszel

A belga bande dessinée

Mint láttuk, több várost is megemlíthetünk, ha a képregény frankofón kulturális változatairól gondolkodunk. A turizmus szempontjából azonban a legszembetűnőbb Brüsszel és a belga képregény összetett kapcsolata (<https://www.visit.brussels/en/visitors/plan-your-trip/comic-strip-trail>). Japán mellett talán Belgium az az ország, ahol a képregények intézményesülése a legerősebb és legkiterjedtebb a világon. A belga intézményrendszer huszadik századi sikeréhez számos tényező járult hozzá. Az egyik a képregényalbumok tömeges gyártása a nyomdaipari nagyvállalatok által. A nagy kiadók kezdeményezésére a huszadik század közepén rendszeressé vált az albumok kiadása, és a könyves hordozó segítette megőrizni a képregényeket, amelyek így később kulturális örökséggé váltak. Egy másik fontos elem, a katolikus egyház és a katolikus értelmiségiek támogatása. A belga képregények 1930-as évekbeli fellendülése, amely nagyrészt a katolikus sajtóra koncentrálódott, a múlt század első felében Európában népszerűvé vált észak-amerikai képregényekre adott helyi, majd szélesebb körű frankofón válaszként értelmezhető. A belga magas irodalom iskolai elfogadása szinte egy időben zajlott a népszerű irodalmi műfajok, például a bande dessinée emancipációjával, amelyet egyre inkább sajátjának tekintettek (Lits 2001). Valószínűleg számos más tényező, kiváló karikaturisták munkája és a képregények iránt fogékony közönség együttese kellett ahhoz, hogy a BD-média a kollektív identitás egyik fő alakítójává váljon Belgiumban.

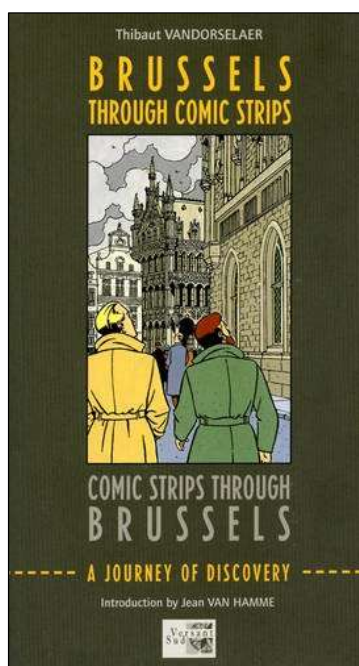
Napjainkban a jelentős alkotók munkássága különösen kiterjedt tudományos kutatások és az 1989-ben alapított Belga Képregényközpont, a Centre belge de la Bande Dessinée (CBBD) révén is jelen van, amely egy nagy képregénymúzeumnak is otthont ad, és évente több mint 200 000 látogatót fogad. Főként az ezredforduló után jelentős turisztikai aktivitás, élénk idegenforgalmi tevékenység szerveződött a falfestmények, szobrok, domborművek, a művészek szülőházai és síremlékei, és különösen a múzeumok körül. A fent említett brüsszeli CBBD mellett említést érdemel a Louvain-la-Neuve-i Hergé Múzeum, amely 2009-ben nyílt meg, a *Tintin* első kiadásának 80. évfordulója alkalmából.

Kulturális útikönyvek és képregényes falfestmények

Thibaut Vandorselaer az ezredforduló utáni évtizedben megjelent, Brüsszről, a belga fővárosról szóló kulturális útikönyvei felhívhatják a figyelmünket arra, hogy a város és a képregény egymás médiumává válva hogyan hordozzák és formálják egymást (Vandorselaer, 2004, 2007). E kiadványok tanulmányozását az teszi aktuálissá, hogy számos brüsszeli turisztikai és kulturális weboldal még manapság is ajánlja az általuk javasolt helyeket és útvonalakat, immár az azóta készült művekkel kibővítve (<https://www.bruxelles.be/parcours-bd>; <https://www.parcoursbd.brussels/en/>; Coupez 2023).

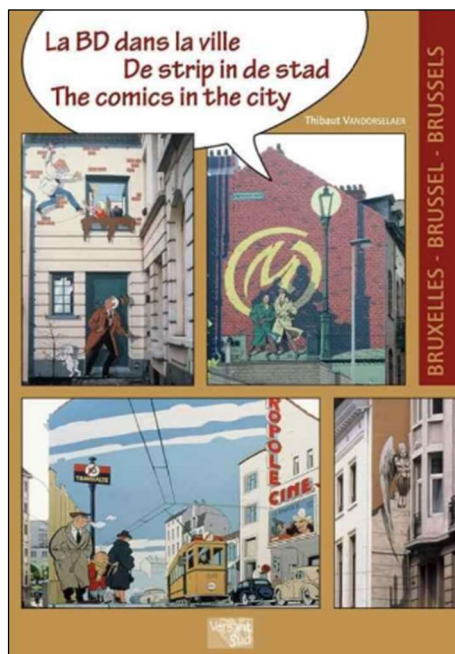
Thibaut Vandorselaer, a képregények iránt szenvedélyesen érdeklődő turisztikai szakértő útikönyvet írt Bruges-ről és Damme-ről, valamint Párizsról is. Ezek kizárólag egyirányú ábrázolásokról szólnak, ahogyan a címük is sugallja: *Bruges és Damme a képregényen keresztül* és *Párizs, a képregényben újrarajzolt főváros*. A szerző legelső, 2004-ben megjelent képregénykalauza, a *Bruxelles dans la BD. La BD dans Bruxelles* (*Brüsszel a képregényben. A képregény Brüsszelben*) a fent említett könyvekkel ellentétben és a város sajátosságai miatt jobban figyelembe tudja venni a kétirányú közvetítést. Brüsszel ugyanis – ahogy Jean Van Hamme írja az útikönyv előszavában – „a képregény inspirációs forrásává vált” (Van Hamme, 2004: 5). De hogyan vált Brüsszel a képregény hordozójává?

1. ábra: Címlap

Forrás: Vandorselaer, 2004.

2. ábra: Borítóoldal

Forrás: Vandorselaer, 2004.

Brüsszelben jelentős bande dessinée-kiadók, szaküzletek, fesztiválok, kiállítások vannak. A klasszikussá vált BD-művészek közül sokan a városban alkottak, tanultak, éltek. Nem véletlenül beszélnek a „brüsszeli iskoláról”, amelynek a képregénytörténetben talán legnagyobb eredménye a letisztultságot mutató, ugyanakkor innovatív elbeszéléstechnikai lehetőségeket kínáló ligne claire grafikai stílus kifejlesztése és elterjesztése.

A város-bande dessinée kapcsolat szempontjából talán még érdekesebb, hogy az elmúlt mintegy három évtizedben több tucat képregényfigurát ábrázoló falfestményt helyeztek el Brüsszelben, először főként a belvárosban, később pedig a főváros peremén és más belga településeken. A brüsszeli akciókra jellemző, hogy a falfestményeket a Belga Képregényközpont és maga a város jelölte. A kiválasztási szempontok között szerepelt a belgaság, a Brüsszelhez való kötődés, az országos vagy nemzetközi hírnév és a képregénytörténeti jelentőség. (Az ezredfordulót követően megnőtt a falakon a frankofón, de nem belga művészek alkotásainak száma, és a kiválasztási folyamat a francia-belga kánon felé mozdult el).

Thibaut Vandorselaer 2004-es brüsszeli útikönyve olyan brüsszeli sétákra invitál (vagy elkísér, vagy felidéz - mindhárom tipikus használata az útikönyvnek különböző időbeli kontextusokban), amelyek a képregényekben ábrázolt brüsszeli helyszíneket és a képregényes falfestményeket egyaránt magukba foglalják. Egyrészt a brüsszeli helyszínek és Brüsszel reprezentációját képregényeken keresztül hozza létre. A

képregény-Brüsszel olyan mozaik, amely különböző grafikai stílusokban és történetekben különböző módon ábrázolt helyszínekből áll. Másrészt olyan falfestményekről készült fényképek mutat az útikönyv, amelyek hordozóivá válnak a városi térben fiktív képregényes világokra utaló ábrázolásoknak.

Thibaut Vandorselaer 2007-ben megjelent második, háromnyelvű kiadványa, a *La BD dans la ville (A képregény a városban)* most már csak ezekkel a falfestményekkel foglalkozik. Ez az útikönyv egyben kiállítás-katalógus jellegű kalauz is a képregényes falfestményekhez és szobrokhoz, amelyek - legalábbis ebben a kiadványban - a város gyűjteményévé válnak. Természetesen a részben fotografiai közvetítés itt sem elhanyagolható, hiszen a fényképek keretezése nagyrészt megfosztja ezeket a képregényes falfestményeket a környezetüktől, a „peritextustól”, vagyis a város épített és megélt környezetétől - például a járókelők, az útvonalat követő képregényes turisták vagy a földön fekvő hajléktalanok hiányoznak a képekről. A kiadvány azonban tartalmazza a művek adatait, rövid, nagyrészt tematikus leírását, valamint pontos címeket és térképi ábrázolásokat, amelyek segítik a művek „visszakeresését”. A közelmúlt turisztikai honlapjainak tapasztalatait figyelembe véve azt mondhatjuk, hogy Thibaut Vandorselaer brüsszeli kiadványai egyfajta lokalitástermelés (Appadurai, 1996) kiindulópontjai lehettek, egyúttal a helyek és a képregények kanonizációjára tett javaslatok is. Egyszerre olvasatai a térnek és a bande dessinée hagyományának is.

3. ábra: Boule et Bill (Billy & Buddy) képregényes falfestmény kontextusban

Forrás: Saját felvétel.

Ezek a kulturális útikönyvek azonban nagyrészt megfelelnek azokról a kulturális folyamatokról, amelyek lehetővé teszik a lokalitásnak ezt a termelését. Ilyen például a frankofón globalizáció, pontosabban a „mondializáció”, amelynek egyik kulcsszereplője a Belgiumban készült népszerű képregény lehetett. Jan Baetens kulturális teoretikus arra figyelmeztet, hogy a huszadik század közepén készült belga frankofón képregények nagy klasszikusait többnyire az jellemzi, hogy nem utalnak kifejezetten belga történelmi és társadalmi témákra (Baetens, 2006). A brüsszeli képregény-freskók viszont „relokalizálják” a „mondializáltabb” belga képregényeket is.

Genf

Genf mint képregényváros

Genf az elmúlt évtizedekben képregényvárossá vált. Ezt nemcsak a könyvesboltokban vagy a genfi polgárok számára nyitott közgyűjteményekben, könyvtárakban és galériákban elérhető képregénykínálat gazdagsága tükrözi, hanem a genfi mindennapi életben a képregény stílusú plakátok, táblák és falfestmények átható utcai jelenléte, valamint a „kilencedik művészet” intézményi elismerése is. A képregényalkotóknak kiosztott genfi díjak, a helyi médiában nagy visszhangot kiváltó kiállítások és egyéb képregényes rendezvények, valamint a 2017 szeptemberében indult ESBD (École supérieure de bande dessinée et d'illustration de Genève) szakirányú felsőoktatási intézmény létrehozása mind ennek az elismerésnek a jelei. A genfi lakosok, döntéshozók, kulturális intézmények, politikai pártok, helyi vállalkozások és civil szervezetek is saját hagyományuknak tekintik a képregény közel két évszázados történetének és kortárs fejlődésének fontos helyi szereplőit. Bár a „genfi” szó utalhat a városra, helyesebb a „République et canton de Genève” kontextusában használni, mivel ez nem von le a szűkebb értelemben vett város közigazgatási határain túli települések, például Carouge jelentőségéből, amely maga is képregényvárosnak tekinthető.

Médiatörténet és kortárs médiakulturális kontextus

Genf képregényvárossá válása izgalmas médiatörténeti fejlemények eredménye. A genfi Rodolphe Töpffer (1799-1846) az egyik legismertebb XIX. századi korai képregényalkotó. A nemzetközi képregénytudomány frankofón és észak-amerikai hagyományában is vannak olyan meghatározó munkák, amelyek Rodolphe Töpffert tekintik a modern képregény „atyjának” vagy „feltalálójának” (például Kunzle, 2007; Groensteen és Peeters, 1994). Bár a képregénymédia születésének időpontja és körülményei vitathatók, egy dolog nagyon valószínűnek tűnik: Rodolphe Töpffer volt a képregény első elméletírója. Ez a rendkívül sokrétű életművel rendelkező alkotó, a Kálvin által alapított genfi akadémia (a mai Université de Genève elődje) retorika- és

irodalomtanára, a helyi politikai élet fáradhatatlan vitázója, a pedagógiát a turizmus-sal ötvöző tanár még arra is talált időt és energiát, hogy a képregényrajzolás mellett elmélkedjen erről a születőben lévő sajátos kifejezési formáról. A letisztult grafikai és elbeszélő stílus mellett érvelt - az utóbbi megvalósítására tett kísérletek később a holland Joost Swarte által ligne claire-nek nevezett stílusban mutatkoztak meg, például a belga Hergé munkáiban, akit már említettünk Brüsszel kapcsán.

A ligne claire a genfi képregényrajzoló és a közönség számára is fontossá vált, különösen a huszadik század utolsó negyedében, amikor Svájc és Genf gazdag plakáthagyományának kontextusában intézményesült egy olyan képregényalapú médiaaktivitás, amelyet a helyi közösség genfiként ismert el: a képregényplakát (affiche BD). A képregényplakátok elterjedését a Genfi Köztársaságban egyrészt az (állam)polgári nevelés (civic education) és társadalmi érzékenyítő szervezetek aktivizmusa segítette, másrészt a svájci politikai berendezkedésből következő gyakori népszavazások plakátigénye. A genfi képregényplakát legismertebb művésze Exem, azaz Emmanuel Excoffier, aki szintén ligne claire stílusban alkot. A genfi képregényplakát (amelyet ma már hivatalosan is a svájci kulturális örökség és „élő hagyományok” közé sorolnak) elterjedtségét mutatja, hogy az 1969-2010 közötti időszakból több mint ötven művész közel kétezer plakátja maradt fenn (Traditions vivantes, 2018). Bár Genf hagyományosan nem számít a képregénykiadás olyan jelentős központjának, mint Brüsszel és Párizs a frankofón világban, a plakát és a képregény e sajátos találkozása a társadalmi kommunikációs felhasználásokban és a mindennapi életben mégis a képregénytörténet fontos városává teszi.

A gyakran politikailag és társadalmilag érzékeny témákat érintő genfi képregény(plakát)-hagyomány szolgált alapul az egyik legnépszerűbb kortárs bande dessinée albumsorozat, a Titeuf (amelyet modernizált ligne claire stílusban rajzoltak), valamint alkotója, Zep (Philippe Chappuis) számára is. Zep, aki szintén genfi, képregényplakátokat és utcai képregénytáblákat is készített. A Titeuf című képregénysorozat főszereplője, a 10 éves kisfiú iskolája feltűnő hasonlóságot mutat egy valódi Carouge-i iskolával (Ecole primaire Jacques-Dalphin). Az iskola épülete körül Carouge városában több képregénytábla is található, amelyeket Zep rajzolt (állam)polgári nevelési célzattal. A Carouge önkormányzata számára készült képregénytáblák kommunikációs kampányok részeként környezetük mindennapi életét tükrözik. A táblákon olyan hétköznapi, potenciálisan konfliktusos helyzetek jelennek meg, amelyek feloldását vagy elkerülését célozzák. A szövegek játékosan, olykor ironikusan hívják fel a figyelmet olyan problémákra, mint a szemetelés, az éjjeli csendháborítás vagy a kutyaürülék kezelése. Az utcai képregénytábla kiváló eszköz a mindennapi jelenségek kiemelésére, távolságtartásra, értelmezési nézőpont kialakítására - a népszerű képregények műfaját idéző grafikai stílus és humor segítségével.

4., 5., 6. ábra: Zep utcai képregénytáblái Carouge-ban

Forrás: Saját felvétel.

Genf és Carouge megjelenése a képregényekben akár egy önálló tanulmány témája is lehetne. E tekintetben az egyik legizgalmasabb genfi képregényművész Tom Tirabosco, aki eltávolodott a *ligne claire* hagyományától, és a monotípiá technikáját alkalmazza – ez a festészet és a grafika határán mozgó eljárás. Emellett plakátokat is készít. Carouge című albuma a földrajzilag beazonosítható helyszíneket fantáziadús módon ábrázolja (Tirabosco, 2004). Tom Tirabosco, a Svájci Képregényszerzők Szakmai Szövetségének elnökeként, közreműködött a genfi École supérieure de bande dessinée et d'illustration alapításában is.

7. ábra: Carouge Tirabosco szemével és Carouge fényképe

Forrás: Tirabosco, 2004, saját felvétel.

8. ábra: Carouge Tirabosco szemével és Carouge fényképe

Forrás: Tirabosco, 2004, saját felvétel.

Képregényplakátok

A képregényplakát mint hibrid médium kiemelkedő szerepet játszik Genf helyi médiatörténetében és kortárs médiakultúrájában. Ez a szerep nagymértékben tükröződik a politikai kommunikáció gyakorlatában. A modellértékűnek tekintett svájci demokrácia egy „középutas”, „fél-direkt” politikai rendszer (Golay & Mix & Remix, 2008: 39), amelyben a polgárok képviselőket választanak, de széles körű lehetőségük van a közvetlen demokratikus részvételre is. Ez az elrendezés más követelményeket támaszt a politikai kommunikáció szereplőivel és médiumaival szemben, mint egy túlnyomórészt képviseleti rendszer (Windisch 1997, 2007).

Svájcban a polgárok évente négy-öt alkalommal közvetlenül is dönthetnek. Szavazhatnak úgynevezett „népi kezdeményezésről” (*initiative populaire*), vagy népszavazás (*référéndum*) útján határozhatnak már elfogadott törvények és rendeletek sorsáról. A népszavazásokat viták előzik meg, és ezek a viták bizonyos médiáknak és műfajoknak kedveznek.

A közvetlen demokrácia és a média találkozásának egyik legérdekesebb fejleménye a politikai képregényplakát, amely az elmúlt évtizedekben elsősorban Genfben terjedt el. A viszonylag gyakori népszavazásokhoz szükséges plakátok iránti igény is

hozzájárulhatott e sajátos hibrid média intézményesüléséhez. Vagy másképpen: a képregényplakát a képregénymédia egy sajátos kulturális változataként jött létre, amely a huszadik század utolsó harmadában a plakátkészítés hagyományaihoz fordult. Mindenesetre a képregényplakát kiemelt figyelmet kap a genfi kulturális szereplők részéről (Herbez, 1991).

A genfi képregényplakátok általában olyan ikonotextusok, amelyeket elsősorban a nyilvános térbe szánnak; ha magánterekben jelennek is meg, akkor is a közterület felé irányulnak. A plakát, akár csak a képregény, a szöveges és vizuális elemek kettősségét hordozza magában. E két eredeti közeghez hasonlóan a képregényplakát is besorolható az ikonotextusok közé, Michael Nerlich terminusát használva (Nerlich, 1990: 268). Ez a kifejezés szövegnek és képnek olyan jellegű egymás mellé helyezését jelöli, amelyben nincs hierarchikus viszony a két összetevő között. Az ikonotextusban a vizuális és szöveges elemek dialógusban állnak egymással. A képregényplakát esetében ez az összetettség többrétegű, mivel két olyan közegből ered, amelyek mindegyike egyesíti a szöveget és a képet. A képregényben a vizuális és a szöveges elemek elválaszthatatlanok, mivel kölcsönösen kiegészítik egymást. Az olvasó két kommunikációs csatornán keresztül kap információt: a szöveges elemek és a képek révén. Hasonlóan működik a plakát is – legyen szó politikai, kulturális vagy reklámcélú alkotásról –, amely egyszerre igyekszik vizuálisan és szövegesen meggyőzni a befogadót. Bár a plakátok és a képregények között vannak közös vonások, médiaként jelentős különbségek is fellelhetők közöttük, például technikai eszközeiket, terjesztésüket vagy hordozóik természetét tekintve. Ezek a különböző paraméterek alakítják az üzenetet, valamint az észlelés módját is, hiszen egy média narrativitása annak mediativitásából fakad (Marion, 1997). A plakát és a képregény képes egy új, önálló narratív kapacitással és saját mediativitással rendelkező médiaként összeolvadni, amely a két forrásmédia jellegzetességeinek ötvözete.

A képregényplakát olyan plakát tehát, amely a „képregényszerűség” jegyeit hordozza magán – például azáltal, hogy párhuzamos vagy egymást követő eseményeket képregényre jellemző módon „egyidejűként” ábrázol, illetve képregényművészeti grafikai stílust vagy műfajt idéz meg. A képregényszerűség felismeréséhez szükség van egy médiakulturális előfeltételre is: a befogadónak fel kell ismernie a képregényszerű megjelenítést – legyen szó a tabuláris elrendezésről, a narratív képről vagy a *ligne claire* grafikai stílusról. Ez utóbbi Exem (Emmanuel Excoffier) munkásságához köthető, akit a képregényes plakátok kapcsán gyakran említenek, és akinek stílusa a brüsszeli *bande dessinée* iskolához kapcsolódik.

A képregényplakátok többnyire olyan médiaszövegek, amelyek mobilizáló funkcióval rendelkeznek. A képregénymédia áthelyezése figyelemfelkeltő eszközként szolgál – ezt gyakran a képregényalbum-borítókat idéző kompozíciókkal érik el –, miközben a kép és a befogadó közötti kapcsolatra építve szimpátiát is igyekeznek kelteni. Exem számára a *ligne claire* egyszerre jelenti a grafikai stílus átláthatóságát (árnyékok hiánya, kevés színvariáció, de élénk színek és határozott vonalak),

valamint a gondolatok világos és egyértelmű kifejezését (Exem, idézi: Herbez, 1996: 77). A „vonal tisztaságának” ezen értelmezése összekapcsolható a népszavazások igen/nem logikája által diktált véleménykifejezés szükségletével. Az eredmény egy polemikus ikonotextus, amely éppen színességével és legalább látszólagos átláthatóságával kelti fel a figyelmet a közterületen. Másrészt a képregényszerűségből fakadó részletgazdagság is hozzájárulhat ahhoz, hogy a néző tovább időzzön el egy plakát előtt. Ezt például úgy érik el, hogy az egymás után vagy párhuzamosan zajló eseményeket úgy helyezik el a plakát terében, mintha egy képregényoldalon lennének.

Exem egyik 1988 szeptemberében megjelent munkáját mérőföldkőnek tekintik (Exem, 1988; Herbez, 1996: 8; 2005: 47-50; Exem munkái az interneten: ccsa.admin.ch). Ennek oka valószínűleg az, hogy ez a plakát a hatékony civil politizálás jelképévé válhatott. A Genfi-tóba benyúló Paquis fürdő lebontását végül megakadályozta az a népszavazás, amelyhez ez a plakát is kampányeszközként szolgált, noha szinte valamennyi politikai párt a bontás mellett érvelt. Exem ezen a plakáton a ligne claire stílust a két világháború közötti genfi plakátművészet elemeivel ötvözi, utalva ezzel arra az időszakra, amikor a fürdő épült. A képen egy óriáspolip emelkedik ki a vízből, és elpusztít egy épületet, amelyet a genfiak könnyen felismerhetnek a Paquis fürdőként. Ezt egyértelművé teszi a felirat is: „NEM a Paquis fürdő lebontására.” A polip ikonográfiája a múlt század első felének politikai plakátművészetére emlékeztet, amikor gyakori volt, hogy politikai erőket szörnyekkel személyesítettek meg, és hatalmukat mindent behálózó, mindent elérő csápokkal ábrázolták. A plakát feliratának tipográfiája is a múltba nyúló utalás: az 1930-as éveket idézi, mivel a genfi plakátművész, Noël Fontanet munkásságát idéző betűtípusban jelenik meg.

9. ábra: NEM a Paquis fürdő lebontására

Forrás: Exem, 1988.

10. ábra: Exem plakátja Genf utcán

Forrás: Exem, 1988, saját felvétel.

Az a Genf, amely az elmúlt négy évtized politikai képregényplakátjain, különösen Exem munkásságában reprezentált, elsősorban a pusztítás és a privatizáció fenyegetése alatt álló közterületek és közszolgáltatások ábrázolásában mutatkozik meg. Ebben a kontextusban Exem polipja később is feltűnik Genf utcáin: például a Wilson-palota szállodává alakítása elleni plakáton, majd pedig a bérlők nehéz helyzetére utalva az arctalan tőkét személyesíti meg – hasonlóan azokhoz az eljárásokhoz, amelyek során a genfi képregényplakátokon egyes helyeken patkányként, máshol zombiként ábrázolják a fenyegető erőket. (Későbbi megjelenései során a polip olykor eltér az eredeti, fojtogató, pusztító szörny ábrázolásától.)

Jean-Jacques Giroud egyik találó példájában egy 1930-as évekbeli, kommunista-ellenes Fontanet-plakátot hasonlít össze Exem Munkáspártnak készült plakátpárosával. Mindkét alkotás egy olyan jövőképpel szembesíti a nézőt, amelyet a készítő baloldali vagy szélsőbaloldali erőkhöz társítanak – csupán ellentétes előjellel (Giroud, 1996). A kompozíciós és vizuális retorikai technikák más esetekben is hasonlóságot mutatnak, például ha Fontanet azon plakátjait vizsgáljuk, amelyek a női választójog ellen mozgósítottak (ezek és más művei elérhetők a Svájci Plakátgyűjtemény honlapján: <http://ccsa.admin.ch>), vagy azt az 1937-es plakátot, amely a szabadkőműves mozgalom betiltását célzó népszavazási kezdeményezés mellett kampányolt (bár a kezdeményezést végül elutasították a szavazáson).

A „félközvetlen” demokrácia kedvez a véleménynyilvánító műfajok virágzásának. Svájc esetében ezt jól példázzák a mozgósító plakátok. Genfben, a helyi médiakultúra hagyományaira építve, a plakát összeolvadt a képregénnyel. Ugyanakkor különösen Exem munkássága mutatja, hogy a genfi képregényplakátművészeket nem

csupán népszavazások kapcsán bízzák meg, hanem rendszeresen részt vesznek más kampányokban is – például nemzetközi szervezetek vagy helyi civil szervezetek kommunikációs kampányaiban. Erre jó példa, hogy a Genfi Protestáns Szociális Központ (*Centre Social Protestant*) öt kampányát is nagyrészt képregényplakátokra építette (Herbez, 2005).

Következtetések

Az elmúlt évtizedekben a grafikus irodalomként, művészetként és médiaként értett képregény különböző médiákkal és műfajokkal (például regény, nyomtatott sajtó, mozi, plakát, televízió, videóblogger stb.) ötvöződött a populáris kultúrában. A képregénymédia identitásformáló szerepének két fő trendje figyelhető meg napjainkban: a digitalizáció mellett egyre inkább előtérbe kerül a képregények személyes találkozások terében való helyezése, például galériákban, múzeumokban, képregényes eseményeken, fesztiválokon, vagy éppen a városi kreativitást megmutató street art formájában.

Egyes globális médiavárosok egyben „képregényvárosok” is, vagyis a képregényekhez kapcsolódó tevékenységek magas térbeli koncentrációja figyelhető meg bennük. Például képregényintézmények, a helyi képregénykultúra sokszínűsége révén, amely akár a kollektív identitás formálásának eszközeként is szolgálhat. Brüsszel és Genf egyaránt tekinthető képregényvárosoknak és médiavárosoknak, mivel jelentős képregénykultúrával rendelkeznek: szakosodott kiadók, könyvesboltok, üzletek, múzeumok, archívumok és oktatási intézmények hálózata működik bennük. Emellett hatásuk érezhető a városi művészet bizonyos területein, a turizmusban és a politikai döntéshozatalban is.

Brüsszel esetében a belga képregénykultúra egyik legszembevetőbb aspektusa az utcai falfestmények és az ezekhez kapcsolódó turizmus. A falfestmények létrehozásakor a kiválasztási szempontok között szerepel többek között a városhoz való kapcsolódás, az alkotó országos vagy nemzetközi hírneve, valamint a képregénytörténeti jelentőség. A belga képregények sikeréhez számos tényező járult hozzá, például az észak-amerikai képregények népszerűségére adott hatékony frankofón populáris kulturális válasz a 20. század közepén. Emellett a képregényipar intézményi rendszere, például a CBBD (*Centre Belge de la Bande Dessinée*) Brüsszelben és a Hergé Múzeum Louvain-la-Neuve-ben, szintén hozzájárult a belga képregények elismertségéhez. Az ezredforduló után jelentős turisztikai tevékenység szerveződött a képregényfalfestmények, szobrok, domborművek, valamint e múzeumok köré. A brüsszeli iskola talán legnagyobb képregénytörténeti érdeme a *ligne claire* grafikai stílus kialakítása és elterjesztése. Ez a stílus Genfben is jelentős szerepet kapott, különösen a svájci képregényes plakáthagyomány kontextusában, amely a (állam)polgári neveléshez (például Zep Carouge-i képregényes táblái), az aktivizmushoz, a népszavazásokhoz, a politikai kommunikációhoz (például Exem

plakátjai), a helyi szellemi-kulturális örökséghez, végső soron a helyi közösségi identitás alakításához kapcsolódik. Jelentőségét mutatja az is, hogy 1969 és 2010 között több mint 2000 képregényplakát készült, több mint 50 művész közreműködésével.

Irodalomjegyzék

- Appadurai, A. (1996). *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Baetens, J., (2006). *Hergé écrivain*. Flammarion, Paris.
- Boulanger, P., (2014). *Géopolitique des médias*. Armand Colin, Paris.
- Cassiau-Haurie, C., (2013). *Dictionnaire de la bande dessinée d'Afrique francophone*. L'Harmattan, Paris.
- Coupez, P., (2023). *Le parcours BD de Bruxelles, une promenade au fil des fresques murales*, Generationvoyage.fr, 2015. augusztus 16. (frissítve: 2023. augusztus 2.)<https://generationvoyage.fr/parcours-bd-bruxelles>, utolsó hozzáférés 2025.08.20.
- Dacheux, É., (2009). *Introduction générale*. Hermès 54 (La Bande Dessinée. Art reconnu, média méconnu), 11–17.
- Exem, (1988). *Non à la destruction des bains des Pâquis* / exem 88, C. Humbert-Droz, Genève.
https://www.posters.nb.admin.ch/discovery/fulldisplay?docid=alma991000451029703978&context=L&vid=41SNL_53_INST:posters&lang=en&adaptor=Local%20Search%20Engine&query=any,contains,exem%20paquis
- Gaudreault, A. & Marion, P., (2000). Un média naît toujours deux fois, *S&R*, avril 2000, 21-36.
- Giroud, J.-C., (1996). L'étrange similitudes ou l'affiche BD à la lumière de l'histoire, in: Herbez, A. (szerk.) *Affiche BD. Vingt-cinq ans de création genevoise*. Slatkine, Genève, 87-92.
- Golay, V., Mix & Remix, (2008). *Institutions politiques suisses*. LEP, Le Mont-sur-Lausanne.
- Groensteen, T. & Peeters, B., (1994). *Töpffer. L'invention de la bande dessinée*. Hermann, Paris.
- Hepp, A. (2006). *Transkulturelle Kommunikation*. UVK, Konstanz.
- Herbez, A. (1991). Affiche politique. La BD entre en scène. *Dossiers Publics (Périodique de documentation genevoise)*, 77, 34-42.
- Herbez, A. (1996). *Affiche BD. Vingt-cinq ans de création genevoise*. Slatkine, Genève.
- Herbez, A. (2005). *Exem à tout vent*. AGPI – Vertige Graphic, Genève – Paris.
- Kunzle, D. (2007). *Father of the Comic Strip. Rodolphe Töpffer*. University Press of Mississippi, Jackson.
- Le Masurier, M. (2020). *Slow Journalism*. Routledge, London – New York.
- Lits, M. (2001). *Littérature et société*. DUC, Louvain-la-Neuve.
- Lukács, L. K. & Maksa, Gy., (2022). Comics Media in the Digital Age: The Case of the “Machines à Bulles” Exhibition. *ME.dok* 17/2, 5-14.
- Maigret, É. & Stefanelli, M. (2012). *La bande dessinée: une médiaculture*. Armand Colin – INA, Paris.
- Marion, P. (1997). *Narratologie médiatique et médiagenie des récits*. *Recherches en Communication* 7, 61–87.
- Morgan, H., (2003). *Principes des littératures dessinées*. Éditions de l'An 2., Angoulême.
- Murányi, K. (2023). Lusophone Identity in the Urban Context: Creative City Practices Through Examples Of Lisbon, São Paulo And Goa. In Gant, M., Rocha Relvas, S.& Edwards, S. (szerk) *Memory, Transition, and Transnationalism in Iberia*. Cambridge Scholars Publishing, Cambridge, 198-236.

- Nerlich, M., (1990). Qu'est-ce un iconotexte?, in: Montandon, A. (szerk.), *Iconotextes*, CRCD Ophrys, Paris, 255-302.
- Paolucci, P. & Baudry, J. (2016). La bande dessinée numérique vue d'ailleurs, in: Robert, P. (szerk.) *Bande dessinée et numérique*. CNRS, 59-77.
- Tirabosco, T. (2004). *Carouge*. Ville de Carouge, Carouge (Genève).
- Töpffer, R., [1845] (1994). Essai de physiognomonie, in: Groensteen, T. & Peeters, B.(szerk.) *Töpffer. L'invention de la bande dessinée*. Hermann, Paris, 185-225.
- Vandorselaer, T. (2004). *Bruxelles dans la BD – La BD dans Bruxelles*. Versant Sud, Louvain-la-Neuve.
- Vandorselaer, T. (2007). *La BD dans la ville. De strip in de stad. The comics in the city*. Versant Sud, Louvain-la-Neuve.
- Van Hamme, J. (2004). Préface, in: Vandorselaer, T. (szerk.) *Bruxelles dans la BD – La BD dans Bruxelles*. Versant Sud, Louvain-la-Neuve, 4-5.
- Windisch, U. (1997.) Médias et communication politique en démocratie directe, in: Allan, P., Škaloud, J. (szerk.) *The making of democracy*. Czech Political Science Association, Prague, 41-56.
- Windisch, U. (2007). *Le modèle suisse. La démocratie directe et le savoir-faire intercommunautaire au quotidien*. L'Age d'Homme, Lausanne.

Honlapok

- The website of the of the City of Brussels: <https://www.bruxelles.be/parcours-bd>, utolsó hozzáférés 2025.08.20.
- The website of the Comic book route of the City of Brussels <https://www.parcoursbd.brussels/en>, utolsó hozzáférés 2025.08.20.
- The website of the Visit Brussels (Comic strip trail). <https://www.visit.brussels/en/visitors/plan-your-trip/comic-strip-trail>, utolsó hozzáférés 2025.08.20.
- Catalogue of the Association Swiss Poster Collections (SPC): ccsa.admin.ch; https://www.posters.nb.admin.ch/discovery/collectionDiscovery?vid=41SNL_53_INST:posters&lang=en, utolsó hozzáférés 2025.08.20.
- Carouge vu par Tom Tirabosco, 1998–2003. http://www.1227.ch/Pervenches/Dossiers/TomTirabosco/TT_00.htm, utolsó hozzáférés 2025.08.20.
- Traditions vivantes, 2018. L'illustration, la bande dessinée et l'affiche genevoises, Les traditions vivantes en Suisse. <https://www.lebendige-traditionen.ch/tradition/fr/home/traditions/illustration--la-bande-dessinee-et-laffiche-genevoises.html>, utolsó hozzáférés 2025.08.20.

COMICS MEETS STREET ART IN THE MEDIA CITIES OF THE BANDE DESSINÉE. EXAMPLES FROM BRUSSELS AND GENEVA**Abstract**

Comic media exists in historical and geocultural variations, and can be added to the research focus of popular geopolitics. The historically dynamic identity formation of comic media in some geocultural versions is accompanied by the emergence of mediatic hybridisations that manifest themselves in a street art activity. In this article, we examine these comics-based hybrid media and their use from a media theoretical perspective in the context of two different media cities of the Francophone bande dessinée. In Brussels and Geneva, the institutionalisation of comics has been partially different, but both cities have seen a significant role in hybrid media related to street art. In Brussels, this is the case with comic murals, which have a canonising function and also generate tourist activity. In the case of Geneva, the importance of comic posters and comic-style street signs linked to political communication, civic education, and campaigns by NGOs is striking.

Keywords: bande dessinée, Brussels, comic poster, street art, media city, Geneva, popular geopolitics

QUO VADIS, HAITI? CAN THE KENYAN PEACE OPERATION RESUSCITATE A NATION IN CHAOS?

András Hárs

Senior Lecturer

Ludovika University of Public Service, Department of International Law

ORCID 0000-0001-5193-5373

Dol:

10.15170/PSK.2025.06.02.02

Received: April 1, 2025

Accepted: September 6, 2025

Published: October 19, 2025

Citation:

Hárs, András (2025): Quo Vadis, Haiti? Can the Kenyan peace operation resuscitate a nation in chaos? *Polarities*, 6(2), 21–40.

Acknowledgements:

–

Articles published in this journal are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

 CC BY-NC-SA 4.0

Abstract

The state of Haiti has seen several peace operations over the last few decades, yet it remains one of the most dangerous countries in the region. With a negative record in terms of gun violence and political assassinations, coupled with an ailing economy and an egregious healthcare and education system, the international community does not seem able to find an adequate solution to the myriad problems, nor can the state itself remedy the situation on its own. Amid such turmoil, Kenya has volunteered to send a unique police operation to the country that has obtained legal backing from the United Nations, funding from the United States, and support from the Organization of American States as well as CARICOM, along with their constituent member states. However, it is unclear how a relatively novel and small operation run by a country from another continent can alter local conditions. It is also yet to be seen if and how the operation compares to its previous iterations in Haiti, and whether the lessons from the moderate successes and loud failures were learnt.

Keywords: *peace operation, United Nations, Kenya, Haiti*

Introduction

Haiti's name has become a synonym for a constant crisis, terrible conditions, and utter chaos. Earthquakes, economic crises, political assassinations, and gang wars may come to the reader's mind when Haiti came up in the media in recent years. The current situation is particularly troubling, as both the United Nations (UN) and neighboring states in the region have supported efforts to consolidate central power on several occasions, but for some reason, this has not resulted in long-term success. Based on the first year of the new Kenyan-led peace operation, the time is now ripe to draw conclusions about the mission's prospects.

This article is centered around three fundamental research questions. First, to what extent was it necessary to establish the peace operation in its current form and

what were some of the circumstances causing the UN, Kenya, and the United States (US) to decide on venturing into Haiti once again? Second, it needs to be observed how the operation compares to previous UN-lead peace operations on the western part of the island of Hispaniola, as past operations offer a conflicting record regarding the results they could achieve. Finally, based on the current mandate, resources, and overall situation, what can be realistically achieved by the operation in the following years? To address these questions, this study uses a historical introduction to depict the key events that have led the country to its current chaotic situation. This is followed by a short analysis of the three previous UN peace operations on the soil of Haiti with the goal of ascertaining where these missions went awry and what were some of the factors that have contributed to their limited successes, as well as reflecting on some of the shortcomings. In the last chapter, SWOT analysis is used to examine the strengths, weaknesses, opportunities, and threats of (and faced by) the current Kenyan-led peace operation. Therefore, the methodology is historical, comparative, and SWOT, based on academic literature, a close examination of primary sources (in this case UN Security Council resolutions), and recent news outlets due to the highly volatile and rapidly changing nature of the events taking place in Haiti.

Brief Historical Overview

To understand why Haiti is in such a position to seemingly always rely on international aid, it is necessary to observe how the country was transformed from one of the richest colonial domains into a state rife with strife and internal conflict. Some key components will be pinpointed here, which have directly affected the results that can be obtained during peace operations.

Located in the western half of the island of Hispaniola, the main French-speaking Haiti possesses a colorful history. In the War of Independence between 1791 and 1804, it obtained freedom from France as a result of heroic battles fought and won by slaves against their oppressors, but it still failed to win complete economic and political independence (Gonzalez, 2019). France carefully maintained Haiti's financial dependence, undermining the country for many decades, expecting – and extorting – a large amount of compensation due to the expropriation of plantations and liberation of slaves. Consequently, due to the persistent financial imbalance, the main political and administrative institutions have not solidified, so it was not possible to build public trust in them (Girard, 2010). The role of the United States cannot be ignored. At the beginning of the 20th century, President Theodore Roosevelt began to expand the influence of the USA via the "Big Stick" policy, and when Haiti resisted, the USA occupied Haiti for nearly two decades between 1915 and 1934 (Girard, 2010).

The following two decades saw and attempted coups until François Duvalier seized power in 1957 (Lundahl, 1989). After the death of the dictator known by the amicable epithet "Papa Doc" in 1971, the title of president remained in the family, with his son Jean-Claude Duvalier taking over the baton until his ousting in 1986. The rule of the Duvalier family could best be characterized by disabling any veritable opposition, blatant disregard of human rights, sky-high national debt, and further weakening of already weak institutions (Coupeau, 2004). By embezzling significant sums, the Duvalier family acquired a fabulous fortune, which they parked into foreign bank accounts, while more than half of the country's population continued to live in deep poverty (Nicholls, 1986). This is how the country, groaning under long foreign influence, but also exploited by its own dictators, turned from the richest colony into one of the poorest states in the Western world (Girard, 2010).

The first free elections were held in 1990, during which Jean-Bertrand Aristide, a former Catholic priest, managed to triumph. However, he could not enjoy his victory for a long time; as a year later, he was removed from power in a coup. Nonetheless, he returned to power in 1994, thanks to effective American support in this context, though US military interventions (Judson, 2001). Aristide also won the 1999 election, although the results were disputed by several observers. He was finally overthrown in 2004, but by then the country had descended into an anarchy: street violence and subsequent police abuse became commonplace, and the justice system was essentially non-functioning (Carey, 2005). In the following six years, it was not possible to establish a stable state apparatus, and in 2010, the country was hit by an earthquake of magnitude that was not seen before. The 2010 earthquake buried most of Haiti infrastructure. The international community has tried to rebuild the country via unparalleled cooperation, but some international actors have caused many problems along the way (Pierre-Louis, 2011). The most unfortunate example is the cholera strain brought into the country by Nepalese peacekeepers, which swelled into an epidemic that took the lives of nearly 10,000 people. Simply put, the peacekeepers deposited the waste to the Artibonite River, while tens of thousands of people have been relying on the river as a "fresh" source of water, thereby becoming infected. While the UN apologized for what happened almost six years later in 2016, the victims and their surviving family members had not been compensated or had the UN acknowledged its responsibility to this day (Hárs, 2023, pp. 79-83).

The situation was further complicated by the fact that, in 2011, Jean-Claude Duvalier returned from his exile in France and wanted to get involved in politics again. Although he was immediately indicted, he eventually died in 2014 without any court finding him guilty of his crimes against the civilian population (Dubois, *The New Yorker*, 2014). By the end of the 2010s, after a cavalcade of coups, not having a proper government, and disputed election results, Jovenel Moïse came to power in 2017. Moïse went from being a businessman dealing with banana exports to the velvet chair of the president as a firm-handed leader, but during his tenure, he was also

known for his authoritarian tendencies (Hauge, 2021). However, when he wanted to further concentrate power, he became the victim of an assassination attempt, in which his wife and his closest confidants and ministers were allegedly involved (Coto & Sanon, APNews, 2024).

Moïse's 2021 assassination plunged the country into a total anarchy (Djems, 2023). By 2024, Haiti was among the 10 most fragile states worldwide (Fragile States Index, 2025). This means it is in one of the worst conditions, where public security, human rights, or, simply put, public services are the least guaranteed – roughly on par with Yemen and Somalia. The political system has essentially fallen apart, as can be seen by the fact that 25 parties were represented in the last elections, fragmenting the political system of the country of approximately 11.5 million people to the extreme (Freedom House Country Report, 2024). It was quite telling of how conditions in the country have regressed that in March 2024, Jimmy Chérizier, the gang leader with the *nom de guerre* "Barbecue," called on acting president Ariel Henry to resign, to which he eventually complied (Phillips & Borger, The Guardian, 2024). During this spring, more than 53,000 people were forced to leave the capital, Port-au-Prince, and the number of children who fled internally or across borders reached 180,000 since the outbreak of gang violence (UNSC/15674, 2024).

The internal turmoil and wave of refugees maintain the region in a state of uncertainty, which is why several states in the region, such as Mexico (Statement of Mexico, 2024) and Brazil (Statement of Brazil, 2024), which have a significant history, interest, and experience in the Caribbean area, urged a solution, and the USA also offered its support (Avezov, 2013). It is worth returning to the geography of the island of Hispaniola, on the eastern side of which the Dominican Republic is in a much better position than Haiti. The reasons for this can be explained in terms of historical, economic, environmental, and investment backgrounds, but one thing is certain: it is vital for the Dominican Republic to resolve the situation as soon as possible, since the crisis in Haiti can easily spread to the eastern part of the island (Diamond, The Globalist, 2010). As a result of the rapidly worsening domestic situation, coupled with the interest of international actors in resolving the issue of Haiti, the time was ripe for a new form of international response, which took the form of a unique peace operation. Before examining the operation itself, it is essential to look into how peace operations in the past fared on Hispaniola Island.

Previous peace operations in Haiti

To date, the UN has participated in three major operations to support Haiti and improve the security situation. Between 1993 and 1996, the United Nations Mission in Haiti (UNMIH) was conducted. Between 2004 and 2017, the United Nations Stabilization Mission in Haiti (MINUSTAH) took place, and between 2017 and 2019, the United Nations Mission for Justice Support in Haiti

(MINUJUSTH) was established to aid the country. Considering the current conditions and the continuous political, economic, and societal chaos, we could immediately conclude that the operations certainly could not have been successful, since if they were, the country would be in a better state. However, reality is, by no means, purely black or white. Even if the first three UN operations were not entirely successful, we do not know how much worse Haiti's situation would have been if international aid had not arrived.

UNMIH (1993-1996)

The first operation, UNMIH, was established in 1993 by the Security Council Resolution 867 (UNSC Res. 867/1993). At first glance, the operation retained traditional, observer roles similar to first-generation peace operations such as Cyprus (UNFICYP), India-Pakistan (UNMOGIP), and the Middle East (UNTSO) (Kenkel, 2013). However, the increased number of personnel was a novel element: the operation, which was maximized at approximately 1,330 people, already exceeded the average of 100-400 people both in terms of tasks and in the number of teams, which shows a greater degree of participation and commitment on the part of the UN. Later, this number increased significantly, and at its peak, the number of operations employed was close to 7,000. The operation was able to show limited success in the field of training the police forces, which was also proven by the peaceful 1994 elections, but it did not result in deeper institutional and political reforms. This can be attributed to the fact that the operation was not created to carry out reforms. In addition, Haiti's leadership did not show any serious inclination towards more comprehensive political and institutional changes. The three-year period was followed by a transitional year between 1996-1997, when the UN gradually scaled back the operation and acknowledged partial successes as well as the relative calmness of the political situation, withdrawing its forces step-by-step from the territory of Haiti.

MINUSTAH (2004-2017)

The operation with the largest number of peacekeepers in terms of the maximum enabled by the Security Council and the longest operating period in the history of Haiti was MINUSTAH, which was operated between 2004 and 2017. It was established with a wide mandate and scope of tasks befitting a true, third-generation peace operation (Michael, 2011). Security Council Resolution 1542, which established the mission, maximized the number of international forces at 8,322, which was well beyond available or prior resources. This number was further augmented after 2010 when around 13,000 peacekeepers were tasked with aiding local police in the maintenance of Haiti (UNSC Res. 1927/2010). It should be noted that like

other operations, the mission was never fully staffed with civilian and military personnel. In terms of tasks, MINUSTAH had its work cut out. In addition to supporting the political process, training the police force and the coast guard, and protecting the civilian population, it was entrusted with ensuring the protection of human rights. It is obvious that a few thousand peacekeepers are not able to fulfil all these tasks alone, even if the Caribbean Community (CARICOM) and the Organization of American States (OAS) also stood behind the operation, and Brazil applied to lead the military component of the operation and provide most of the armed military component (Kenkel, 2010). At this point, it would be almost cliché to refer to a lack of resources, which nevertheless proved to be an important factor, but the biggest problem was the lack of a stable central authority based on political agreements, with which effective, long-term results could be achieved in cooperation (Ciorciari, 2022). In addition to governments following one another in quick succession, street riots, and deteriorating economic indicators, there was little room for maneuvering for the international forces participating in the operation. The 2010 earthquake had catastrophic consequences, and most certainly the cholera epidemic brought in by UN peacekeepers as well as the sexual crimes committed by aid workers did not help either (Pardy & Alexeyeff, 2023). This led to the civil population completely losing trust in international actors (Daugirdas, 2015). Since both foreign and domestic politics were dominated by disillusionment among locals, it was difficult to restore cooperation, hope, and faith in a positive future (King et al. 2021). In 2017, after successful democratic elections, the Security Council decided that it was time to close the gates and scale back the operation. Finally, the situation in Haiti seemed to stabilize. Unfortunately, this was not to be the case.

MINUJUSTH (2017-2019)

Operation MINUJUSTH was established for a short-term, transitional, 2-year period. The Security Council deemed the operation of MINUSTAH to be a success (at least officially), arguing that the mission had in fact managed to avoid a civil war and that reconstruction after the 2010 earthquake was proceeding at an appropriate pace (UN Press Release, MINUSTAH, 2017). However, the handover was far from being smooth. Many uncertainties arose regarding the exact tasks of the new operation, as the Security Council defined the content of the mandate broadly in many cases (UNSC Res. 2350/2017, Art. 5, 11, 13). The primary goal was to ensure the rule of law, but there were no concrete steps to achieve this, which led to the fact that the peacekeeping team, which had now been maximized to 1,300 people, had to figure out what to do on the spot. Another issue was that the two-year period was particularly short, given that it included the handover period in connection with the previous mission, as well as the complete withdrawal of the troops by 2019. In the slim, one-year time period in between, there was no real opportunity to carry out

comprehensive reforms. The third major problem was the lack of cooperation with the host state caused by the Haitian government's lack of interest in making deep-rooted changes. Despite the fact that the mission advocated steps to curb corruption in the police force and efforts to guarantee the independence of the judiciary, their proposals fell on the deaf ears (Razza, 2018). However, there is a consensus both internationally and in the literature that peacekeepers alone cannot build a state or reshape the relations of the host state but merely provide a background, framework, and safe environment in which the state can make the decisions that it deems necessary to secure its future.

The key to lasting peace in Haiti and in the case of other peace operations is, on the one hand, adequate resources and international support, and on the other hand, gaining the trust of the local population and central government. It also helps substantially if the mandate contains precisely formulated goals. During the first three operations, these conditions, which appear simple in principle but are often difficult to implement in practice, were not fulfilled.

The Multinational Security Support Mission in Haiti (MSS)

In September 2023, Haiti's transitional government appealed directly to the UN for help. By then, there were only 9,000 active police forces left, which is extremely small in a country with 11.5 million people. The mandate was created by Security Council Resolution 2699 (UNSC Res. 2699/2023), and lately, it was reinforced by Security Council resolution 2751 in September 2024 (UNSC Res. 2751/2024). The MSS is fundamentally different from previous operations. Although there have been examples of cooperation with certain states or international organizations (for example, with the EU in connection with Kosovo or with the African Union in the case of Somalia), "outsourcing" to a state, especially in the case of a police operation, is by no means considered standard practice (Coleman & Nyblade, 2018, p. 737). In the 2010s, when the UN and the host state saw a significant police component as justified, the military and civilian sides of the operation were supplemented; however, the creation of an entirely new, non-UN-led mission was not considered. However, this new solution is a double-edged sword, as both the possibility of change and the glory of success, as well as the responsibility and burden of failure, rest on Kenya's shoulders.

The focus of the mandate cannot be narrowed to police activities and strengthening public safety. A much more thoroughly delineated range of tasks falls on the shoulders of peacekeepers than during previous missions (see MINUSTAH). We see two main areas of activity: on the one hand, direct cooperation with police forces (operational support) and on the other, the delivery of humanitarian supplies to their destination. The mandate clearly calls for the protection of the civilian population, observance and enforcement of human rights, and prevention and punishment

of sexual crimes. However, the question is how much the latter will be emphasized in addition to the main objective of the elimination of armed gangs. A potential disadvantage is that it does not have the same unquestionable international legitimacy as a UN-led operation, even if the mandate was issued by the UN. Seeing the resentment of the population towards the UN, which was caused by the side effects of previous missions, it is possible that this is not even a problem, but rather can be seen as positive. We see a very interesting division of labor: Kenya provides most of the manpower, some organizations in the region, such as the Organization of Caribbean States and the Organization of American States, support it, and the USA covers the costs estimated at 600 million US dollars annually, of which 85 million USD was received by the UN-administered trust fund by the end of 2024 (Stimson, 2024). The first 400 Kenyan peacekeepers arrived in the country by the end of June 2024. The reason for this is that the Kenyan opposition tried to put the government in crosshairs through the courts and challenged the government's decision to order the mission in the higher courts. Thus, the anomaly arose that there was a valid and effective resolution ordered by the UN Security Council under Chapter VII of the Charter. This means that all 193 states of the UN are obliged to cooperate with regard to the implementation; however, it was not possible to implement the provisions of the mandate for more than half a year because the decision of a domestic court had delayed deployment until the end of the constitutional review of the government's decision.

The question arises as to why Kenya does so? Is it worth sending hundreds, and hopefully thousands, of police officers to a state located on another continent that has negligible economic relations in the region, while the government's decision to join the operation causes significant tension in its internal politics? From a financial point of view, the answer can be found in the fact that participation in a peace operation is, in most cases, very worthwhile for the so called 'contributing state' to send peacekeepers. Participants in the operation receive their salary from the UN, a smaller or larger part of which is skimmed by the state under costs, expenses, and other headings. This situation is somewhat different however, as the US bears the expenses, which does not change the essence: the peacekeepers earn more than if they were acting as "field" policemen at home, and the state also shares directly in the profit. In addition, owing to limited spending options, peacekeepers usually spend most of their salaries in their own country. From the point of view of international relations, Kenya commits to the US, which in itself is a significant advantage, as is the defense agreement concluded by the US and Kenya, in which the US undertook to support the African country with weapons and money in the fight against Al-Shabaab, among other things. Furthermore, Kenya can form a favorable image of itself in the states of the region, which can be very useful for later diplomatic maneuvers (e.g., campaigns to obtain non-permanent membership in the Security Council). The current position is also favorable for the US, as the latter does not

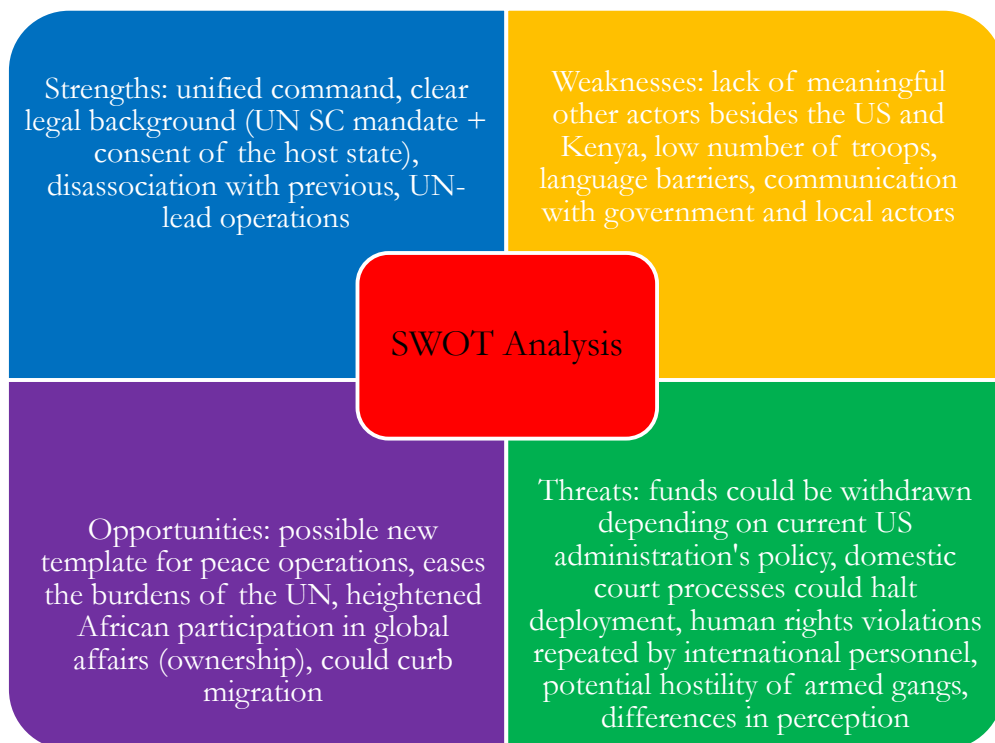
risk the lives of its own people, but it can still make its influence felt in the region with a financial expenditure that is not exactly debilitating for the number one economy in the world. In addition, this subtle exercise of power is less irritating to states in regions that are sensitive to American influence, such as Cuba.

Another aspect of the mission worth noting is the time factor: the expected lifetime of the operation. While it is common knowledge that peace operations will obtain their mandate for a year or half a year, the 'life expectancies' of operations can and do differ. This is a technique on the part of the Security Council, which is used at least once a year to assess whether there is still a demand for the operation on the part of the host state, and on the other hand, whether there is support from the side of the international community. Of course, the UN also has the opportunity to refine the mandate, increasing or decreasing the authorized number of peacekeepers, and changing the goals with which it responds to the changes that have occurred in the field during the last year. Overall, it can be said that operations shorter than 3-4 years are rare; they were mostly typical of second-generation peace operations in Angola, Mozambique, and Cambodia in the 1990s and the 2000s, where the democratic transition aided the UN blue helmets. Modern third-generation operations usually operate for 10-15 years (Mali: 10 years, Sudan: 13 years, Ivory Coast: 13 years, and Liberia: 15 years). In connection with Haiti, we saw a shorter mission (MINUJUSTH = 2 years) and a longer mission (MINUSTAH = 13 years). However, it is not clear how local conditions will develop, and to what extent the support of the international community (especially the USA and Kenya) can be maintained, both in terms of human and financial contributions. For Kenya, continued support depends heavily on domestic political conditions and also on losses suffered during the operation. If more police were to lose their lives, the voices advocating for them to come home would intensify, as we saw in 1992-1993 after the involvement and sacrifices of the US in Somalia.

Perspectives

Although it could appear as an alien tool to international relations, in this particular instance, SWOT analysis could serve as the best method for analyzing the prospects, dangers, and opportunities that lie with the MSS by categorizing and presenting the most convincing arguments in a logical and consumable manner.

Table 1. SWOT analysis on the MSS

Source: author's own compilation.

Strengths

A major strength of the Kenya-led peace operation is its unified command structure. Traditionally, the UN needs to balance not only the leadership style of various contingent commanders, but also the distinctly different training and divergent national interests of contributing states. Having a singular leading state can be beneficial in this regard by reducing intraoperational squabbling. In other words, having a single leading state can also be detrimental if the state contradicts the provisions of the mandate. In some cases, this can lead to disasters, as was seen with the catastrophic intervention of the Dutch government in the protection of civilians' mandates in Bosnia, which led to the massacre in Srebrenica in 1995 (Dannenbaum, 2012). This is a different scenario; however, at this time, there is no overarching UN authority with Kenya essentially given free rein to interpret the formative UN Security Council resolution, as it deems fit.

The legal background is also clear by the operation having distinct UN Security Council authorization. The 'source and oversight' role of the Security Council is also kept by the regular reviews of the operation, which in practice can mean that the Security Council could terminate the operation or change the contents of the

mandate on a whim. On the one hand, as with other operations, it enables the Security Council to adapt the mandate in case circumstances on the ground change or if the consent of the host state is withdrawn. On the other hand, this *modus operandi* ensures that other permanent members can curb any possible excess by the US. Disruption can work in both ways; however, because of how the veto works in the Council.

Consent is the other cornerstone here and, at first glance, it is in order as previous governments, such as the one led by Ariel Henry, have repeatedly asked the UN for support. The acting government has raised no objections in this regard; however, whether an un-elected, acting presidential council can legitimately provide consent to the deployment of foreign troops in its territory is another matter entirely (Passmore et al., 2022).

It is also a substantial boon for the MSS to distance itself from and disassociate from previous operations that have not been deemed successful by the local population. Indeed, the UN's eroded reputation on the western half of the island of Hispaniola did not offer much in terms of prospects for a UN-led peace operation, and the UN itself has consecutively ruled out 'direct' engagements of blue helmets in the country, providing the MSS with a clean slate. Nonetheless, the establishment of a support office was put forward in February 2025 by UN Secretary-General António Guterres (Besheer, VOA News, 2025).

Weaknesses

The most obvious weakness of the operation is the low number of troops. Four hundred Kenyan personnel deployed over a year can feel like a drop in the ocean. Let us not forget that a country with an estimated population of 11.6 million where 6 thousand peacekeepers have been insufficient for decades in an arguably safer situation and lower rate of gang violence now receive a few hundred troops to eliminate the gangs and restore law and order. The very same gangs that have been armed to the teeth and with former police leading them and who possess considerable knowledge on how to preserve their illegal, clandestine operations, while Kenyan forces with limited knowledge of the local environment may not have sufficient reach or impact (Mohor et al., The New Humanitarian, 2025).

Other actors besides the US and Kenya have not been keen to turn statements of support into actual support in the field. CARICOM has been one such actor that continues to attempt to encourage its members to act with limited success, which can be felt by the fact that only six of the 150 personnel pledged by the Bahamas have arrived (Le Nouvellist, 2025). Meanwhile, a promising development could be seen in January and February 2025, as 150 Guatemalan forces and 70 from El Salvador arrived in Haiti to begin assisting the Kenyan forces stationed in the country (ICTJ, 2025). Needless to say, the operation would require thousands more to stand

a chance at eliminating armed gangs destabilizing the country. The optimistic pledge by Kenyan President William Ruto that Kenya will send 2500 peacekeepers by the end of 2025 appears to be unrealistic given the pace of deployment over the last one and a half years (Mohor et al., *The New Humanitarian*, 2025).

Other actors, such as the European Union, could have a pivotal moment by showing that the EU is an international player to be taken into consideration. EU-LEX Kosovo's experiences could prove to be a valuable asset in consolidating public administration and judicial apparatus (Zupančič et al., 2018). However, that know-how is much better suited to be applied after armed hostilities have ceased, that is, if and after the peace operation is successful in eliminating gang control and influence. Second, even though the EU (European Commission White Paper, 2025) and Germany (Euronews, 2025) have both announced additional investments in invigorating the military-industrial complex, it is undeniable that these initiatives are aimed at securing the European continent itself from Russian aggression, especially in light of US hesitancy towards NATO commitments. Therefore, the EU is unlikely to engage in any venture in Haiti for the time being.

Language use can also be an issue, as the primary languages spoken in Haiti are French and Creole. However, this is not understood by the majority of Kenyan peacekeepers who mostly speak English and Swahili. Therefore, communication with the local population – at least initially – is difficult; the problem can only be partially remedied by involving interpreters, as it is not expected that an interpreter will accompany the peacekeepers on each patrol. However, in the age of artificial intelligence, even a simple Google translator can help substantially, provided peacekeepers have the right communication technology. Still, the UN has considerable expertise in dismantling the language barrier in multinational peace operations, and the possible establishment of a support office in 2025 can help the MSS bridge the gap efficiently.

Communication with the central government and the local population also deserves mention, as this is the only way to avoid a situation such as the cholera epidemic caused by Nepalese peacekeepers polluting the Artibonite River. Concurrently, contact and cooperation also affect information security. The peacekeepers cannot know which of the local police forces are 'whispering' to the gangs, that is, who collude for financial gain with the forces interested in maintaining anarchy. If peacekeepers share information with the locals, they can undermine the success of the operation. On the other hand, if they withhold information and do not coordinate with the local police, it can have negative consequences, as was the case in the past when peacekeepers attacked the armed gangs, but as an additional loss, several civilians lost their lives, a total of about 20 during the 13 years of MINUSTAH. It should be noted that 187 peacekeepers also lost their lives during this time, so Haiti cannot be called a safe place. Prior knowledge of local conditions and continuous communication with locals are essential for the success of the mission.

Opportunities

Despite the potential weaknesses, as seen above, and the looming threats described below, if the Kenyan peace operation is successful, it can open a new chapter in the history of peace operations. By serving as a new template in which the UN provides a legal background and oversees financial contributions by member states, it can reinvigorate an aging structure. It is worth remembering that besides the MSS, there have not been any new peace operations for almost a decade due to a general lack of interest by member states (such as EU members), lack of consent by the host state (e.g., Venezuela), or because other crises have diverted the attention of states (the Covid-19 pandemic, Russian aggression in Ukraine, or Israeli-Hamas conflict in the Middle East to name a few). A prolonged Kenyan presence in the Caribbean region would mean that a major African country is stepping up on its commitment to international peace and security at the global level. In turn, this could lead to what we call 'ownership' of responsibility for resolving a situation. In the long run, a substantial engagement in Haiti will mean that Africa is no longer just the main host continent of peace operations, but can meaningfully contribute to conflict resolution and post-conflict reconstruction in other continents as well.

Map 1. Migration patterns and resulting Haitian population in the wider American region.

Source: Migration Policy Institute, 2021, <https://www.migrationpolicy.org/article/haitian-migration-through-americas>, last accessed on 09.11.2025.

Migration is a major phenomenon that is a direct result of instability and gang violence in Haiti. By stopping armed gangs and providing a safe and secure environment for the civilian population, a portion of those who have fled the country could be convinced to return, and future migration could be significantly reduced. This was a palpable and proven side effect of successful peace operations, such as those in Côte d'Ivoire and Liberia (UNHCR, 2022). Since most refugees are taking on either the northern route which consists of 'island hopping' with self-tinkered rafts towards the US or taking the land route via Mexico or refugees would take the southern route which has as its most preferential destinations Brazil (Dias et al., 2020) and Chile (Thomázy, 2021). It is worth noting that either route is deadly for refugees themselves, and even if they reach their desired destinations, integration into local society is often not without problems (Uebel & da Silva, 2019). States along the route of Haitian refugees would also benefit from a reduction in the number of refugees, which, in turn, would reinforce the security of the countries in question (Thomázy, 2021).

Threats

In the strengths section, it was proposed that the legal status of the operation is clear because of the firm mandate and consent of the host state. However, it is noteworthy that consent was not given by the armed gangs themselves who control many major chokepoints in the country. On the one hand, this is not a problem, as the goal of the operation is to eliminate or at least reduce the stranglehold on Haiti. Parallels could be drawn with Mali, where the goal of the operation was to cause Ansar Dine to withdraw from the area and their consent was not requested or required (UNSC Res. 2100/2013, Art. 4, 29). On the other hand, if these armed gangs look at Kenyan and Caribbean peacekeepers as enemies, there is a palpable outcome that they will be shot at, similar to how in Somalia in 1992-1993, where not all of the local warlords have given their consent and blessing to the US-led operation (Recchia, 2018). There, the results were a large number of dead peacekeepers, which is not an outcome that the US, UN, and Kenya wish to see repeatedly.

The most prevalent threat faced by the operation came from within the US and Kenya, respectively. On the US side, the second Trump administration was quick to eliminate foreign aid and halted the work of the USAID (Steakin & Bruggeman, 2025). While financial support for the MSS is currently not threatened, there is no indication that the US would be committed to long-lasting financial support in the current environment (Wasike, 2025). Indeed, it highlights the fragility of the operation in that the ebb and flow of financial contributions from the largest donor can make or break the mission. From the Kenyan side, it is unheard that troop deployment sanctioned by the Security Council is halted by a domestic court, even if it is done at the highest level, which illustrates how local processes and the hostility

of the opposition towards the operation can stymie the mission at any point (Blaise, 2025).

By taking reins from the UN's hands, Kenya also assumed responsibility. In other words, if, as in previous operations, sexual abuse occurs, the burden of investigating it and punishing the perpetrators rests with Kenya. However, it is a fact that the local civilian population has little chance to enforce their demands of this kind. This would only be possible if Kenya created the appropriate channels for reporting abuse and if there was a political will to hold perpetrators accountable. However, according to our current information, we cannot establish this, especially because no report has been received from either the UN or Kenya, and there has not yet been a scandal of such magnitude that the media would have picked up.

However, it is important that the Kenyan police force, which is not exactly known for its subtle methods and integrity, only uses armed violence as a last resort and only when it is not civilians but gang members. The complexity of the situation is shown by the fact that Jimmy Cherizier, who advanced from the police to gang leaders and was put on the UN Security Council's sanctions list, threatened the peacekeepers in August of this year, and if they violated the human rights of the civilian population, he and his gang would act against them with weapons. Success is highly doubtful; if we consider raw power alone, especially since, by some estimates, the gangs control significant portions of the country's territory, number in the tens of thousands, and possess weapons that give them much more firepower than peacekeepers. However, it can be advantageous that peacekeepers are currently under the command of a single state, as this enables them to coordinate their activities effectively. Meanwhile, gangs compete with each other and operate in dozens of smaller and larger groups.

The last thing to contemplate lies in how the operation is perceived by locals, the international community, and Kenya itself. While it was the government of Haiti itself that appealed to the UN in the first place, based on what happened in previous operations, long-term support of the government can prove to be elusive. A threat emerges when we contrast how the Kenyan government and international community observe the current status of the operation. From the Kenyan side, according to the *note verbale* submitted by the Kenyan government to the UN Security Council on July 10, 2025, the operation has succeeded in – inter alia – “holding the government together,” “training of 750 at the re-opened Police Academy,” “arrests, interception and recovery of arms and ammunition from the gangs,” “re-opening of businesses,” “decreases in cases of kidnappings and extortions” (3rd Report on the MSS to Haiti p. 23). Kenyan media has since corroborated these claims in various reports, touting the success of the Kenyan-led operation as an exemplary mission with palpable achievements (Osoro, 2025, Cerullo, 2025). In contrast, international outlets and think tanks have pointed out pitfalls, financial and legal insecurity, and lack of measurability regarding the results and some of the losses Kenya has suffered

(Kiage, 2025, efe.com, St. Kitts & Nevis Observer). This contrast in the narrative poses a threat by itself as the narratives diverge. While it is understandable for political reasons that the Kenyan government is attempting to rally the population behind a successful foreign venture, omitting the negative side of the balance sheet and the international media's overrepresentation of the fault lines remains equally detrimental.

Conclusion

Re-iterating the answers to the research questions proposed in the introductory part of the paper, it can be safely assessed that this was not only the best but also the very last moment where Haiti can be caught falling into the chasm of anarchy. Whether it was the last moment though or did the international community wait too long before deployment will be seen in the coming months. Compared to previous operations, the mandate is very ambitious, maybe even unrealistic, and taking into account the much lower number of troops, it is indeed questionable how much the UN has learned from the past three operations. However, it could be argued that the organization was not left with many alternatives.

As the saying goes: "a swallow does not make a summer." Using this analogy, Kenya and the few hundred police it sent will almost certainly not be enough on their own to pull Haiti back from the brink. Achieving partial success would already be considered a huge achievement, with which the states of the region could be persuaded to cooperate more and play a more active role. Otherwise, a more effective military intervention would be necessary, as none of the states are currently willing to do so. Alternatively, this is the worst scenario—the international community will leave Haiti alone and thereby perpetuate a crisis situation with its security, migration, and other problems, permanently destabilizing the region. We hope that the first version will prevail in the future. However, the key to resolving this issue lies in continued US funding, rapid deployment of Kenyan forces, and other members of the international community who can meaningfully contribute to the operation by sending troops and providing financial support. Should the "MSS experiment" work out, we can see a new type of peace operation, whereas if it fails, there are not many volunteers to help Haiti and Kenya might be dissuaded from taking part in restoration efforts in other continents for a prolonged period of time.

References

- 3rd Report on the Multinational Security Support Mission (MSS) to Haiti, S/2025/472, 10 July 2025.
- Avezov, X. (2013). The New Geopolitics of Peace Operations: A Dialogue with Emerging Powers: South America Regional Dialogue. *Journal of International Peacekeeping*, 17(1-2), 149-161. DOI: <https://doi.org/10.1163/18754112-1702006>.

- Besheer, M. (2025). UN Chief Rules Out UN Peacekeepers for Haiti. *VOA News*, online: <https://www.voanews.com/a/un-chief-rules-out-un-peacekeepers-for-haiti/7988427.html>, last accessed on 09/10/2025.
- Blaise, J. (2025). Key Takeaways from Haiti's Multinational Mission: Progress, Setbacks and Future challenges. *Haitian Times*, online: <https://haitiantimes.com/2025/01/08/key-takeaways-from-haiti-multinational-mission>, last accessed on 09/10/2025.
- Carey, H. F. (2005). Militarization Without Civil War: The Security Dilemma and Regime Consolidation in Haiti, *Civil Wars*, 7(4), 330–356.
DOI: <https://doi.org/10.1080/13698280600682981>.
- Cerullo, T. (2025). Kenyan Police in Haiti Reveal Significant Progress in Anti-Gang Operation, *Kenyans.co.ke*, online: <https://www.kenyans.co.ke/news/114905-kenyan-police-haiti-reveal-significant-progress-anti-gang-operation?page=1>, last accessed on 09/10/2025.
- Ciorciari, J. D. (2022). Haiti and the Pitfalls of Sharing Police Powers. *International Peacekeeping*, 29(3), 384–412. DOI: <https://doi.org/10.1080/13533312.2022.2053286>.
- Coleman, K. P. & Nyblade, B. (2018). Peacekeeping for profit? The scope and limits of 'mercenary' UN peacekeeping. *Journal of Peace Research*, 55(6), 726–741.
DOI: [10.1177/0022343318775784](https://doi.org/10.1177/0022343318775784).
- Coto, D. & Sanon, E. (2024). The Widow and Aides of Assassinated Haitian President Jovenel Moïse are Indicted in his Killing, *APNews*, online: <https://apnews.com/article/haiti-martine-moise-indicted-claude-joseph-leon-charles-9b70e2dd91e7bbb48737df89f76a689d>, last accessed on 09/10/2025.
- Coupeau, S. (2008). *The History of Haiti*. Greenwood Press.
- Dannenbaum, T. (2012). Killings at Srebrenica, Effective Control, and the Power to Prevent. *The International and Comparative Law Quarterly*, 61(3), 713–728.
- Daugirdas, K. (2015). Reputation and the Responsibility of International Organizations, *European Journal of International Law*, 25(4), 991–1018, DOI: <https://doi.org/10.1093/ejil/chu087>
- Diamond, J. (2010). Haiti and the Dominican Republic: One Island, Two Worlds, *The Globalist*, at: <https://www.theglobalist.com/haiti-and-the-dominican-republic-one-island-two-worlds/#:~:text=One%20of%20those%20social%20and,economic%20and%20political%20decline%20itself>, last accessed on 09/10/2025.
- Dias, G., Silva, J. C. J. & da Silva, S. A. (2020). Travellers of the Caribbean: Positioning Brasília in Haitian Migration Routes through Latin-America, *Vibrant: Virtual Brazilian Anthropology*, 17, 1-19. DOI: <https://doi.org/10.1590/1809-43412020v17d504>.
- Djems, O. (2023). Haiti's Foreign Intervention Quagmire, *NACLA Report on the Americas*, 55(4), 384-391, DOI: [10.1080/10714839.2023.2280391](https://doi.org/10.1080/10714839.2023.2280391).
- Dubois, L. (2014). How will Haiti Reckon with the Duvalier Years, *The New Yorker*, online: <https://www.newyorker.com/news/news-desk/will-haiti-reckon-duvalier-years>, last accessed on 09/10/2025.
- Efe.com (2025). One year on, Haiti Security Mission struggles to curb gang violence, online: <https://efe.com/en/other-news/2025-06-25/one-year-haiti-security-mission-curb-gang-violence>, last accessed on 09/10/2025.
- European Commission White Paper on investing in the European defense sector. (2025) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_793, last accessed on 09/10/2025.
- Fragile States Index (2025). online: <https://fragilestatesindex.org/country-data>, last accessed on 09/10/2025.
- Freedom House Country Report (2024). online: <https://freedomhouse.org/country/haiti/freedom-world/2024>, last accessed on 09/10/2025.

- Girard, P. (2010). *Haiti: The Tumultuous History – From Pearl of the Caribbean to Broken Nation*, Palgrave-MacMillan.
- Gonzalez, J. (2019). *Maroon Nation: A History of Revolutionary Haiti*, Yale University Press.
- Hárs, A. (2023). Felelősség/vállalás – Az ARIO 9. cikkének alkalmazhatósága az ENSZ békeműveleteire, In Mohay-Kis-Pánovics-Tóth: *A nemzetközi szervezetek felelőssége – Elmélet és gyakorlat határán*, University of Pécs, 77-91, DOI: <https://doi.org/10.15170/AJKEKSE2023>.
- Hauge, W. I. (2021). *'Haiti' Handbook of Caribbean Economies*, Routledge.
- International Centre for Transitional Justice (2025). online: <https://www.ictj.org/latest-news/guatemala-and-salvadoran-forces-arrive-haiti-join-fight-against-violent-gangs>, last accessed on 09/10/2025.
- Judson, J. (2001). The United States and Haiti: An Exercise in Intervention, *Caribbean Quarterly*, 47(4), 71-94. DOI: <https://doi.org/10.1080/00086495.2001>.
- Kenkel, K. M. (2013). Five Generations of Peace Operations: from the 'thin blue line' to 'painting the country blue'. *Revista Brasileira de Política Internacional*, 56(1), 122-143, DOI: <https://doi.org/10.1590/S0034-73292013000100007>.
- Kenkel, K. M. (2010). Stepping out of the Shadow: South America and Peace Operations. *International Peacekeeping*, 17(5), 584–597. DOI: <https://doi.org/10.1080/13533312.2010.516928>.
- Kiage, N. (2025). A Year After Deploying Troops to Haiti, Kenya Learns its Bitter Lessons, *Daily Nation*, online: <https://nation.africa/kenya/news/diaspora/diaspora-news/a-year-after-deploying-troops-to-haiti-kenya-learns-its-bitter-lessons-5132278#story>, last accessed on 09/10/2025.
- King, C., Ferraro, G., Wisner, S. C., Etienne S., Lee, S. & Bartels, S. A. (2021). 'MINUSTAH is doing positive things just as they do negative things': nuanced perceptions of a UN peacekeeping operation amidst peacekeeper-perpetrated sexual exploitation and abuse in Haiti, *Conflict, Security & Development*, 21(6), 749-779, DOI: <https://doi.org/10.1080/14678802.2021.1997453>.
- Le nouvellist (2025). online: https://lenouvelliste.com/article/252294/le-guatemala-et-le-salvador-rejoignent-la-mmas#google_vignette, last accessed on 09/10/2025.
- Lundahl, M. (1989). History as an Obstacle to Change: The Case of Haiti. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, 31(1–2), 1–22. DOI: <https://doi.org/10.2307/165908>.
- Michael, K. & Ben-Ari, E. (2011). Contemporary Peace Support Operations: The Primacy of the Military and Internal Contradictions. *Armed Forces & Society*, 37, 657-679. DOI: <https://doi.org/10.1177/0095327X10390467>.
- Migration Policy Institute (2021). online: <https://www.migrationpolicy.org/article/haitian-migration-through-americas>, last accessed on 09/10/2025.
- Mohor, D., Maçon, D. & Kiage, N. (2025). Haiti in-depth: Why the Kenya-lead security mission is floundering, *The New Humanitarian*, online: <https://www.thenewhumanitarian.org/investigations/2025/01/13/haiti-depth-why-kenya-led-security-mission-floundering>, last accessed on 09/10/2025.
- Nicholls, D. (1986). Haiti: The rise and fall of Duvalierism. *Third World Quarterly*, 8(4), 1239–1252. DOI: <https://doi.org/10.1080/01436598608419948>.
- Osoro, T. (2025). Kenyan Police in Haiti Celebrate Major Wins So Far As Mission Enters Operations Stage, *TheKenyaTimes.com*, online: <https://thekenyatimes.com/latest-kenya-times-news/kenyan-police-in-haiti-celebrate-major-wins-so-far-as-mission-enters-operations-stage>, last accessed on 09/10/2025.
- Pardy, M. & Alexeyeff, K. (2022). Response to a scandal: sex work, race, and the development sector in Haiti. *International Feminist Journal of Politics*, 25(1), 76–100. DOI: <https://doi.org/10.1080/14616742.2022.2072359>.
- Passmore, T., Karreth, J. & Tir, J. (2022). Consent in Peacekeeping, In Dorussen, H. (2022). *Handbook on Peacekeeping and International Relations*, Elgaronline.

- Patrenoster, T. & McCabe, D. (2025). Germany's Parliament Passes Historic Package Boosting Defence Spending, *Euronews*, <https://www.euronews.com/my-europe/2025/03/18/germanys-parliament-passes-historic-package-boosting-defence-spending>, last accessed on 09/10/2025.
- Pierre-Louis, F. (2011). Earthquakes, Nongovernmental Organizations and Governance in Haiti, *Journal of Black Studies*, 42(2), 182-202, DOI: <https://doi.org/10.1177/0021934710395389>.
- Phillips, T. & Borger, J. (2024). Haiti Gang Boss Tells Absent Prime Minister to Quito r Face Civil War, *The Guardian*, online: <https://www.theguardian.com/world/2024/mar/06/haiti-gangs-prime-minister>, last accessed on 09/10/2025.
- Razza, N. D. (2018). Mission in Transition: Planning for the End of UN Peacekeeping in Haiti, *International Peace Institute*.
- Recchia, S. (2018). Pragmatism over principle: US intervention and burden shifting in Somalia, 1992–1993. *Journal of Strategic Studies*, 43(3), 341–365. DOI: <https://doi.org/10.1080/01402390.2018.1441712>.
- St. Kitts & Nevis Observer. (2025) From Nairobi to Nowhere: Kenyan Troops Face Uphill Battle in Haiti, online: <https://www.thestkittsnevisobserver.com/from-nairobi-to-nowhere-kenyan-troops-face-uphill-battle-in-haiti>, last accessed on 09/10/2025.
- Statement by the Government of Brazil regarding the situation in Haiti, online: <https://www.gov.br/mre/en/contact-us/press-area/press-releases/situation-in-haiti>, last accessed on 09/10/2025.
- Statement by the Government of Mexico regarding the situation in Haiti, online: <https://www.gob.mx/sre/prensa/mexico-condemns-violence-in-haiti-and-calls-for-resolution-that-includes-all-haitian-actors?idiom=en>, last accessed on 09/10/2025.
- Steakin, W. & Bruggeman, L. (2025). After months of cuts, State Department says it's officially shuttering USAID. *ABCNEWS*, online: <https://abcnews.go.com/US/after-months-cuts-state-department-officially-shuttering-usaid/story?id=120267238>, last accessed on 09/10/2025.
- Stimson Centre (2024). <https://www.stimson.org/2024/emerging-practices-in-new-mission-models-the-multinational-security-support-mission-in-haiti>, last accessed on 09/10/2025.
- Thomázy, G. (2021). A diszkriminációtól a rendkívüli intézkedésekig: A haitiak bevándorlása Chilébe, *Nemzet és Biztonság*, 20(1), 84-100, DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.26634.68803>.
- Uebel, R. R. G. & da Silva, C. A. (2019). Politics, Policies and International Immigration in Brazil: Recent Changes and Perspectives, *Revista de Estudos e Pesquisas sobre as Américas*, 13(1), 163-192, DOI: <https://doi.org/10.21057/10.21057/repamv13n1.2019.31032>.
- UNHCR reporting on refugee repatriation in Côte d'Ivoire (2022) online: <https://reporting.unhcr.org/co%CC%82te-divoire-operational-update>, last accessed on 09/10/2025.
- United Nations Coverage of Security Council Sessions, SC/15674, 9613th meeting, 22 April 2024, online: <https://press.un.org/en/2024/sc15674.doc.htm>, last accessed on 09/10/2025.
- United Nations press release on the closure of MINUSTAH, online: <https://press.un.org/en/2017/sc13026.doc.htm>, last accessed on 09/10/2025.
- United Nations Security Council Resolution 867, S/RES/867, 23 September 1993.
- United Nations Security Council Resolution 1927, S/Res/1927, 4 June 2010
- United Nations Security Council Resolution 2100, S/Res/2013, 25 April 2013.
- United Nations Security Council Resolution 2350, S/Res/2350, 13 April 2017.
- United Nations Security Council Resolution 2699, S/Res/2699, 2 October 2023.
- United Nations Security Council Resolution 2751, S/Res/2751, 30 September 2024.

- Wasike, Andrew (2025). Kenyan Haiti mission exempted from US aid cut: President Ruto. *Anadolu Agency*, online: <https://www.aa.com.tr/en/africa/kenyan-haiti-mission-exempted-from-us-aid-cut-president-ruto/3473846>, last accessed on 09/10/2025.
- Zakaria, R. (2018). Demons of Disaster: Why the Foreign Aid World Attracts Sexual Abusers, *The Baffler*, 41.
- Zupančič, R., Pejič, N., Grilj, B., & Peen Rodt, A. (2017). The European Union Rule of Law Mission in Kosovo: An Effective Conflict Prevention and Peace-Building Mission? *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 20(6), 599–617. DOI: <https://doi.org/10.1080/19448953.2017.1407539>.

THE POLITICS OF FEAR AND ATTENTION: THE PLATFORM LOGIC OF DEMOCRATIC EROSION

Norbert Merkovity

Associate Professor

Department of Political Science, University of Szeged

ORCID 0000-0003-3977-7901

Dol:

10.15170/PSK.2025.06.02.03

Received: August 27, 2025

Accepted: November 20, 2025

Published: November 23, 2025

Citation:

Merkovity, Norbert (2025): The Politics of Fear and Attention: The Platform Logic of Democratic Erosion. *Polarities*, 6(2), 41-57.

Acknowledgements:

The research was supported by the Centre of Excellence for Interdisciplinary Research, Development and Innovation of the University of Szeged. The author is a member of the Legal, Political Aspects of the Digital Public Sphere research group.

Articles published in this journal are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

 CC BY-NC-SA 4.0

Abstract

This article examines how fear and attention intersect as structuring forces in contemporary political communication. Grounded in symbolic interactionism, media logic, attention-based politics, and the concept of fear as infrastructure, this conceptualization theorizes fear as an affective mechanism embedded in platform environments. Selected examples from the communication style of Donald Trump and Viktor Orbán serve as brief illustrations of how these dynamics appear in practice, rather than as systematic case studies. The analysis reveals that fear serves as a performative resource, shaping community boundaries, legitimizing leadership, and organizing political visibility. The convergence of fear and attention reshapes political identity, amplifies polarization, and challenges the normative foundations of democratic communication.

Keywords: *attention-based politics; political fear; media logic; symbolic interactionism; identity politics*

1. Introduction

Political communication today predominantly unfolds in an attention-driven, platform-based environment, where visibility has become not only the precondition but also the very substance of political power. In this dynamically transforming media ecology, the struggle for attention constitutes a symbolic repertoire that produces new logics of political legitimacy. Rather than rational deliberation, performative impact, emotional resonance, and algorithmically steered visibility set the parameters of political action (Altheide & Snow, 1979; Merkovity, 2017). Fear plays a crucial role in this process. It is not merely a campaign technique or rhetorical device but an affective-infrastructure mechanism embedded in the very functioning of the political public sphere (Yeung, 2018; van Dijck et al., 2018).

This study aims to explore how attention-based politics and the practice of fear converge within a communicative environment structured by platform logics. Fear does not simply appear as a linguistic trope or symbolic flourish; it becomes a resource that structures interactions between political actors, conditions citizens' perceptions, and encodes political identities. In emotionally saturated media environments, fear is not an episodic or exceptional feature but a normalized emotional grammar of political communication amplified by algorithms, reproduced by media routines, and encoded in symbolic forms (Altheide, 2006; Couldry & Hepp, 2017).

The following analysis is situated within the theoretical traditions of symbolic interactionism, media logic, attention-based politics, and the conceptualization of fear as infrastructure. Drawing on Erving Goffman's (1959/1986) dramaturgical model and Herbert Blumer's (1969) theory of meaning-making, we emphasize that political fear is not a reflection of "objective" threats but a socially constructed performance that defines situations and identities. This framework is complemented by theories of media logic and mediatization (Altheide & Snow, 1979; Strömbäck & Esser, 2014), which highlight how contemporary political communication is formatted for visibility and resonance, as well as by the perspectives of surveillance capitalism (Zuboff, 2019) and governance-by-design (Yeung, 2018), which demonstrate how affective states, such as anxiety and outrage, are embedded in platform infrastructures. In this light, fear emerges as a platform-optimized performance: dramatized, algorithmically amplified, and normatively constitutive of political legitimacy.

To clarify these dynamics, the article draws on the communicative strategies of Donald Trump and Viktor Orbán as illustrative cases. These examples are not examined through systematic empirical methods but serve to exemplify the theoretical mechanisms discussed throughout the study. Trump's "gonzo" style exemplifies improvisational performances of threat in which fear is staged through spectacular, emotionally charged acts optimized for virality (Altheide, 2023). By contrast, Orbán employs institutionalized media control and long-term narratives of national vulnerability, creating a mediated environment in which fear serves as an enduring interpretive frame (Szabó Palócz, 2022). These conclusions highlight not only the performative forms of fear but also their strategic goals and alignment with specific audiences.

The article is structured around the following research questions:

1. Through which symbolic and technological logics does fear become a structuring element of political attention?
2. How does platform-based media reshape political identities with fear as an affective resource?

3. What role do audiences play in the co-construction and circulation of such political performances?

By addressing these questions, the study aims not only to provide a theoretical synthesis but also to demonstrate that the convergence of fear and attention is not an aberration in political communication, but rather a defining feature of contemporary political logic. Recognizing this convergence is indispensable for rethinking democratic political communication, particularly in a historical moment when public discourse is increasingly governed by emotional polarization, symbolic antagonism, and performative visibility (Moffitt, 2016; Krzyżanowski, 2020).

The illustrative examples referenced in this article draw on public speeches, campaign communication, and widely circulated media statements from the period 2015–2024. These materials are not subjected to formal content analysis, but instead serve to demonstrate how specific communicative acts align with the broader theoretical framework of attention-based politics and fear performativity. The study, therefore, remains primarily theoretical, using illustrative cases only to clarify conceptual mechanisms, rather than to produce empirical generalizations.

2. Theoretical framework

Research on political fear has a long tradition extending across the fields of political psychology, sociology, and political communication. Early studies conceptualized fear primarily as an individual emotional response shaped by perceptions of threat and danger, focusing on its effects on risk assessment, policy preferences, and authoritarian attitudes (Marcus et al., 2000; Huddy et al., 2007). In this tradition, fear is understood as an internal affective state that influences political judgment. While this literature has provided important insights, it tends to treat fear as a psychological variable, often detached from the symbolic and communicative processes that produce it.

A second strand of research, strongly influenced by discourse studies, has emphasized fear as a linguistic and rhetorical construct. Ruth Wodak's work (2015) shows how right-wing populist actors adopt fear-laden discourses to construct crises, enemies, and threatened identities. Studies of moral panics, securitization, and migration discourse similarly demonstrate how political actors rhetorically use fear to define situations and mobilize support (Krzyżanowski, 2020; Wodak, 2015). This line of research highlights how fear is strategically constructed yet often remains focused on textual output without fully accounting for how digital infrastructures transform the circulation and amplification of fear.

A third and rapidly developing field examines fear through the lens of mediatised politics and the affective turn. Scholars such as David Altheide (2006) argue that the *politics of fear* is sustained by media routines that dramatize conflicts and crises.

Meanwhile, other scholars have demonstrated how emotions, particularly fear and anxiety, are embedded in contemporary news values (Pantti, 2010; Wahl-Jorgensen, 2019). These works highlight that modern media systems do not merely transmit fear; they format it for visibility through dramatization, repetition, simplification, and personalization. Yet, much of this scholarship was developed in the context of broadcast media and has only recently begun to address platform-based environments.

More recent research has shifted toward platform dynamics and affective infrastructures, demonstrating that fear spreads not only through rhetoric but also through algorithmic amplification and emotional optimization (Belli & Zingales, 2020; van Dijck et al., 2018). Research in this area reveals how recommendation systems prioritize content that induces anxiety, outrage, or threat, thereby embedding fear at the infrastructural level (Yeung, 2018; Zuboff, 2019). Despite this development, the field still lacks a comprehensive synthesis that integrates symbolic interactionism, media logic, and platform governance to explain how fear operates simultaneously as a performance, a communicative form, and an algorithmically reinforced affective pattern.

This article contributes to these debates by conceptualizing political fear not as an emotional state, rhetorical device, or discursive trope alone but as a performative-infrastructural mechanism within attention-based political environments. To develop this conceptualization, the study integrates four interconnected theoretical traditions: symbolic interactionism, media logic and mediatization, attention-based politics, and the conceptualization of fear as an infrastructure in algorithmic governance. This combined framework addresses a notable gap in the existing literature by explaining how fear functions as a structuring logic of visibility and identity formation in platform-mediated public spheres. The illustrative examples of Donald Trump and Viktor Orbán serve to demonstrate how these mechanisms appear in practice, thereby linking the theoretical synthesis to concrete communicative operations.

2.1 *What is fear?*

In this article, *fear* is used as a multidimensional but analytically specific concept. Rather than defining fear as a psychological state or an individual emotion, the study conceptualizes political fear as a performative, relational, and communicative mechanism through which political actors define situations, construct boundaries, and orient collective attention. This approach follows symbolic interactionist insights, which suggest that meanings are created and negotiated in interactions rather than residing within individuals (Blumer, 1969). Therefore, fear is not treated as an internal feeling but as an externally observable communicative act that signals who or what constitutes a threat, who can offer protection, and how political identities are positioned. This performative orientation resonates with Goffman's

dramaturgical perspective, in which actors define situations and roles through publicly staged performances (Goffman, 1959/1986), and with research demonstrating that fear becomes effective when formatted for visibility and affective resonance within media environments (Altheide, 2006; Altheide & Snow, 1979).

From a media-logic perspective, fear functions as a format of communication optimized for visibility, repetition, and affective activation in platform ecosystems shaped by algorithmic incentives (van Dijck et al., 2018; Yeung, 2018). In this sense, fear operates not merely as content but as an infrastructurally supported pattern of meaning circulation embedded in the affective dynamics of platform society (Couldry & Hepp, 2017; Zuboff, 2019).

This framework allows fear to be analytically operationalized not as a measurable emotional response but as a set of communicative operations:

- (1) the naming of an enemy or threat (Wodak, 2015);
- (2) the framing of this threat as urgent, disruptive, or existential (Krzyżanowski, 2020);
- (3) the performance of a protective leadership role (Moffitt, 2016); and
- (4) the circulation and amplification of these meanings through platform infrastructures (van Dijck et al., 2018; Yeung, 2018).

These operations serve as the empirical touchpoints for the illustrative examples analyzed later in the article. Accordingly, the study seeks to understand how such communicative acts are formatted, amplified, and ritualized within platform logics, without attempting to infer individual emotional states or conducting systematic content analysis, in line with the conceptual and theoretical nature of the inquiry.

2.2 Symbolic interactionism and performativity

Following Herbert Blumer (1969), symbolic interactionism interprets human action as a meaning-dependent process, in which meanings are not objective givens but are created, negotiated, and reinterpreted through social interactions. This perspective is especially suitable for political communication research, as it highlights that political symbols, threats, or identities are not pre-existing entities but the outcome of situated interpretations. From this perspective, fear is neither “true” nor “false” but a socially constructed affective relation that acquires meaning in political interactions. In this article, this socially constructed relation is understood not as an inner emotional state but as a communicative and symbolic operation that becomes visible in political performance.

Erving Goffman’s dramaturgical model (1959/1986) emphasizes the performative aspects of this meaning-making process. According to Goffman, social actors shape and sustain identities through “front stage” and “backstage” interactions. In a media-saturated environment, political actors construct performances to

persuade audiences, define enemies, and maintain a sense of threat. Fear, therefore, is not a mirror of reality but a dramaturgical device for defining situations and identities. In this sense, fear becomes a performative resource that organizes symbolic boundaries between “us” and “them,” sustaining political identity through dramatized acts of communication (Moffitt, 2016).

2.3 Media logic and the mediatized public sphere

The logic of media has long shaped political communication, but the emergence of digital platforms has elevated its significance. As Altheide and Snow (1979) argue, the media do not merely transmit information; they also structure the forms, values, and repertoires of political communication. Fear is often adapted to media formats that dramatize, simplify, and repeat, thus coding fear not only as content but also as form.

The concept of mediatization deepens this interpretation by showing how the political system is increasingly adapting to the rules of the media system (Strömbäck & Esser, 2014). Self-mediatization (Blumler, 2016) implies that political actors design their strategies in advance to conform to the logics of visibility, affect, and polarization. In this context, fear-based communication is not accidental but structurally aligned with the demands of a mediatized public sphere. Media logic rewards spectacular, emotionally charged, and easily repeatable narratives; thus, fear is embedded into the symbolic codes of the news cycle, talk shows, campaign visuals, and viral clips (Altheide & Snow, 2019).

2.4 Attention-based politics

A more recent paradigm in political communication is attention-based politics, which shifts focus from transmitting information to capturing and sustaining attention. According to Norbert Merkovity (2017, 2019), digital platforms have created an attention economy in which political actors become “attention entrepreneurs,” operating within the logics of algorithmic visibility. In this framework, the key to political power lies not in the quality of content but in the degree and mode of visibility.

This dynamic is especially pronounced in social media, where emotionally saturated, visually striking, and repetitive content gains greater reach. Attention entrepreneurs do not primarily inform but symbolically define the situation. They answer – often subjectively – questions such as: “*Who is the enemy?*” “*What constitutes the crisis?*” “*Who is the true leader?*” Attention thereby functions as a form of symbolic capital (Graber, 2004; Merkovity, 2017). In this sense, fear operates as an attention strategy, amplified by algorithmic affordances that privilege content designed to provoke outrage, anxiety, or urgency (Pariser, 2011; Hu & Li, 2018).

2.5 Fear as infrastructure: algorithmic governance and the affective economy

To understand the political role of fear, one must move beyond content analysis and investigate its structural embeddedness. Karen Yeung's (2018) concept of governance-by-design and Shoshana Zuboff's (2019) theory of surveillance capitalism both demonstrate that digital platforms are not neutral channels but normative environments that shape behavior and emotions through coded incentives. Fear, as an affective state, is already present in the infrastructure itself. Algorithms determine which content is foregrounded, which emotional codes are emphasized, and which reactions are reinforced through feedback mechanisms.

José van Dijck, Thomas Poell, and Martijn de Waal (2018) describe digital platforms as "affective infrastructures," hybrid systems that combine technological design with emotional modulation to organize meaning. Fear-inducing messages are not only distributed, but also emotionally conditioned, shaping who citizens believe they should fear, distrust, or remain loyal to. As such, fear is not simply communicated but becomes embedded in the infrastructure as a patterned emotional register that guides political interpretation and legitimates authority.

3. Fear as an Attention Strategy in Platform Logic

As the structure of the digital public sphere has transformed, the political function of fear has also undergone changes. Fear, understood here as a communicative mechanism rather than an internal emotional state, is no longer merely an episodic emotional trigger but has become a central element of attention management. The thematization and visualization of fear not only increase the likelihood of agenda-setting but also align with the operational logics of platform algorithms, which privilege emotionally activating, polarizing, and simplified content (Szabó Palócz, 2023; van Dijck et al., 2018).

In the competition for attention, messages that can provoke strong affective reactions – particularly those built on fear – stand out (Altheide, 2006; Yeung, 2018). Fear as a political linguistic element becomes most effective when it appears in short, visually striking, and repeatable forms, that is, when it becomes platform-compatible performance. Political actors learn to "play" fear in ways that are algorithmically legible and distributable (Altheide & Merkovity, 2022). Fear does not merely frame political reality; it codes affective orientations that are constantly measured and reinforced by platform feedback mechanisms such as likes, shares, and comments. Algorithmic logics are therefore not neutral channels but enforce emotional preferences (Bennett & Livingston, 2018).

From the perspective of symbolic interactionism, attention is not an objective condition but a symbolic act produced in interaction that attributes meaning to political events (Blumer, 1969; Goffman, 1959/1986). In this sense, fear is one of the affective tools that structure orientations of attention and contribute to the

definition of political situations. Political actors do not simply communicate threats but performatively define them – the naming of the “enemy” simultaneously affirms the boundaries of the “we” group. Thus, attention becomes not a prerequisite for political efficacy but itself a performative instrument of power that structures the public sphere. This is especially evident in fear-based communication, where framed threats – such as migration, the “Brussels diktat,” or the “radical left” – simultaneously mobilize attention and construct political identities (Krzyżanowski, 2020; Moffitt, 2016).

Social media platforms, particularly Facebook, YouTube, and TikTok, create affective distortions that favor the spread of fear-oriented content. Algorithmically privileged messages are often polarizing because they ensure maximum engagement (Pariser, 2011; Bhandari & Bimo, 2022). Such logics do not merely reshape information structures but create affective ecosystems in which fear appears as a naturalized emotional response in political discourse (Couldry & Hepp, 2017). This dynamic is evident in content that is concise, visually striking, and morally unsettling, where fear is not a reflection of external events but a content form tailored to platform logics (Altheide, 2006; Zuboff, 2019).

3.1 Managing fear for attention: Trump and Orbán as models

The following examples illustrate the performative logics discussed above. They are not intended as comprehensive case studies but as theoretically informed demonstrations of how fear is enacted and circulated in different political styles.

Donald Trump’s communication represents the “gonzo” and improvisational model of applying fear in an attention-optimized way (Altheide, 2023). His Twitter strategy, campaign rallies, and rhetoric – such as “Build the Wall,” “China Virus,” and “American Carnage” – constructed a sense of threat that dramatized the political situation and conferred exclusive legitimacy on his leadership role. Trump’s constant dramatization illustrates the media logic of spectacle: brief, emotionally charged, and highly visual content optimized for virality. In this case, fear functioned as a symbolic device for saturating news cycles and algorithmic feeds, transforming attention into symbolic capital. In line with the conceptualization outlined earlier, these examples do not attempt to capture emotional reactions but rather demonstrate how fear is enacted through communicative operations, such as naming threats, dramatizing crises, and performing protective leadership.

By contrast, Viktor Orbán’s discourse represents an institutionalized and mediatized model of fear (see Szabó Palócz, 2022). Following the 2015 migration crisis, the Hungarian government developed state-coordinated narratives – such as the “Soros Plan,” “Stop Brussels,” and the defense of “Christian Europe” – that systematically thematized threats and constructed political loyalty around emotional attachment to a protective discourse (Krzyżanowski, 2020; Wodak, 2015). Unlike Trump’s improvisational style, Orbán’s strategy is marked by message discipline,

centralized media control, and the routinization of fear as a dominant interpretive frame.

In both cases, fear functions not just as an agenda-setting device but as a distributor of political identity. By designating the object of fear, political actors define who belongs to the community and who poses a threat to it. Thus, fear is not only an emotional state but also a structure of attention strategy that, through platform logics and algorithmic amplification, is converted into political power.

3.1.1 Illustrative examples of fear-performances

To concretize how the communicative operations of political fear function within attention-driven, platform-based environments, this subsection presents a set of illustrative examples drawn from the public communication of Donald Trump and Viktor Orbán. These instances do not constitute systematic case studies but serve to demonstrate how threat-naming, crisis-framing, protective leadership performance, and algorithmic amplification materialize in practice. By linking specific remarks to the conceptual mechanisms outlined above, these examples clarify how fear becomes a formatted, circulated, and ritualized resource of political visibility.

Donald Trump:

(1) *"They're bringing drugs. They're bringing crime. They're rapists."* – Campaign announcement, June 16, 2015. This statement exemplifies fear as a boundary-making operation: migrants are cast as a homogenous threat, dramatizing the situation and positioning the speaker as the sole credible protector (C-SPAN, 2015).

(2) *"Our country is full. You can't come in."* – Speech at Republican Jewish Coalition, April 6, 2019. By depicting national space as saturated and overwhelmed, Trump performs existential crisis-framing, transforming immigration into an immediate threat that requires defensive action (Cochrane, 2019).

(3) *"American carnage stops right here and stops right now."* – Inaugural Address, January 20, 2017. The term "American carnage" constructs a totalizing crisis frame that legitimizes the speaker's role as a crisis-stopper, reinforcing protective leadership as a performative identity (Trump, 2017).

(4) *"The China Virus. The Invisible Enemy."* – Remarks at Whirlpool plant in Ohio, August 7, 2020. The dual labelling merges an externalized, ethnicized threat with an abstract, omnipresent danger, creating a highly portable fear narrative optimized for algorithmic repetition across platforms (C-SPAN, 2020).

Viktor Orbán (pro-government media and Orbán's government):

(1) *"Let's Stop Brussels!"* ("Állítsuk meg Brüsszelt!") – Government-sponsored advertisement, 2017. "Brussels" functions as a monolithic external threat, reinforcing a defensive national identity and legitimizing the government's role as guardian against foreign intrusion (Vastagbőr, 2017).

(2) *"George Soros attacks again."* ("Soros György újra támad.") – M1 News, June 18, 2021. This instance illustrates enemy personalization and visual condensation: the news segment produces a quasi-iconic fear symbol suited for viral circulation and repeated performative invocation (M1 Híradó, 2021).

(3) *"What Brussels says is betrayal."* ("Amit Brüsszel mond, az árulás.") – Facebook video, September 22, 2021. The "fence" on the Southern border of Hungary simultaneously serves as material infrastructure and symbolic boundary, enacting protective leadership performance and anchoring fear in a tangible object (Orbán, 2021).

(4) *"We will protect Hungary."* ("Mi megvédjük Magyarországot.") – Government promise, 2015–2024/2025. Through sustained repetition across multiple crises, this formula becomes a ritualized reassurance performance, stabilizing fear as a long-term interpretive frame and reinforcing emotional loyalty (Magyar Nemzet, 2024).

Collectively, these examples illustrate how stylistically distinct political actors enact structurally convergent fear performances within platform-mediated environments. Trump's improvisational spectacle and Orbán's institutionalized narrative discipline both operationalize fear through threat designation, crisis dramatization, and protective leadership performance, while platform infrastructures ensure the ongoing amplification and circulation of these narratives. These dynamics reinforce the broader argument of the article that fear functions not simply as rhetorical content but also as a performative and infrastructural logic shaping political visibility, identity formation, and legitimacy in contemporary attention-based politics.

4. The Politics of Attention

The logic of attention in the digital public sphere has transformed not only the circulation of information but also the very conditions of political authority, identity formation, and civic engagement. Political communication no longer spins primarily around the transmission of arguments or policy proposals; instead, it is organized as a competitive struggle for visibility in a media ecosystem structured by platform

algorithms. These infrastructures distribute attention according to criteria such as emotional resonance, visual intensity, and repetitive circulation (Merkovity, 2019). In this sense, attention is not a neutral cognitive response but a socially organized and technologically mediated resource that structures political legitimacy.

Visibility has thus become the decisive prerequisite for political relevance. Those absent from trending lists, news feeds, or algorithmically curated highlights risk political marginalization, regardless of their institutional mandate or policy expertise (Couldry & Hepp, 2017). As Benjamin Moffitt (2016) demonstrates in his analysis of populist style, contemporary political actors operate within an environment where *visibility is equivalent to existence*. The equivalence of visibility with existence reorders the coordinates of political competition. Attention functions as symbolic capital, conferring power on those who dominate the screens and streams of digital publics.

The dramaturgical perspective, as offered by Goffman (1959/1986), is particularly useful for analyzing how attention is organized. Political leaders do not simply present information but define situations by constructing interpretive frames that shape how audiences perceive threats, responsibilities, and boundaries. Fear-centered narratives about migration, crime, or cultural decline do more than describe conditions; they frame them in ways that determine who is perceived as a danger, who counts as a member of the political community, and who is excluded as an outsider (Blumer, 1969; Wodak, 2015). Through these definitions, attention is mobilized as a performative resource that anchors political meaning into emotionally charged categories.

The structuring of attention carries profound consequences for the organization of democratic discourse. Algorithms guiding digital platforms are calibrated to reward messages that maximize engagement, often reinforcing existing attitudes rather than challenging them. The result is the consolidation of filter bubbles and echo chambers, where individuals encounter information that confirms their prior beliefs while being shielded from dissonant perspectives (Pariser, 2011; Garrett et al., 2014). In such environments, political communication shifts from persuasion toward affirmation, weakening social cohesion and narrowing the deliberative space necessary for pluralist debate (Strömbäck & Shehata, 2010).

Yet polarization in this context is not merely cognitive. It is increasingly affective, rooted in the emotional alignment of communities around shared feelings of threat and grievance. Political groups evolve into affectively homogeneous collectives whose sense of belonging is reinforced by the circulation of common fear narratives (Iyengar & Hahn, 2009). Political allegiance becomes less about rational preference formation and more about emotional loyalty to a symbolic order that defines insiders and outsiders, protectors, and enemies.

Attention politics also reshapes leadership roles. Within frames of fear, leaders reproduce their position as guardians, voices of the nation, or crisis solvers. These identities are performed through public appearances, ritualized speeches, symbolic

repetitions – such as fences/walls, flags, and religious icons – and the constant designation of adversaries (Altheide & Merkovity, 2022). Such communicative acts achieve efficacy only when they generate attention and enter circulation through algorithms that prioritize emotional salience. However, citizens are not mere spectators. Through likes, shares, comments, and other forms of digital interaction, they co-construct the symbolic meaning of politics. Participation becomes performative as audience reactions feed back into the visibility of leaders and narratives, further amplifying their symbolic power.

The thematization and distribution of attention are therefore not simply a matter of communicative technique; they are a form of political domination. Actors who are able to define the terms of fear, direct collective focus, and delineate the boundaries of identity simultaneously shape the perceived reality of politics. This type of power is not necessarily institutional or legalistic in nature. It is performative, embedded in algorithmic infrastructures and affective economies that reward repetition, polarization, and spectacle (Yeung, 2018; Zuboff, 2019). The struggle for visibility thus reorients democracy away from deliberative engagement toward symbolic competition, where political legitimacy is secured less by the coherence of arguments than by the intensity of mediated performances.

In this environment, the politics of attention redefines the very conditions of belonging and participation. Being part of the political community increasingly means sharing its fear narratives, contributing to the amplification of its symbols and performing loyalty through digital interactions. What emerges is not simply a transformation of communication styles but a reconfiguration of democratic life itself – one in which symbolic antagonism, affective fragmentation, and algorithmic amplification converge to make attention, rather than deliberation, the currency of political order.

5. The Performative Reproduction of Political Identity Through Fear

In the environment of platform-based political communication, identity is not a pre-given, stable entity but a continuously reproduced symbolic construct. Its reproduction occurs through performative acts, in which fear plays a central dramaturgical role. Fear is not merely emotional content but a symbolic mechanism that determines who belongs to the imagined community of “us” and who is marked as threatening “other” (see Szabó, 2024). In political discourse, enemy images – whether they refer to migrants, Brussels bureaucrats, or liberal elites – not only shape the agenda but also actively constitute the boundaries of political communities (Bene & Juhász, 2025; Brubaker, 2017). This mechanism is particularly evident in Viktor Orbán’s communication, where campaigns against the so-called “Soros Plan” have effectively elevated fear (Wodak, 2015; Szabó Palócz, 2022). A similar logic

can be observed in Donald Trump's discourse, where the battle against the "deep state" positioned his leadership as the ultimate form of protection (Altheide, 2023).

Fear not only thematizes but also mobilizes. From the perspective of symbolic interactionism, meanings are not fixed but emerge through social interaction (Blumer, 1969). In this sense, the performative act of fear produces interpretations that orient and legitimate action. Identifying the object of fear sets the parameters of collective behavior, while the actor who assumes the role of protector presents himself as the authentic representative of the community. Digital platforms function not only as channels but as stage managers of these processes (Couldry & Hepp, 2017). "Front stage" events, such as campaign rallies, national consultations, or livestreamed performances, are inserted in algorithmically structured spaces, where the success of a message depends on its visual, linguistic, and emotional coding.

Political identity, when mediated through fear, becomes less a matter of rational belief and more a mode of affective attachment. Populist leaders often portray themselves as the only figures willing to "name the threat," "defend the people," or "reveal the truth" (Moffitt, 2016). Audiences do not merely interpret such messages; they identify with them. The relationship is not only cognitive but also identificatory; citizens align themselves with the leader by positioning themselves against the enemy. The effectiveness of this identification method depends heavily on the distribution of attention. Algorithmically highlighted fear narratives provoke stronger emotional responses, reinforcing the sense of cohesion within the community (Garrett et al., 2014). Belonging thus acquires a new meaning. The community of "us" is defined by collective fear, shared reactions, and the co-construction of symbols of threat.

The political use of fear, therefore, is not simply a rhetorical technique but an act of identity politics. It redraws the boundaries, values, and cohesion of the community (see Juhász, 2012). Within the symbolic interactionist framework, politics appears less as decision-making and more as social drama, where roles, situations, and symbols are continuously reinterpreted. The dramatization of fear through visual elements (billboards, campaign videos), linguistic condensation ("invasion," "danger," "betrayal"), and repetitive emotional appeals becomes a ritualized form of communication. Through these rituals, political communities not only reaffirm their unity but also reconstruct their interpretive horizons.

Importantly, this process has a self-reinforcing effect in platform environments. Algorithms privilege fear-based narratives that attract high engagement, thereby ensuring their repetition and circulation. By interacting – liking, sharing, or commenting – citizens participate in the reproduction of fear narratives and in the symbolic reconstruction of political identity. The performativity of fear is thus not confined to elite actors. Instead, it is distributed across audiences who co-create identity through digital participation. These dynamics carry significant democratic implications. The performative reproduction of political identity through fear

intensifies polarization, hardens symbolic boundaries, and erodes the conditions of deliberative exchange. As fear-based narratives dominate the symbolic repertoire of political communities, identity increasingly rests on affective antagonism rather than on shared civic norms. Consequently, democratic belonging is redefined not through common deliberation but through collective alignment against perceived enemies. In this configuration, the community maintains itself by seeking ever-new threats that justify its existence and reaffirm its cohesion.

6. Conclusion

This study has shown that fear and attention are not simply communicative techniques but structural and symbolic resources that shape the organization of contemporary political publics. In an algorithmically mediated environment, political actors do not merely transfer information or engage in rhetorical competition but instead compete for emotionally conditioned attention. Within this struggle, fear emerges as both a performative tool and a mechanism of legitimacy, rooted in the routines, infrastructures, and affective codes of digital media.

The theoretical framework, drawing on symbolic interactionism and media logic, demonstrated that political fear functions not only as content but also as a structural element. Following Goffman's dramaturgical model, performances of fear on the political stage reproduce the relational dynamics of "us" and "them," while audiences participate in meaning-making rather than passively observing (Blumer, 1969; Goffman, 1959/1986). Algorithmic infrastructures distort and feedback these meanings, converting fear into a form of attentional capital (Zuboff, 2019; van Dijck et al., 2018).

The cases around Donald Trump and Viktor Orbán illustrated how different political styles rely on structurally convergent logics of fear. Trump's improvisational "gonzo" performances dramatized threat as a constant spectacle, while Orbán institutionalized fear within long-term, state-supported narratives. Despite stylistic differences, both leaders relied on fear not as rhetoric alone, but as an identity-producing mechanism that delineated community boundaries, reinforced leader roles, and anchored symbolic legitimacy (Altheide, 2023; Szabó Palócz, 2022).

By addressing the guiding research questions, the study arrives at several key conclusions. First, fear becomes a structuring element of political attention through symbolic and technological logics: dramatized performance, media formats, and algorithmic amplification. Second, platform-based media reshape political identities by inserting fear as an affective resource that defines community membership through antagonism. Third, audiences are not only recipients but active participants. Through sharing, commenting, and digital engagement, audiences co-create political meaning and amplify fear narratives.

The convergence of fear and attention is therefore not an aberration of political communication but a fundamental logic of contemporary politics. This recognition reveals broader democratic implications. The interplay between fear and attention is not confined to strategy but signals a deeper transformation of the public sphere. Affective performances increasingly displace deliberative discourse. Political action becomes organized around symbolic oppositions rather than rational argumentation. The results are affective polarization, exclusionary identity politics, and the erosion of democratic norms.

The study concludes that fear and attention together constitute a symbolic and medial order in which algorithms, emotional codes, and political performances mutually reinforce one another. This raises urgent normative questions: How can political communication be reoriented toward reflexive identification rather than emotional manipulation? How can the public be organized around deliberation rather than dramatization?

Future research should investigate how platform-mediated fear influences political socialization, intergenerational attitudes, and the effectiveness of regulatory frameworks in addressing affective fragmentation. Particular attention should be given to cultivating emotional competencies – such as affective awareness and critical sensitivity – that strengthen democratic resilience. Ultimately, the politics of fear and attention signals not only a shift in campaign practice but the emergence of a new condition for political community-building. The future of democratic communication depends on whether attention can be structured in ways that prioritize shared meaning-making over fear, and reflexive participation over algorithmically amplified polarization.

References

- Altheide, D. L. (2006). *Terrorism and the politics of fear*. Rowman & Littlefield.
- Altheide, D. L. (2023). *Gonzo governance: The media logic of Donald Trump*. Routledge.
- Altheide, D. L., & Merkovity, N. (2022). Politics of fear and attention-based politics promote Donald Trump and other right-wing autocrats. *Revista Latinoamericana de Estudios sobre Cuerpos, Emociones y Sociedad-RELACES*, 3(40), 83–96.
- Altheide, D. L., & Snow, R. P. (1979). *Media logic*. Sage.
- Belli, L., & Zingales, N. (Eds.). (2020). *Platform regulations: How platforms are regulated and how they regulate us*. FGV Direito Rio.
- Bene, M., & Juhász, V. (2025). The long-range character assassination machine: The role of megafon's astroturf influencers in the 2022 pro-government campaign in Hungary. *American Behavioral Scientist* (online first). DOI: <https://doi.org/10.1177/00027642251344210>
- Bennett, W. L., & Livingston, S. (2018). The disinformation order: Disruptive communication and the decline of democratic institutions. *European Journal of Communication*, 33(2), 122–139. DOI: <https://doi.org/10.1177/0267323118760317>

- Bhandari, A., & Bimo, S. (2022). Why's everyone on TikTok now? The algorithmized self and the future of self-making on social media. *Social Media + Society*, 8(1), 20563051221086241. DOI: <https://doi.org/10.1177/20563051221086241>
- Blumer, H. (1969). *Symbolic interactionism: Perspective and method*. Prentice-Hall.
- Blumler, J. G. (2016). The Fourth Age of Political Communication. *Politiques de communication*, 6(1), 19–30. DOI: <https://doi.org/10.3917/pdc.006.0019>
- Brubaker, R. (2017). Between nationalism and civilizationism: The European populist moment in comparative perspective. *Ethnic and Racial Studies*, 40(8), 1191–1226.
- Cochrane, E. (2019, April 6). *Pushing for tighter borders, Trump asks Jews for support*. The New York Times. Retrieved November 22, 2025, from <https://www.nytimes.com/2019/04/06/us/politics/trump-jews-republicans.html>.
- Couldry, N., & Hepp, A. (2017). *The mediated construction of reality*. Polity Press.
- C-SPAN. (2015, June 16). *Presidential campaign announcement speech* [Video]. Retrieved November 22, 2025, from <https://www.c-span.org/video/?326473-1/donald-trump-presidential-campaign-announcement>.
- C-SPAN. (2020, August 6). *President Trump delivers remarks at Whirlpool plant in Ohio* [Video]. Retrieved November 22, 2025, from Internet Archive, https://archive.org/details/CSPAN_20200807_063300_President_Trump_Delivers_Remarks_at_Whirlpool_Plant_in_Ohio/start/1440/end/1500. DOI: <https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1294700>
- Garrett, R. K., Gvirsman, S. D., Johnson, B. K., Tsftati, Y., Neo, R., & Dal, A. (2014). Implications of pro- and counterattitudinal information exposure for affective polarization. *Human Communication Research*, 40(3), 309–332. DOI: <https://doi.org/10.1111/hcre.12028>
- Goffman, E. (1959/1986). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Northeastern University Press.
- Graber, D. A. (2004). Methodological developments in political communication research. In L. L. Kaid (Ed.), *Handbook of political communication research* (pp. 45–67). Lawrence Erlbaum Associates.
- Hu, L.-j., & Li, A. (2018). The Politics of Attention. *arXiv: General Economics*. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.1810.11449>
- Huddy, L., Feldman, S., & Cassese, E. (2007). On the distinct political effects of anxiety and anger. In W. R. Neuman, G. E. Marcus, A. Criegler, & M. MacKuen (Eds.), *The affect effect: Dynamics of emotion in political thinking and behavior* (pp. 202–230). University of Chicago Press.
- Iyengar, S., & Hahn, K. S. (2009). Red media, blue media: Evidence of ideological selectivity in media use. *Journal of Communication*, 59(1), 19–39. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2008.01402.x>
- Juhász, K. (2012). Az Európai Unió külpolitikájára vonatkozó elméletek. *Politikatudományi Szemle*, 21(1), 58–77.
- Krzyżanowski, M. (2020). Discursive shifts and the normalisation of racism: Imaginaries of immigration, moral panics and the discourse of contemporary right-wing populism. *Social Semiotics*, 30(4), 503–527. DOI: <https://doi.org/10.1080/10350330.2020.1766199>
- M1 Híradó. (2021, June 18). *Soros György újra támad [George Soros attacks again]* [Video]. YouTube. Retrieved November 22, 2025, from <https://www.youtube.com/watch?v=BqwieAyw7V4>.
- Magyar Nemzet. (2024, November 19). *Orbán Viktor: Mi megvédjük Magyarországot [Viktor Orbán: We will protect Hungary]* [Video]. Retrieved November 22, 2025, from <https://magyarnemzet.hu/belfold/2024/11/orban-viktor-mi-megvedjuk-magyarorszagot-video>.

- Marcus, G. E., Neuman, W. R., & MacKuen, M. (2000). *Affective intelligence and political judgment*. University of Chicago Press.
- Merkovity, N. (2017). Introduction to attention-based politics. *Przegląd Politologiczny/Political Science Review*, (4), 47–59. DOI: <https://doi.org/10.14746/pp.2017.22.4.5>
- Merkovity, N. (2019). A possible framework for attention-based politics: A field for research. *International Journal of E-Politics (IJEP)*, 10(2), 13–23. DOI: <https://doi.org/10.4018/IJEP.2019070102>
- Moffitt, B. (2016). *The global rise of populism: Performance, political style, and representation*. Stanford University Press.
- Orbán, V. (2021, September 22). Amit Brüsszel mond, az árulás [What Brussels says is betrayal] [Video]. Facebook. Retrieved November 22, 2025, from <https://www.facebook.com/watch/?v=4333849676651034>
- Pantti, M. (2010). The value of emotion: An examination of television journalists' notions of emotionality. *European Journal of Communication*, 25(2), 168–181. DOI: <https://doi.org/10.1177/0267323110363653>
- Pariser, E. (2011). *The filter bubble: What the internet is hiding from you*. Penguin Press.
- Strömbäck, J., & Esser, F. (2014). Mediatization of politics: Towards a theoretical framework. In F. Esser & J. Strömbäck (Eds.), *Mediatization of politics: Understanding the transformation of Western democracies* (pp. 3–28). Palgrave Macmillan. DOI: https://doi.org/10.1057/9781137275844_1
- Strömbäck, J., & Shehata, A. (2010). Media malaise or a virtuous circle? Exploring the causal relationships between news media exposure, political news attention and political interest. *European Journal of Political Research*, 49(5), 575–597. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2009.01913.x>
- Szabó Palócz, O. (2022). Political enemy-construction through the 2020 COVID-19 crisis-narrative and the 2022 Russian-Ukrainian conflict narrative. *Forum: Publicationes Doctorandorum Juridicorum*, 12, 111–126.
- Szabó Palócz, O. (2023). Narratives of political enemy-construction within the digital public sphere. *Évkönyv – Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar*, 18(1), 138–149. DOI: https://doi.org/10.18485/uns_evkonyv.2023.12
- Szabó, G. (2024). Politikai purifikáció. *Politikatudományi Szemle*, 33(1), 79–101. DOI: <https://doi.org/10.30718/POLTUD.HU.2024.1.79>
- Trump, D. J. (2017, January 20). *Inaugural Address*. Retrieved November 22, 2025, from <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/the-inaugural-address>.
- van Dijck, J., Poell, T., & de Waal, M. (2018). *The platform society*. Oxford University Press. DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780190889760.001.0001>
- Vastagbőr. (2017, April 7). *Kormányzati reklámspot [Government advertising spot]* [Video]. YouTube. Retrieved November 22, 2025, from <https://www.youtube.com/watch?v=Bt5Lpvt5Ugs>.
- Wahl-Jorgensen, K. (2019). *Emotions, media and politics*. Polity Press.
- Wodak, R. (2015). *The politics of fear: What right-wing populist discourses mean*. SAGE Publications. DOI: <https://doi.org/10.4135/9781446270073>
- Yeung, K. (2018). Algorithmic regulation: A critical interrogation. *Regulation & Governance*, 12(4), 505–523. DOI: <https://doi.org/10.1111/rego.12158>
- Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. PublicAffairs.

THE LEBANESE-ISRAELI MARITIME AGREEMENT: IS IT A CONFLICT RESOLUTION MODEL OR A GEOPOLITICAL STOPGAP?

Abbas Ismail

PhD candidate

Centre for International Studies at ISCTE University Institute of Lisbon

ORCID 0009-0003-6018-6054

Dol:

10.15170/PSK.2025.06.02.04

Received: January 30, 2025

Accepted: October 2, 2025

Published: November 23, 2025

Citation:

Ismail, Abbas (2025): The Lebanese-Israeli maritime agreement: Is it a conflict resolution model or a geopolitical stopgap? *Polarities*, 6(2), 58-73.

Acknowledgements:

This research was supported by a scholarship from the Foundation for Science and Technology (Fundação para a Ciência e Tecnologia), Portugal.

Articles published in this journal are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

 CC BY-NC-SA 4.0

Abstract

The 2022 US-mediated maritime delimitation agreement between Lebanon and Israel marked a significant technical achievement, resolving an 860 km² overlap in the Exclusive Economic Zone (EEZ) and enabling future offshore gas exploration. This article examines the domestic political and economic factors in Lebanon and Israel that facilitated the settlement. It assesses the roles of external actors, particularly the United States, the EU, and the UNIFIL, in shaping and supporting the agreement. Drawing on conflict resolution theory, including models of ripeness, interest-based negotiation, conflict management and transformation, the analysis reconstructs the negotiation process and examines the implementation obstacles. It argues that, although the agreement represents a successful technical compromise, persistent domestic gridlock in Lebanon, limited enforcement mechanisms, and investor hesitation have delayed drilling and reinforced Israel's asymmetric benefits. The absence of multilateral frameworks or maritime security protocols further limits the agreement's potential as a model for broader cooperation in the Eastern Mediterranean. The article concludes that durable peace and stability will require accelerated Lebanese energy development, institutionalized EEZ coordination and formal maritime security arrangements.

Keywords: *Lebanon, Israel, delimitation; border dispute; maritime diplomacy; Eastern Mediterranean*

Introduction

In October 2022, Lebanon and Israel, technically still at war since 1948 and without diplomatic relations, signed a US-mediated agreement to delimit their maritime boundaries and pave the way for hydrocarbon exploration in the contested offshore waters. The treaty settled an 860 km² overlap claim to the Exclusive Economic Zone (EEZ), awarding Israel full rights to the Karish field and Lebanon to its adjacent Qana field, often referred to as Block 9. At the same time, Lebanon agreed to pay

Israel a share of the small portion of Qana that extends south of the new line. Although this arrangement unlocked the prospect of gas revenues, it was conceived as a temporary economic and political measure, rather than a pathway to comprehensive peace.

The roots of this dispute date back to the early 2000s, when Eastern Mediterranean states began concluding EEZ agreements to secure offshore resources. Lebanon's 2007 deal with Cyprus never came into force due to domestic political deadlocks and regional sensitivities. In contrast, Israel's 2010 Cyprus agreement created an overlapping area 17 km south of the line claimed by Lebanon. The 'Line 23' submitted by Lebanon to the United Nations (UN) in 2011 was promptly rejected by Israel, and a compromise proposal by the United States in 2012, the so-called 'Hof Line',¹ also failed to gain acceptance, leaving negotiations stalled for nearly a decade.

During this interruption, the discovery of large gas fields (Tamar and Leviathan) intensified competition and gave new urgency due to Lebanon's economic crisis. By 2020, renewed indirect US mediation helped reconcile Lebanon's revenue needs with Israel's interest in resource security, ultimately resulting in a technical settlement in 2022. Despite the settlement, regional tensions persist, ranging from Lebanon's domestic political paralysis to wider rivalries in the Eastern Mediterranean.

Based on this background this paper seeks to answer the following research questions: (1) What domestic and external forces shaped this technically focused bilateral deal? (2) To what extent can such a narrowly scoped settlement generate broader regional stability? The primary analysis deliberately focuses on the bilateral negotiation process, the core objectives of the signatories, and the immediate challenges of implementation, while also highlighting potential channels – such as its precedent-setting role for other EEZ negotiations or its signalling effect to non-signatories – through which the agreement may influence broader Eastern Mediterranean dynamics.

Drawing on conflict resolution theory, particularly ripeness theory (Zartman, 2009), as well as conflict management, transformation, and interest-based negotiation models, the paper links each theoretical variable (mutually hurting stalemate, negotiation leverage) directly to the case study. It then applies Levinger's (2013) conflict assessment and conflict mapping tools to structure the analysis of actor preferences, power dynamics, and negotiation pathways. The qualitative analysis draws on secondary sources – including official statements, UN reports, press coverage, and academic literature – to reconstruct the negotiation process and

¹ The proposed Hof Line envisaged a division of the disputed area into 490 km² for Lebanon and 370 km² for Israel. The proposal was rejected by both parties.

assess both the bilateral outcomes and the conditions under which regional spillover effects may arise.

Theoretical framework

This study focuses on four complementary conflict-theoretical strands. First, the ripeness theory, which posits that negotiations become possible when both parties find themselves in a “mutually hurting stalemate”, whereby the costs of continuing warfare outweigh the benefits of an agreement (Zartman 2009). Between 2019 and 2021, Lebanon’s real GDP declined by more than 20 percent, and its currency lost approximately 90 percent of its value (World Bank, 2021), while Israel faced domestic political pressure to unlock new gas revenues amid an export plateau (Azhari, 2020). This dual economic impasse formed the “mutually hurting stalemate” that prepared both governments for US-mediated indirect negotiations and helps explain why the final treaty was strictly limited to EEZ coordinates and hydrocarbon royalties and excluded land boundaries or security clauses.

Second, interest-based negotiation emphasises how negotiators leverage concrete incentives (carrots and sticks) to shape settlement terms (Fisher & Ury, 1981). In this case, US sanctions relief, World Bank credit lines, and EU technical assistance served as levers that closed the final impasse.

Third, conflict management theory emphasizes confidence-building measures that contain risks without necessarily tackling their root causes (Wallensteen 2002). In practice, the extension of UNIFIL’s² Maritime Task Force (MTF) mandate and the decision to hold indirect talks in Naqura reduced the likelihood of incidents at sea and protected the domestic political legitimacy of the respective governments (UNSC, 2022; TRT³, 2021). However, as the actor mapping (Figure 1) below shows, these precautions proved insufficient to overcome Hezbollah’s red lines; therefore, licensing on the ground was postponed until additional protocols for “security wiring” were negotiated.

Fourth, the transformation theory advocates the establishment of institutions and standard norms as prerequisites for lasting peace (Lederach 1997). The absence of a multilateral coordination forum for the EEZ or a common infrastructure mechanism in the 2022 agreement highlights its purely technical nature. Without a regional platform analogous to the East Mediterranean Gas Forum (EMFG) or formal agreements in the security sector (such as naval hotlines or joint exercises), the treaty remains a one-off demarcation and not a catalyst for stability in the wider region (Nakhle, 2023).

² The United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL) was established in 1978 to oversee the withdrawal of Israeli forces from southern Lebanon, restore peace and support the Lebanese government in extending its authority in the region.

³ In this research, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu will be referred to as TRT.

These four theoretical approaches are not applied in isolation but form an interrelated continuum that reflects both the sequencing and layering of conflict resolution processes. Ripeness theory provides the initial condition for negotiation, identifying when parties reach a mutually hurting stalemate that renders continued confrontation more expensive than compromise. Interest-based negotiation theory explains how actors capitalize on this ripe moment by leveraging material incentives and political trade-offs to shape the content and direction of the agreement. Conflict management theory operates in parallel, focusing on immediate mechanisms, such as confidence-building measures and third-party facilitation, that mitigate risks and facilitate the negotiation process despite unresolved hostilities. Ultimately, conflict transformation theory encompasses a longer-term, structural layer that extends beyond tactical fixes, emphasizing the need for institutional frameworks, shared norms, and multilateral mechanisms to achieve sustainable peace. In the context of the Lebanon–Israel agreement, this integrated approach helps explain how a technically successful negotiation can advance without deeper structural transformation, and why, in the absence of institutional and security arrangements, the deal remains vulnerable to reversal or regional irrelevance.

To operationalize these theories, I utilize Levinger's conflict assessment and mapping tools to depict the preferences, deal-breakers, and interactions of individual actors (Levinger, 2013). This combined model sheds light on how the deal design and incentives emerged from the specific negotiation dynamics and provides a structured basis for assessing the likely impact on the Eastern Mediterranean as a whole.

Key Events In the Lebanese–Israeli Maritime Dispute

Lebanon and Israel have technically remained at war since 1948 and have not formally recognized land border despite the Israeli withdrawal from southern Lebanon in 2000 and the establishment of the Blue Line⁴ by the UN (Kiwan, 2020; Barak, 2017). The ongoing hostility, characterized by regular military clashes, notably the 2006 war⁵ and the renewed hostilities between Hezbollah and Israel in 2024⁶, significantly limited direct bilateral dialogue (Israel Policy Forum, 2025).

⁴ The Blue Line is the border drawn by the UN between Lebanon and Israel, which was established in 2000 to confirm the Israeli withdrawal from southern Lebanon. It is not an official international border but serves as a reference for monitoring the ceasefire.

⁵ The 2006 Israel–Hezbollah War lasted 34 days, ending under UNSCR 1701 on 14 August 2006; it caused over 1,000 Lebanese and around 165 Israeli fatalities, displaced roughly one million Lebanese and half a million Israelis, and led to the deployment of UNIFIL alongside Lebanese forces south of the Litani River.

⁶ The renewed hostilities in 2024 were based on the attacks that Hezbollah began on October 8, 2023, and which it promised to continue as long as Israel's war on Gaza continued. It culminated in a ceasefire brokered by the US and France under UNSCR 1701 on November 27, 2024.

The discovery of substantial offshore gas reserves in the Levant Basin around 2010 transformed the dispute into a contest over hydrocarbon wealth between the two countries. The US Geological Survey estimates recoverable gas reserves at 122 trillion cubic feet and 1.7 billion barrels of oil (Knell, 2013). In 2007, Lebanon and Cyprus reached a maritime boundary agreement that Beirut never ratified. In 2010, Israel concluded its own EEZ agreement with Cyprus. When Lebanon submitted its 'Line 23' coordinates to the UN in 2011, they overlapped the Israeli line by 860 km², prompting Lebanon to warn that any Israeli exploration would violate its sovereign rights (Monsour, 2011; Nakhle, 2023).

In 2012, US mediator Frederic Hof proposed an equidistance compromise, but this was rejected by both parties, leaving the dispute dormant for eight years. Sporadic threats from both sides underline the risks of a unilateral approach. In October 2020, under the auspices of US Special Presidential Coordinator Amos Hochstein and with UNIFIL's facilitation, Lebanon and Israel initiated indirect technical talks at Naqura, Lebanon. By limiting negotiations to EEZ coordinates and revenue sharing, and explicitly excluding clauses on land borders or normalization, both sides avoided a domestic political setback (TRT 2021, Nakhle 2025). Lebanon initially attempted to extend its claim to 1,430 km², citing the historical demarcation lines of Ras al-Naqoura. Israel countered with a strict proposal for a median line (Hayatayan, 2021).

Europe's 2022 energy crisis, triggered by Russia's invasion of Ukraine, intensified Western interest in extracting natural gas from the Eastern Mediterranean. A new dynamic led to a breakthrough on 24 February 2022. On October 27 2022 the parties exchanged letters, mediated by the US, agreeing on a single EEZ boundary from starting Ras Naqoura, assigning Karish to Israel and Qana to Lebanon, with a 40% side-royalty on Qana's overlap⁷ (Fakry 2023; UN, n.d).

Domestic Drivers and Constraints: Lebanon

Lebanon entered negotiations in the context of a deepening financial crisis. Between 2019 and 2021, real GDP declined by over 20%, the Lebanese pound lost more than 90% of its pre-2019 value, and the poverty rate increased to over 80% of households (World Bank, 2021). These indicators were not only a sign of economic hardship but also created a significant "hurting stalemate" that Zartman (2009) identifies as a precondition for fruitful negotiations. In practical terms, the Lebanese leadership could not postpone talks or demand far-reaching political concessions. Therefore, unlocking offshore gas revenues became the only viable path to rapid budget relief.

⁷ Israel received full rights to explore the Karish field estimated at 2.4 trillion cubic feet (68 billion cubic meters), while Lebanon obtained exclusive rights to the Qana field but agreed via a side-agreement with TotalEnergies to share royalties on the portion extending beyond the agreed border (Offshore, 2022).

This necessity explains why the text of the 2022 agreement focuses on the delimitation of the EEZ and not on broader territorial or diplomatic issues (UN, 2022).

Simultaneously, Lebanon's sectarian consociational system, split between the 8 March and 14 March parliamentary blocs⁸, has long hindered coherent policymaking. Since the October 2019 protests, lawmakers have been deadlocked on the issue of revenue sharing, and successive caretaker cabinets (2020-22) have lacked the mandate to ratify a border agreement (Azhari, 2020; Berman, 2021). In this frozen political climate, the formal adoption of a maritime treaty requires not only a parliamentary quorum but also the tacit approval of Hezbollah. Hezbollah has publicly rejected any normalization with Israel (MESP, 2022). This forced the negotiators to seek only a "technical" settlement without any political clauses or side agreements on land borders.

Concurrently, the widespread street mobilizations sparked by the uprising in October 2019 and exacerbated by the explosion at the Beirut port in August 2020 demanded a high level of responsiveness from the government (Azhari 2020). Any impression that the heads of government are "selling out" to Israel could reignite mass unrest. The decision to limit the talks to the demarcation of the EEZ and postpone the normalisation debates thus served a dual purpose: it addressed pressing economic grievances while avoiding the politicized optics that could fracture Lebanon's fragile social cohesion (Haboush, 2019; Azhari, 2020).

Domestic Drivers and Constraints: Israel

Israel's push to conclude a technical maritime delimitation agreement was shaped primarily by pressing domestic political and economic considerations. Between March 2020 and November 2022, Israel held four elections, resulting in fragile coalition governments under pressure to deliver economic "wins" amid the COVID-19 downturn (Azhari, 2020; Reuters, 2022). This electoral volatility generated a "hurting stalemate" of its own: without new revenue sources, ruling coalitions risked collapse. Major energy companies, notably Noble Energy (now Chevron Corporation) and TotalEnergies, seized this moment and lobbied hard for clear legal boundaries to justify billions of dollars of offshore investment (Knell 2013). Their expertise shaped the negotiation agenda and pushed them towards a purely "technical" delineation of the EEZ without side agreements or security provisions.

Simultaneously, Israel's security apparatus described control of the seas as crucial for deterrence in the north. The Northern Command and the Ministry of Defence

⁸ Lebanon's consociational system allocates key offices and parliamentary seats along sectarian lines among 18 recognized religious communities and its politics are dominated by two rival blocs: the pro-Syrian March 8 Alliance and the anti-Syrian March 14 Alliance.

calculated that denying Hezbollah a share of potential gas royalties would undermine the militia's financial base and strengthen Israel's strategic position. Both for domestic energy needs and for expanding exports to Egypt and Europe (Hafner, 2022). In line with interest-based negotiation theory, the double economic and security gain intensified Israel's negotiating demands, including strict adherence to the equidistance principle and no concessions that could be portrayed as weakening its maritime strategic depth (Daily Star, 2020).

Public opinion in the country was largely in favour of an agreement that would solidify Israel's reputation as a reliable energy supplier. However, hardline factions in the Knesset warned against perceived territorial concessions (OECD, 2025). This forced negotiators to avoid ambiguous language or broader political clauses, a dynamic I observe in the analysis of the 2022 treaty text, which is limited to the exchange of coordinates and explicitly excludes security or diplomatic normalization.

However, the maritime deal also encountered resistance from Israel's domestic political landscape. Right-wing factions in the Knesset, including members of the Likud and Religious Zionism parties, publicly criticized the agreement for what they perceived as territorial concessions to an enemy state. Some argued that acknowledging Lebanon's claim over parts of the Qana prospect set a dangerous precedent that could weaken Israel's negotiating position in future border disputes. Prime Minister Benjamin Netanyahu called the agreement a "surrender to Hezbollah", while others framed it as undermining Israel's deterrence posture (Keller-Lynn, 2022). Although the Bennett-Lapid government avoided formal ratification in the Knesset by classifying the deal as a non-binding exchange of letters, this manoeuvre attracted legal challenges and media scrutiny in Israel. These internal dynamics constrained negotiator's ability to include more ambitious political or security clauses and reinforced the preference for a narrowly technical framework focused solely on EEZ demarcation.

Together, these electoral imperatives, industry lobbying, security calculations, and public sentiments created a political environment in which a US-mediated, technically narrow agreement emerged as the only viable path.

Great Powers and the Regional System

The 2022 Lebanese-Israeli maritime agreement did not emerge in a vacuum. It was shaped by external actors whose interests and interventions helped bring both parties to the negotiating table and shaped the contours of the final deal. Among these, Washington's main objective was to strengthen Lebanon as a buffer against Iranian influence by helping Beirut tap into much-needed gas revenue (Kiwan, 2020). The US envoys tied progress in the Naqura talks to concrete economic incentives, including targeted sanctions relief for Lebanese officials and the facilitation of loan packages (Fitch Ratings, 2022). This carrot-and-stick approach

created the “ripeness” that Zartman (2009) considers necessary for a breakthrough in negotiations. By insisting on indirect, face-saving talks instead of direct Israeli-Lebanese dialogues, the US also preserved domestic political cover for both governments and ensured that the final deal remained limited to the EEZ coordinates, excluding any clauses on diplomatic recognition or security cooperation (UN, 2022; Times of Israel, 2022).

Unlike other regional energy arrangements, such as the EMGF, which includes Egypt, Israel, Cyprus, Greece, Italy, Jordan, and the Palestinian Authority, the Lebanon–Israel agreement remains entirely outside any multilateral institutional framework. This reflects Lebanon’s non-membership in the EMGF and the lack of political normalization between the two signatories. As a result, the deal cannot benefit from regional infrastructure planning, coordinated export frameworks, or collective security mechanisms that EMGF participants have developed. The absence of such institutional linkages reinforces the technical and ad hoc nature of the agreement, limiting its potential as a replicable model for other unresolved EEZ disputes in the region and beyond.

The EU’s support for Eastern Mediterranean gas as an alternative to Russian supplies translated into technical assistance and conditional funding under its Neighbourhood Policy. Brussels required demonstrable progress in EEZ delimitation before releasing portions of its energy-sector aid, effectively reinforcing the US strategy of economic leverage (Hafner, 2022; European Commission, 2022).

Although UNIFIL’s Maritime Task Force (MTF) is mandated solely to assist the Lebanese Navy in preventing the illicit importation of weapons by sea, it played a mediating role in negotiations at sea. UNIFIL provided logistical support and a secure location at its base in Ras al-Naqoura for the US-brokered talks in October 2020 and May 2021 and hosted the signing ceremony on 27 October 2022 (UNIFIL, 2025). While UNIFIL did not receive a new mandate for border demarcation, this practical support and visible presence strengthened the purely “technical” framework of the talks. They helped build the minimum trust both sides needed to move the deal forward.

Ankara, embroiled in its own EEZ disputes with Nicosia and Athens, publicly downplayed the Lebanese–Israeli talks to avoid weakening its position but quietly examined the US precedent for possible use in its negotiations (Bryza, 2020). Egypt welcomed any reduction in regional volatility that could lower its import costs but refrained from overt intervention to maintain balanced relations across the Eastern Mediterranean (Knell 2013).

Rather than intervening directly in Lebanese–Israeli negotiations, Moscow opted to deepen its strategic alignment with Syria. In March 2022, Gazprom signed an agreement with Damascus to explore offshore waters that overlap with Lebanon’s claimed EEZ. This implicitly challenges Beirut’s maritime sovereignty (Berman, 2021). While this move lacks immediate operational follow-through and can be seen

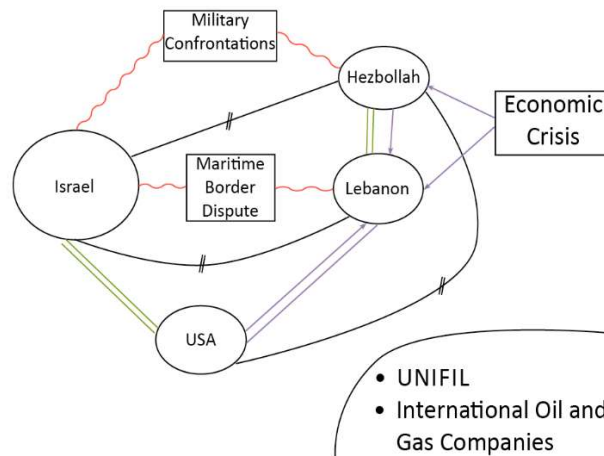
as symbolic, it nonetheless serves a spoiler function by complicating Lebanon's energy prospects and signalling Russian resistance to US and EU-backed energy realignment in the region. In the context of broader East-West tensions following Russia's invasion of Ukraine, such posturing allows Moscow to assert its influence in the Eastern Mediterranean without direct confrontation, while bolstering its status as a strategic partner of Syria and a counterweight to Western-supported initiatives.

Taken together, these external dynamics not only created the incentives and safeguards necessary for a bilateral technical agreement but also prevented any ambitions for multilateral normalization. The text of the agreement reflects these calibrated external pressures in its exclusive focus on EEZ coordinates and revenue-sharing mechanisms (UN, 2022; Times of Israel, 2022), setting the parameters for my subsequent assessment of whether such a narrowly defined agreement can generate lasting regional spillover effects in the following manner.

Conflict Actor Mapping

The 2022 Lebanon–Israel maritime delimitation agreement was not formalized through a single signed treaty, but rather through a series of letters and annexes exchanged via US mediation, fulfilling the customary international law requirements of written form, mutual consent, and entry into force on the specified date (Fakry, 2023). Each government sent its acceptance to Washington, which then issued a notice of entry into force. This arrangement reflected both parties' need for political cover and the central mediating role of the United States. The Conflict Actor Map below (Figure 1) depicts the web of alliances, disputes, and influences that shaped the implementation.

Figure 1: Lebanon Israel Maritime Border Dispute Conflict Map (2021)

Own editing, data source: Ismail, 2021: 50.

The 2022 Lebanese–Israeli maritime agreement unfolded against a backdrop of complex alliances, disputes, and external influences, which are summarized in the conflict map above. Circles represent the leading actors (Lebanon, Israel, Hezbollah, and the USA), squares represent external factors (economic crisis and military confrontations), and semicircles represent secondary actors (UNIFIL and international oil and gas companies). Straight lines with “≠” indicate no relationships; red zigzag lines indicate active disputes or confrontations; green double lines mark formal alliances; black single lines denote structured relations; and arrows represent influence. Against this relational backdrop, implementation ran into predictable frictions:

Lebanon's Sectarian Gridlock

The 8 March vs. 14 March divide left the Chamber of Deputies without a quorum to ratify the treaty for nine months (Yiallourides & Ioannides, 2024). Only a side deal guaranteeing TotalEnergies a share of the Qana royalties broke the deadlock, enabling the licensing of Block 9 in January 2023.

Israel's Technical Rigidity and Hostile Context

Israel aligned closely with the US (green double line), its cabinet approved Chevron's Karish drilling permit but postponed full operational clearance until credible security guarantees were in place (Cicurel, 2022). Behind this caution lay not only standard equidistance disputes but also a sustained coercive diplomacy campaign by Hezbollah between June and October 2022 (Sobelman, 2023). Hezbollah openly threatened all of Israel's gas production and even risked a full-scale war if Karish came online unilaterally, marking an unprecedented escalation in their conflict

(Sobelman, 2023). Faced with these overt threats and private signals, drones were launched toward Karish and intercepted anti-ship rockets. This echo of coercive diplomacy forced repeated technical consultations through late 2023, underscoring how enduring wartime hostilities (straight "≠"), lack of diplomatic ties, and fear of Hezbollah's reprisals shaped Israel's risk-averse, rule-bound approach to maritime development.

Hezbollah's Security Veto and Hostilities

Although not formally recognized by the US and Israel (straight "≠"), its alliance with Lebanon (green double line) has allowed it to impose a condition on the "security wiring" (Kiwani, 2020). Public threats against oil rigs (red zigzag to Israel) and behind-the-scenes demands forced additional security protocols brokered by UNIFIL, further delaying exploration (Cicurel, 2022). Between June and October 2022, Hezbollah combined public threats. Hezbollah warned that all Karish rigs were in its crosshairs and set a strict September deadline for extraction to begin, using covert signals such as reconnaissance drones over the field (Sobelman, 2023). This "ticking clock" ultimatum compelled Israel to abandon its 45% carve-up proposal in favour of Lebanon's demand

US Mediation Format

US envoys made progress on targeted sanctions relief to Lebanon (arrows) and accelerated World Bank loans, approximately \$200 million contingent on initial gas flows (World Bank, 2022), but its insistence on indirect talks (no line) protected domestic audiences at the expense of trust building for joint safety procedures.

UNIFIL's Enforcement Gap

Although UNIFIL's Maritime Task Force was mandated solely to assist the Lebanese Navy in preventing the unauthorized entry of arms by sea, it played a crucial role in facilitating Lebanon–Israel maritime talks. Beginning in October 2020 and again in May 2021, UNIFIL provided a secure venue at its Ras al-Naqoura base for US-mediated negotiations and hosted the formal signing ceremony on 27 October 2022 (UNIFIL, n.d.). While its mandate does not include boundary demarcation, UNIFIL's logistical support and visible presence helped create the minimal trust and stability, or "confidence-building", necessary for two technically hostile parties to agree on EEZ coordinates. As the mission itself notes, these maritime breakthroughs may presage longer-term progress on land, aligning with its broader objective of laying the groundwork for enduring peace.

Investor Caution

After receiving the license to explore the Qana block in June 2023, TotalEnergies – along with its partners Eni and QatarEnergy – deployed the Transocean Barents

platform to Block 9 in August. However, the installation of the first exploration well, originally scheduled for May and later rescheduled for August 2023, was postponed due to unresolved safety protocols and delays in Lebanese ratification (Szymczak, 2023). Each postponement led to an increase of around 15% in projected development costs, undermining both Lebanese and Israeli expectations for near-term revenues and highlighting how geopolitical and procedural uncertainties can stall even well-financed energy projects.

Potential Regional Spillovers

Although the Lebanese–Israeli maritime agreement represented a historic bilateral breakthrough, it has had only a limited stabilizing impact on the Eastern Mediterranean. First, it only covered a single 860 km² overlap, leaving unresolved EEZ disputes between Lebanon and Syria, Cyprus and Turkey, Greece and Egypt, and Libya and Egypt (Nakhle, 2023). Unlike the previous trilateral framework between Israel, Cyprus, and Egypt, which led to the establishment of the Eastern Mediterranean Gas Forum, this agreement does not include a mechanism for institutionalized multilateral coordination, thereby limiting its potential demonstration effect on regional border negotiations.

The economic outcomes were similarly mixed. Lebanon relied on the first gas flows to attract foreign investment and help prevent a devastating fiscal collapse, characterised by a 20% drop in GDP and an 80% increase in household poverty by 2021 (World Bank, 2021). However, as of mid-2024, exploration in the Qana block has not yet begun (Kataeb, 2025), while Israel has already increased its exports to Egypt and Jordan (Scheer, 2025; Times of Israel, 2025). This asymmetry risks strengthening Israel's influence in the energy sector and deepening Lebanon's economic vulnerability, undermining any narrative of mutual benefit that might encourage further cooperation.

A comparative example further highlights the limitations of the Lebanon–Israel agreement. The trilateral coordination among Greece, Cyprus, and Israel, anchored in the institutional framework of the EMGF, has enabled these states to jointly develop pipeline infrastructure, coordinate export routes, and engage in limited security cooperation (Bogdanos, 2025). This model illustrates how energy diplomacy can generate both economic and geopolitical dividends when embedded in multilateral structures. In contrast, the Lebanese–Israeli agreement, which lacks institutional support or security provisions, remains an isolated and fragile arrangement. Its purely bilateral nature means it cannot leverage regional momentum or contribute meaningfully to broader conflict transformation in the Eastern Mediterranean.

Security dynamics further complicate this picture. The Eastern Mediterranean remains a volatile theatre: tensions in the Aegean continue to flare up, the rivalry

between Iran, Israel, and the US is simmering, and the Gulf states are vying for influence (IISS, 2023). The escalation in the Gaza Strip since October 2023 and the Hezbollah-Israel war in 2024 have shown that a purely “technical” delimitation of the EEZ, which explicitly does not contain any security or coordination clauses for maritime shipping, cannot protect offshore infrastructure from regional hostilities or investor nervousness.

Taken together, these factors suggest that the 2022 agreement functions as a temporary stopgap, rather than a permanent framework for regional peace. To achieve real spillover effects, a future architecture would need to combine (a) accelerated Lebanese drilling to offset economic gains, (b) a multilateral EEZ coordination forum involving Cyprus, Egypt (and possibly Turkey), and (c) formalized security sector measures, such as joint maritime surveillance protocols and naval hotlines to guard against military flare-ups. Without these complementary elements, it is unlikely that the Lebanese–Israeli agreement will go beyond its bilateral and technical framework and further promote stability in the Eastern Mediterranean.

Conclusion

This study examined the 2022 Lebanon–Israel maritime delimitation agreement through the dual lenses of conflict theory and empirical analysis, answering two core questions: (1) What domestic and external forces shaped this technically focused bilateral deal? (2) To what extent can such a narrowly scoped settlement generate broader regional stability?

I find that Lebanon’s acute economic collapse and Israel’s electoral security calculus led to the very “mutually hurting stalemate” that the ripeness theory predicts, driving both governments into US-brokered indirect negotiations that prioritized hydrocarbon revenues over all other considerations. Confidence-building measures, UNIFIL maritime observers, and a strictly technical negotiating format smoothed the adoption of the process but failed to address deep-seated security concerns or sectarian red lines. The exclusion of multilateral coordination mechanisms and any security or normalisation clauses confirms that this agreement was intended as a one-off technical solution rather than a step towards comprehensive conflict transformation.

Implementation has remained fraught: parliamentary gridlock in Beirut, Hezbollah’s and Israel’s security-related remits, limited UNIFIL enforcement, and investor caution have delayed drilling and eroded anticipated economic benefits, particularly for Lebanon. Meanwhile, Israel has advanced its gas exports, underscoring the asymmetrical gains that risk undermining the deal’s credibility as a model for equitable cooperation.

Consequently, the 2022 treaty’s capacity for regional spillover is constrained. Without expedited Lebanese exploration, a multilateral EEZ platform, and

formalized security sector protocols, similar agreements are unlikely to catalyse lasting stability in the Eastern Mediterranean. This highlights the need for institutionalized mechanisms, such as the EMGF or a new UN-backed maritime coordination platform, to serve as forums for future EEZ conflict mitigation, infrastructure planning, and the development of shared security protocols. Future research should assess whether incremental institution-building, perhaps via the EMGF or targeted confidence-building exercises, can transform technical delimitations into durable peace dividends. For policymakers, the key lesson is that technical boundary agreements must be embedded within broader economic, diplomatic, and security frameworks to move beyond temporary patches and contribute meaningfully to regional peace.

References

- Azhari, T. (2020, October 12). Analysis: The politics behind the Lebanon–Israel border talks. Al Jazeera. Retrieved July 5, 2025, from <https://www.aljazeera.com/news/2020/10/12/analysis-the-politics-of-the-lebanon-israel-border-talks>.
- Barak, O. (2017). State expansion and conflict in and between Israel/Palestine and Lebanon. Cambridge University Press.
- Berman, L. (2021, May 10). Drowning in crises, Lebanon now galvanized to solve offshore gas row with Israel. The Times of Israel. Retrieved July 5, 2025, from [timesofisrael.com/drowning-in-crises-lebanon-now-galvanized-to-solve-offshore-gas-row-with-israel](https://www.timesofisrael.com/drowning-in-crises-lebanon-now-galvanized-to-solve-offshore-gas-row-with-israel).
- Bogdanos, K. (2025, March). The EastMed Pipeline, Greece, Cyprus and Israel: Do not let cowardice kill it again. Brussels Signal. Retrieved July 5, 2025, from <https://brusselssignal.eu/2025/03/the-eastmed-pipeline-greece-cyprus-and-israel-do-not-let-cowardice-kill-it-again>.
- Bryza, M. (2020, September). Solving the Eastern Mediterranean crisis requires compromise. Atlantic Council. Retrieved July 25, 2025, from <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/turkeysource/solving-the-eastern-mediterranean-crisis-requires-compromise>.
- Cicurel, A. (2022, October 24). Israel trades future gas for drilling and possible security today. NatSec Brief. The Jewish Institute for National Security of America.
- Daily Star. (2020, October 28). Lebanon to Adopt 'game changer' stance in maritime Border negotiations with Israel. The Daily Star Newspaper - Lebanon. Retrieved July 5, 2025, from [dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2020/Oct-27/513580-lebanon-to-adopt-game-changer-stance-in-maritime-border-negotiations-with-israel.ashx](https://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2020/Oct-27/513580-lebanon-to-adopt-game-changer-stance-in-maritime-border-negotiations-with-israel.ashx).
- European Commission. (2022). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: EU "Save Energy" (COM (2022) 240 final). Retrieved July 25, 2025, from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2022%3A240%3AFIN&qid=1653033053936>
- Fisher, R., & Ury, W. (1981). *Getting to yes: negotiating agreement without giving in*. Houghton Mifflin.
- Fitch Ratings. (2022, 14 October). The Israel-Lebanon maritime deal may support credit profiles in the long term. Fitch Wire. Retrieved 24 July 2025, from

- <https://www.fitchratings.com/research/sovereigns/israel-lebanon-maritime-deal-may-support-credit-profiles-in-long-term-14-10-2022>.
- Haboush, J. (2019, October 24) (A). Resolving the Lebanese-israeli Border Dispute: What's in it for Washington? Middle East Institute. Retrieved July 5, 2025, from mei.edu/publications/resolving-lebanese-israeli-border-dispute-whats-it-washington.
- Hafner, M. (2022). EU energy policy and the MENA region in the wake of Russia's invasion of Ukraine. In V. Talbot (Ed.), *Energy politics in the MENA region from hydrocarbons to renewables?* (Introduction by P. Magri). ISPI. DOI: <https://doi.org/10.14672/55268233>
- Haytayan, L. (2021, March 23). *Maritime mediation between Lebanon and Israel: Looking beyond the Hof Line*. The Daily Star Newspaper - Lebanon. Retrieved from <https://mideastwire.wordpress.com/wp-content/uploads/2022/02/maritime-mediation-between-lebanon-and-israel-looking-beyond-the-hof-line.pdf>
- IISS (International Institute for Strategic Studies). (2023). *Turbulence In The Eastern Mediterranean - Geopolitical, Security And Energy Dynamics*. Retrieved July 5, 2025, from <https://www.iiss.org/publications/strategic-dossiers/strategic-dossier-preview-turbulence-in-the-eastern-mediterranean>.
- Ismail, A. (2021). A conflict analysis on the maritime border dispute between Lebanon & Israel. Master's thesis, Iscte University Institute of Lisbon. Retrieved July 5, 2025, from <https://repositorio.iscte-iul.pt/handle/10071/23634>.
- Israel Policy Forum. (2025). *Discord and Dialogue: Understanding the Next Chapter in IsraelLebanon Relations*. Retrieved July 24, 2025, from <https://israelpolicyforum.org/discord-and-dialogue-understanding-the-next-chapter-in-israel-lebanon-relations>.
- Kataeb. (2025, May 30). Lebanon awaits longdelayed technical report as Block 9 exploration phase nears end. Kataeb.org. Retrieved July 25, 2025, from <https://en.kataeb.org/articles/lebanon-awaits-long-delayed-technical-report-as-block-9-exploration-phase-nears-end>.
- KellerLynn, C. (2022, October 12). Netanyahu slams Lebanon deal as a 'historic surrender' to Hezbollah, Iran. The Times of Israel. Retrieved July 28, 2025, from https://www.timesofisrael.com/liveblog_entry/netanyahu-slams-lebanon-deal-as-a-historic-surrender-to-hezbollah-iran.
- Kiwan, S. (2020, November 18). Hezbollah and the dilemma of negotiations with Israel. Middle East Monitor. Available at: middleeastmonitor.com/20201118-hezbollah-and-the-dilemma-of-negotiations-with-israel.
- Knell, Y. (2013). "Gas Finds in East Mediterranean May Change Strategic Balance." Retrieved July 5, 2025, from www.bbc.com/news/world-middle-east-22509295
- Lederach, John Paul 1997. *Building Peace: Sustainable Reconciliation in Divided Societies*. Washington, DC: United States Institute of Peace Press.
- Levinger, M. (2013). *Conflict analysis: Understanding Causes, Unlocking Solutions*. Washington, DC: United States Institute of Peace Academy Guides.
- MESP (Middle East Strategic Perspectives). (2022, March). *The East Med Energy Report (Issue 5)*. Retrieved July 5, 2025, from <https://www.mesp.me/2022/03/15/the-east-med-energy-report-issue-5>.
- Nakhle, C. (2023). Lebanon and Israel's historic maritime border deal. Gis Reports Online. Retrieved July 5, 2025, from <https://www.gisreportsonline.com/r/israel-lebanon-maritime/>
- OECD. (2025, April). *OECD Economic Surveys: Israel 2025 (Vol. 2025/7)*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/04/oecd-economic-surveys-israel-2025_18e45b04/d6dd02bc-en.pdf
- Offshore Staff (2022, November 1). Israel, Lebanon sign USbrokered maritime border deal. Offshore. Retrieved July 25, 2025, from

- <https://www.offshoremag.com/regionalreports/middleeast/article/14285041/israellebanon-signusbrokeredmaritimeborderdeal>
- Reuters. (2022, October 30). Timeline: Israel's election cycle. Reuters. Retrieved July 24, 2025, from <https://www.reuters.com/world/middle-east/israels-election-cycle-2022-10-30>.
- Scheer, S. (2025, March 5). Israeli natural gas exports to Egypt and Jordan up 13.4% in 2024. Reuters. Retrieved July 27, 2025, from <https://www.reuters.com/business/energy/israeli-natural-gas-exports-egypt-jordan-up-134-2024-2025-03-05>.
- Sobelman, D. (2023) Hezbollah's Coercion and the Israel-Lebanon Maritime Deal. *Middle East Policy*. 2023; 75–93. DOI: <https://doi.org/10.1111/mepo.12689>
- Szymczak, P. D. (2023). TotalEnergies Drills Lebanon's Qana Prospect Amid New Global Interest in EastMed Gas. *J Pet Technol* 75, 42–47. DOI: <https://doi.org/10.2118/0923-0042-JPT>
- Times Of Israel Staff. (2023, August, 23). Israel approves expansion of natural gas exports to Egypt from Tamar field. Retrieved July 5, 2025, from <https://www.timesofisrael.com/israel-approves-expansion-of-natural-gas-exports-to-egypt-from-tamar-field/#:~:text=Israel%20has%20been%20exporting%20gas,more%20significant%20for%20the%20economy>.
- Times of Israel. (2022, October 12). Full text of the maritime border deal agreed between Israel and Lebanon: US-brokered agreement lays out demarcation line between economic zones of the two countries that technically remain at war. *The Times of Israel*. Retrieved July 25, 2025, from
- TRT World News (Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu). (2021). The Lebanon-Israel maritime border dispute explained. Retrieved July 5, 2025, from trtworld.com/middle-east/the-lebanon-israel-maritime-border-dispute-explained-46430.
- United Nations Interim Force in Lebanon. (2025, April 4). Maritime Task Force (MTF) and other maritime issues. Retrieved July 25, 2025, from <https://unifil.unmissions.org/faqs>.
- United Nations. (2022, October 27). Maritime Border Deal agreed between Israel and Lebanon [Peace agreement]. UN Peacemaker. Retrieved July 24, 2025, from <https://peace-maker.un.org/sites/default/files/document/files/2024/05/maritime20border20deal20agreed20between20israel20and20lebanon.pdf>.
- United Nations. (n.d.). Exchange of letters between the Government of the Republic of Lebanon and the Government of the State of Israel concerning the agreement on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone between Israel and Cyprus [State files: ISR]. Retrieved July 24, 2025, from <https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/STATE-FILES/ISR.htm>.
- UNSC (United Nations Security Council). (2022, August 31). Resolution 2650 (2022) (S/RES/2650(2022)). Retrieved July 5, 2025, from [https://undocs.org/S/RES/2650\(2022\)](https://undocs.org/S/RES/2650(2022)).
- Wallensteen, P. (2002). *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SA.
- World Bank. (2022). Lebanon Economic Monitor, Fall 2022: Time for an Equitable Banking Resolution. World Bank.
- World Bank. 2021. Lebanon Economic Monitor, Spring 2021: Lebanon Sinking (to the Top 3). World Bank, Washington, DC. <http://hdl.handle.net/10986/35626>
- Yiallourides, C., & Ioannides, N. A. (2024). The Lebanon-Israel 2022 Maritime Boundary Agreement. *Ocean Yearbook Online*, 38(1), 289-322. DOI: <https://doi.org/10.1163/22116001-03801012>
- Zartman, W. I. (2009). Conflict Resolution and Negotiation. In: Bercovitch, J. –Kremenjuk, V. – Zartman I. W. (2009): SAGE Handbook of Conflict Resolution. pp. 322 – 336. London: SAGE.

A BELPOLITIKAI TÖRÉSVONALAK HATÁSA HARMINC ÉV SZLOVÁK KÜLPOLITIKÁJÁRA (1993-2023)

Holányi Ákos

tudományos segédmunkatárs, doktorandusz

Nemzeti Közszolgálati Egyetem, ÁNTK Európa-tanulmányok Tanszék és Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola

egyetemi tanársegéd, doktorandusz

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont, Politikatudományi Kutatóintézet

ORCID 0000-0002-2267-6306

Dol:

10.15170/PSK.2025.06.02.05

Beküldve: 2025.08.03.

Elfogadva: 2025.11.03.

Publikálva: 2025.12.14.

Hivatkozás:

Holányi, Ákos (2025): A belpolitikai törésvonalak hatása harminc év szlovák külpolitikájára (1993-2023). *Pólusok*, 6(2), 74–94.

Egyéb információk:

A tanulmány a Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-24-4-21-es kódszámú Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Program – A Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

A folyóiratban megjelenő írások a Creative Commons Nevezd meg – Nem Kereskedelmi – ShareAlike 4.0 nemzetközi licenc alatt kezeltek.

CC BY-NC-SA 4.0

Absztrakt

Az államok külpolitikája számos bel- és külpolitikai tényező együttes hatásának eredménye. A jelen tanulmány a szakirodalomban elsőként elemzi Szlovákia külpolitikáját formáló belpolitikai törésvonalakat a külpolitika-elemzés szempontjai szerint. Angol, cseh és szlovák nyelvű szakirodalmi források alapján megállapítja, hogy 1993 és 2023 között a szlovák külpolitika központi törésvonala az elkötelezett nyugatosok és az oroszbarát erők közötti ellentét volt. Ennek következménye egyrészt a kettős beszéd volt, amikor a különböző külpolitikai szempontból vezető tisztviselők (pl. köztársasági elnök, miniszterelnök, külügyminiszter) egymásnak ellentmondó irányvonalat követtek, másrészt pedig egy gyenge érdekérvényesítő képességgel rendelkező külügyi apparátus kifejlődése lett.

Kulcsszavak: kormány-ellenzék konfliktus, koalíciós politika, külpolitika, pártpolitika, Szlovákia

Bevezetés

A Szlovák Köztársaság Magyarország egyik kiemelt nemzetközi partnere. Szlovákia közvetlen szomszédunk, partnerünk több regionális szervezetben (Visegrádi Csoport, Közép-európai Védelmi Együttműködés, Salzburgi Fórum stb.), és otthont ad a második legjelentősebb őshonos magyar nemzeti kisebbségnek. Ennek ellenére a magyar politológia máig adós a szlovák külpolitika trendjeinek átfogó elemzésével. A hazai szakirodalom elsősorban a V4-k lencséjén keresztül vizsgálta Szlovákia nemzetközi érdekeit és tevékenységét, olyan területekre összpontosítva, mint az Afrika-politika (Besenyő, 2020), energiabiztonság (Török V., 2022), a fejlesztéspolitika (Szent-Iványi & Lightfoot, 2015), az európai uniós migrációs politika (Juhász,

2018), a Nyugat-Balkán-politika (Tóth, 2015) és a védelempolitika (Csiki Varga, 2023). Korábbi tanulmányok emellett foglalkoztak a szlovák stratégiai gondolkodás változásával (Nyilas & Stepper, 2023) és az orosz-ukrán háború hatásával (Faragó, 2024; Pásztor, 2024). E tanulmányokra általában jellemző, hogy Szlovákiát egy egységes „fekete dobozként” kezelik, az ország külpolitikáját a kormány, azon belül is elsősorban a miniszterelnök retorikájával és tetteivel azonosítják.

Ezzel szemben jelen tanulmány a külpolitika-elemzés megközelítését (Hudson & Day, 2020; Marton, 2013) alkalmazva az államot potenciálisan különböző érdekű, akár egymással ellenérdekelt, aktorok összességéként fogja fel. Célja annak meghatározása, hogy (1) milyen külpolitikát érintő konfliktusok jellemezték a szlovák politikai elitet, és (2) azok hogyan befolyásolták Szlovákia nemzetközi szerepvállalását? Ebből adódóan elemzési szintje a belpolitika, azon belül is a külpolitikát intézményi pozíciójukból adódóan befolyásolni tudó szereplők közötti konfliktusok. Cantir és Kaarbo (2012) nyomán négy viszonylat jelentőségét vizsgálom: a parlamenti pártok külpolitikai nézeteit, a kormánypártok belső egységét, a külpolitikai hatáskörökkel felruházott tisztségviselők (elnök, kormányfő, külügyminiszter) kapcsolatát, valamint a külügyi bürokrácia szerepét.

A kutatás a vonatkozó angol, cseh és szlovák nyelvű szakirodalom, valamint az 1999 és 2023 között a Szlovák Külpolitikai Tarsaság által évente publikált külpolitikai évkönyvek tematikus elemzésén alapul. A téma szempontjából releváns cseh és szlovák nyelvű tudományos közlemények összegyűjtése manuálisan történt, a *Central and Eastern European Online Library* adatbázisában tárolt Csehországban és Szlovákiában kiadott társadalomtudományi folyóiratok archívumának áttekintésével. További tudományos közlemények beazonosítása a Scopus adatbázis kulcsszavas keresésével, valamint a már feldolgozott szakirodalom hivatkozási hálójának elemzésével történt. A kutatási időszak a Szlovák Köztársaság függetlenné válástól (1993.01.01.) a negyedik Fico-kormány beiktatásáig (2023.10.25.) tart.

A tanulmány megállapítja, hogy a szlovák politikai elit legfontosabb, a teljes vizsgált időszakban jelen lévő konfliktusa az euroatlanti integráció mellett elkötelezett, a nyugati fősodor külpolitikai szemléletét magukévá tevők, és a nyugati szemléletet megkérdőjelező, az Oroszországgal jó viszonyra törekedők között állt fenn. A „nyugatosok” és az „orospártiak” között fennálló permanens feszültség következménye egyrészt a vizsgált időszaknak nagyjára jellemző kettős beszéd volt, amikor a különböző külpolitikai szempontból vezető tisztviselők (pl. köztársasági elnök, miniszterelnök, külügyminiszter) egymásnak ellenmondó irányvonalat követtek, másrészt pedig egy gyenge érdekérvényesítő képességgel rendelkező külügyi apparátus kifejlődése volt.

A tanulmány a következőképpen épül fel. Először röviden összefoglalja, hogy a nemzetközi szakirodalom milyen összefüggéseket állapított meg a belpolitikai folyamatok külpolitikára gyakorolt hatásáról. Ezt követően az 1993 és 2023 közötti szlovák külpolitikát három szakaszra bontva bemutatja, hogy milyen konfliktusok

léptek fel a szlovák külpolitika alakítói között. Ezután ismerteti, hogy a tematikus elemzés alapján milyen mintázatok figyelhetők meg a vizsgált időszakban, majd a diszkusszió keretében összeveti a szlovák eset tanulságait a nemzetközi szakirodalom megállapításával. A tanulmány a legfontosabb megállapítások összefoglalásával és további kutatási irányok kijelölésével zárul.

A külpolitikai alakulásának belföldi mozgatórugói

A külpolitika olyan különleges szakpolitika, amelyet belföldi és nemzetközi körülmények egyaránt jelentősen alakítanak. Egyrészt külpolitikának tekinthető minden olyan tett, amely az ország földrajzi határain kívüli vonatkozással rendelkezik, függetlenül attól, hogy melyik állami szervhez kötődik (Morin & Paquin, 2018). Másrészt szintén a külpolitika körébe tartozik minden olyan döntés, amely hatással van az adott államon túli szereplőre (Hudson & Day, 2020). A külpolitika-elemzésnek öt szintjét szokták megkülönböztetni: az egyéni döntéshozó pszichológiáját (vezetői magatartás, világnézet stb.), a csoportos döntéshozatalt (tanácsadói körök, szervezeti döntéshozatali folyamatok, bürokratikus politika), a kultúra és nemzeti identitás szerepét, belpolitikai erőviszonyok hatását (elnök, kormány, ellenzék, civil társadalom, közvélemény stb. között), valamint az ország (kiterjedés, demográfia, erőforrások) és a nemzetközi rend jellemzőit (Hudson & Day, 2020).

Jelen tanulmány az öt szint közül a belpolitikai vetélkedés szintjére összpontosít és Cantir és Kaarbo (2012) nyomán négy potenciális törésvonalat különböztet meg. Ezek az elnök és a kormány ellentétei, a kormányon belüli (koalíciós partnerek között vagy kormánypárton belül jelentkező) nézeteltérések, kormány és ellenzék harca, valamint a külpolitika-alkotásban részt vevő bürokratikus intézmények szembenállása.

Félelnöki és parlamenti rendszerekben az elnök és a kormány között politikai konfliktus léphet fel, mert a két szereplő közül egyik sem felelős a másiknak. Ez elsősorban olyan politikai rendszerekben fordul elő, ahol az elnök közvetlen választói felhatalmazással bír. Yan (2021) szerint a két aktor között jellemzően akkor lép fel konfliktus, amikor az elnök választási ígéretei, eltérő politikai preferenciái, vagy a közvélemény számára népszerű döntések meghozatala miatt motivált a napi politikába való beavatkozásban, de nem rendelkezik az akarata megvalósításához szükséges alkotmányos vagy politikai hatalommal. A konfliktus kialakulásának valószínűségét növeli, ha a két fél eltérő politikai háttérrel rendelkezik, az elnök már többé nem választható újra (Amorim Neto & Anselmo, 2024), vagy egy népszerű elnök egy politikailag gyenge kormánnyal áll szemben (Raunio & Sedelius, 2025). Külpolitikai nézeteltérések kialakulhatnak kormányon belül is. Ennek két fajtája van: koalíciós partnerek közötti konfliktus és kormánypárton belüli konfliktus. Koalíciós kormányok esetében jellemző, hogy a kül-, a védelmi és kereskedelmi miniszteri tárcákat különböző pártok kapják meg, amelyeket saját, koalíciós

partnereiktől esetenként eltérő, külpolitikai programjuk megvalósítására használhatnak fel (Kaarbo, 2012). A kormánypártok között konfliktus valószínűségét növeli a párt ideológiai diverzitása (Cantir & Kaarbo, 2012) és a koalíciós partnerek száma (Kaarbo, 2012). Kutatások szerint a kisebbségi kormánypárt külpolitikai befolyása jelentősebb, ha releváns minisztériumokat irányít (Kaarbo, 2012), ideológiailag szélsőséges álláspontot képvisel (Kaarbo & Beasley, 2008), vagy hitelesen tud a koalíció felbomlásával fenyegetni (Kaarbo, 1996).

Ellentétek felmerülhetnek nemcsak kormánypártok között, hanem egyes kormánypártokon belül is. Ez érinthet tágabb stratégiai kérdéseket (pl. melyik szövetségi rendszerbe tartozzon az ország) vagy konkrét ügyeket illető döntéseket (pl. humanitárius beavatkozás egy válságzónában) (Cantir & Kaarbo, 2012). Egy kormánypárt belső megosztottsága csökkenti a kormányon belüli érdekérvényesítő képességét (Kaarbo, 2012) és akadályozza a kormányt külpolitikai programja végrehajtásában (Mello, 2025), szélsőséges esetben akár kormányválságot is okozva (Oppermann, 2019).

A külpolitika alakulását formáló harmadik politikai viszony a kormány és a törvényhozás kapcsolata. Bár a külpolitika hagyományosan a végrehajtó hatalom feladata, a külügyek egyre növekvő politizáltságával nőtt a parlamentek külpolitikai szerepvállalása is (Raunio & Wagner, 2017). Formális jogköreiken kívül a törvényhozás parlamenti viták, interpellációk és határozatok használatával tud nyomást gyakorolni a törvényhozásra és alakítani a közvéleményt (Mello & Peters, 2018). A parlamenti ellenzék pártjainak megnő a külpolitikára gyakorolt befolyása kisebbségi kormány vagy tagolt külpolitikai preferenciákkal bíró kormánypártok esetén, ugyanis a kormány az ellenzék nélkül nem tudja garantálni a szükséges többséget (Oktay, 2018).

Végezetül befolyásolják a külpolitika irányát és megvalósítását a bürokratikus intézmények is, amelyek befolyására hatással van belső felépítésük és a politikai rendszer sajátosságai is. A bürokratikus szervezetek elsődleges erőforrása a szaktudásuk és szakmai tapasztalatuk, amely alapján elemzéseket készítenek és javaslatokat fogalmaznak meg a politikai vezetés felé (Morin & Paquin, 2018). Centralizált döntéshozói rendszerekben és illetve politikailag kiemelt jelentőségű ügyekben kisebb a szakapparátus befolyása, mert a politikai vezetők közvetlenebbül vesznek részt a döntések meghozatalában (Alden et al., 2016). Ez kifejezetten igaz populista politikai vezetés alatt, ugyanis a populista vezetők tudatosan leépítik és félreállítják a politikailag nem elkötelezett diplomáciai testületeket (Gülen, 2022; Müller et al., 2025) Azonban a szakapparátus még ilyen helyzetekben is érdemi befolyással rendelkezhet a külpolitikai döntések végrehajtása, valamint kisebb mértékben azok meghozatala terén is (Morin & Paquin, 2018; Tekines, 2025).

Külpolitikai törésvonalak jelenléte a szlovák politikában

Külpolitikai szempontból a független Szlovákia első harminc évét három időszakra oszthatjuk fel: a demokratikus átmenet időszakára (1993-2004), a korai EU-tagság időszakára (2004-2014) és a külpolitikai polarizáció időszakára (2014-től napjainkig). A 2004-es szakaszhatárt az ország EU csatlakozása indokolja, amelyet alapjaiban változtatta meg az ország nemzetközi helyzetét. A 2014-es határvonalat több, külpolitika szempontjából releváns tényező együttállása magyarázza. Egyrészt Oroszország annektálta Ukrajnától a Krím-félszigetet és Moszkva-barát szeptaristákat kezdett el támogatni Doneck és Luhansz oblasztokban, ami jelentősen befolyásolták a szlovák külpolitika nemzetközi kontextusát. Másrészt 2014-ben európai parlamenti és köztársasági elnöki választásokat is tartottak.

A szlovák külpolitikai kezdetei (1993-2004)

Szlovákia 1993-es függetlenedése után az euróatlanti integráció kérdése, vagyis az ország EU- és NATO csatlakozása, központi helyet foglalt el a politikai napirenden. 1993-ban minden akkori parlamenti párt kinyilvánította, hogy Szlovákia NATO és EU csatlakozásának kivívását elsőszámú külpolitikai prioritásnak tekinti (Duleba et al., 1998). A csatlakozási folyamat alapját a Csehszlovákia és az Európai Közösségek (EK) között 1991-ben megkötött társulási megállapodás adta, amelyet a két utódállam még a szétválás első évében újratárgyalt és külön-külön ratifikált. A Szlovák Nemzeti Tanács 1993. decemberében hagyta jóvá az újratárgyalt egyezményt, amelyet követően Vladimír Mečiar miniszterelnök 1995-ben benyújtotta Szlovákia csatlakozási kérelmét az EK-hoz (Demeš, 2017).

A hivatalosan és egységesen deklarált nyugati elköteleződés ellenére hamar komoly ellentétek alakultak ki a harmadik Mečiar-kormány (1994-1998) pártjai (Demokratikus Szlovákiáért Mozgalom [*Hnutie za demokratické Slovensko*, HZDS], Szlovák Nemzeti Párt [*Slovenská národná strana*, SNS] és Szlovákiai Munkáspárt [*Združenie robotníkov Slovenska*, ZRS]), valamint Michal Kováč köztársasági elnök (1993-1998) és a parlamenti ellenzék pártjai között. A konfliktus kiváltó oka a Mečiar-kormány belföldi politikai programja volt, amely autokrata karakterével, az alkotmány sértéseivel és a kisebbségek jogainak figyelmen kívül hagyásával szembe ment az EK által elvárt demokratikus jogállam ideájával (Világi, 2023). A nyugat-európai vezetőktől érkező kritikák hatására a kormány nem a belföldi politikai programján változtatott, hanem a korábbiaktól eltérő külpolitikai nézeteket kezdett el hangoztatni anélkül, hogy a NATO- és EU-csatlakozás célját hivatalosan feladták volna (Duleba, 2012). Ennek először a két kisebbségi koalíciós partner pártvezérei adtak hangok, akik 1995. októberében, az orosz TASS hírügynökségnek adott interjújukban érveltek a szlovák NATO csatlakozás ellen és a semlegességi politika mellett (Duleba, 2012). Bár Vladimír Mečiar nyilvánosan nem kérdőjelezte meg a nyugati integrációt, megfogalmazta a nemzetközi politikában a saját útját járó

Szlovákia programját, amely az Oroszország és a Nyugat közötti hintapolitikára épült. A „szlovák út” lényege az volt, hogy Szlovákiának el kell távolodnia a nyugati politikai és gazdasági rendszertől és a posztszovjet térség féle kell közelednie (Duleba, 1999).

Ennek a politikának az alapjait már 1993-ban lefektette a második Mečiar-kormány (1992-1994). 1993. márciusában Szlovákia, egyetlen nem posztszovjet államként, megfigyelői státuszra tett szert az orosz földgáz kitermelését, feldolgozását és kereskedelmét szabályozó Szurguti Egyezményben, amely az orosz energiatartósság tartósítása árán hozzáférést biztosított olcsó energiához (Duleba, 1997). Emellett 1993. augusztus 26-án a kormány két szerződést kötött Oroszországgal, egyet a baráti kapcsolatokról és együttműködésről, egyet pedig a katonai együttműködésről (Duleba, 1997; M. Török, 2014). Ezen alapokra építve a harmadik Mečiar-kormány rengeteg energiát fordított az orosz kapcsolatok fejlesztésébe. A kapcsolatok mozgatórugója azonban nem politikai vagy gazdasági hasznuk volt, hanem Mečiar miniszterelnök oroszokkal kapcsolatos személyes szimpátiája. Tudniillik az elért gazdasági eredmények messze elmaradtak a befektetett politikai energiák és Szlovákia meggyengült nyugati pozícióinak jelentősége mellett (Leška, 1999). Ezt példázzák az 1996-ban kezdeményezett, eredménytelenül végződő, orosz-szlovák szabadkereskedelmi tárgyalások, amelyekre az EK megkérdezése nélkül került sor, annak ellenére, hogy a társulási egyezmény ezt előírta (Duleba, 1997).

Míndeközben a második és harmadik Mečiar-kormányok számos konfliktusba kerültek a szintén a HZDS által jelölt Michal Kováč államfővel, amely tovább gyengítette Szlovákia nyugati integrációs esélyeit. Ez a konfliktus nagyrészt belpolitikai eredetű volt, ugyanis az 1992-es alkotmány szövegezési pontatlanságai miatt a végrehajtó hatalom két feje között rendszeres hatásköri harcok alakultak ki, amelyekről az Alkotmánybíróságnak kellett döntenie (Horváth, 2014). Emellett azonban a köztársasági elnök végig híve maradt Szlovákia euroatlanti integrációjának, amely diplomáciai kettős beszéd és külpolitikai kiszámíthatatlansághoz vezetett (Duleba et al., 1998).

1997-ben két csapást is szenvedett a szlovák euroatlanti integráció. Egyrészt a Mečiar-kormány belügyminisztériuma szándékos eljárásrendi hibát vétett azért, hogy érvénytelen legyen a NATO-csatlakozással és közvetlen elnökválasztással kapcsolatos négykérdéses népszavazás (Duleba, 1999). Emiatt a másik három visegrádi országgal szemben Szlovákia nem lett NATO-tagállam 1999-ben. Másrészt a luxemburgi Európai Tanács kizárta Szlovákiát az EU első bővítési köréből, ugyanis értékelése szerint az ország nem teljesítette a koppenhágai kritériumokat (Haughton, 2004).

A két fejlemény egy táborra kovácsolta össze a Mečiarral szemben álló pártok egy részét, amelyek a liberális demokratikus reformok és az EU-csatlakozás biztosításának programjával Szlovák Demokratikus Koalíció (*Slovenská demokratická koalícia*, SDK) néven választási pártba egyesültek Mikuláš Dzurinda vezetésével. Bár az

1998-as választásokon Vladimír Mečiar HZDS-se nyerte a legtöbb mandátumot, az SDK a szociáldemokrata Demokratikus Baloldal Pártjával (*Strana demokratickej ľavice, SDĽ*), a kisebbségi Magyar Koalíció Pártjával (MKP) és a szociálliberális Polgári Egyetértés Pártjával (*Strana občianskeho porozumeni, SOP*) koalícióra lépve alkotmányos többséggel bíró kormányt választott meg Dzurinda vezetésével (Duleba, 1999). Az új kormány fő prioritása az ország NATO és EU-csatlakozásának biztosítása volt, ezért az új miniszterelnök és külügyminiszter a ciklus elején számos nemzetközi látogatást tett Brüsszelbe és több NATO és EU-tagország fővárosába. Ezzel egy időben intenzív egyeztetések vették kezdetét alsóbb politikai és szakmai szinteken is (Leška, 2000). Ezek hatékonyságát segítette, hogy megszűnt a mečiar-i időkre jellemző diplomáciai kettősség, a fontos politikai vezetők a külpolitikai prioritások tekintetében konszenzusra jutottak (Weiss, 2003b). Emellett számos kisebbségi jogi, gazdasági és közigazgatási reformot hajtottak végre, hogy összhangba hozzák a szlovák gyakorlatokat az EU-s elvárásokkal (Leška, 2004). Ennek eredményeképpen az ország a 2002-es prágai NATO csúcson meghívást kapott a katonai szövetségbe és szintén 2002-ben sikeresen fejezte be az Európai Unióval folytatott csatlakozási tárgyalásokat, amelyeknek köszönhető 2004-ben mindkét szervezetben taggá vált.

Szlovák külpolitika új EU tagállamként (2004-2014)

Szlovákia 2004-es NATO és EU csatlakozásával elérte fő külpolitikai céljait. Azonban a politikai elit nem dolgozott ki egy világos elképzelést arról, hogy hogyan szeretné használni az ország tagságát ezekben a szervezetekben. Ezért Szlovákia inkább passzív részvevője, mintsem aktív alakítója volt az EU-s döntéshozatalnak (Duleba, 2012). Ehhez hozzájárult az is, hogy az EU elsősorban gazdasági előnyök forrásaként jelent meg a szlovák politikai közbeszédben, nem pedig egy olyan intézményként, amelynek döntései valódi befolyással vannak az ország mindennapjaira (Gabrižová, 2014). A politikai érdeklődés és felelősségvállalás hiánya megmutatkozott az európai parlamenti választásokon tapasztalt rekord alacsony részvételi adatokban (Gabrižová, 2014) és az EU-s ügyeknek arányának folyamatos csökkenésében a politikai pártok EP-választásokra készített programjaiban (Kovář, 2015). Programjaik ráadásul nem reflektáltak olyan komoly uniós ügyekre, mint az EU következő hétéves költségvetése, a kohéziós politika reformja vagy az Európai Külügyi Szolgálat felállítása (Gabrižová, 2014).

Az uniós csatlakozást követően a nyílt EU-ellenesség visszaszorult a szlovák politikában, ugyanakkor az Oroszországhoz való viszony továbbra is két csoportra osztotta a politika elitet. Az Irány – Szociáldemokrácia (*Smer – sociálna demokracia, Smer*) és az SNS amellett foglaltak állást, hogy a jó a szlovák-orosz kapcsolatok összeegyeztethetőek a NATO és EU tagságból fakadó kötelezettségekkel, míg a Szlovák Demokratikus és Keresztény Unió – Demokrata Párt (*Slovenská*

demokratická a kresťanská únia – Demokratická strana, SDKÚ-DS), a Kereszténydemokrata Mozgalom (*Kresťanskodemokratické hnutie, KDH*), a Szabadság és Szolidaritás (*Sloboda a Solidarita, SaS*) és a Most-Híd magyar-szlovák vegyespárt a NATO-ban és az EU-ban uralkodó álláspontnak rendelte alá az orosz kapcsolatokat (Duleba, 2012). Oroszország eltérő megítélése ellenére a 2004-2014 közötti időszakban stratégiai jellegű vita nem jellemezte a szlovák politikát. Kettő nemzetközi vonatkozású kérdésben alakult ki komolyabb ellentét a pártok között, amelyek kapcsán mind eltérő táborokba rendeződtek a parlamenti pártok.

Az első ilyen Koszovó ügye volt. Szlovákia volt az egyike annak az öt EU tagállamnak, amelyik nem ismerte el Koszovó 2008-ban egyoldalúan kihirdetett függetlenségét (Lezova, 2013). A döntés mögött két belpolitikai körülmény állt. Egyrészt, a Mikuláš Dzurinda vezette parlamenti ellenzék befolyásszerzés céljából már a függetlenség kihirdetése előtt, 2007 tavaszán tematizálta Koszovó ügyét. A szlovák külügyminisztérium az elkerülhetetlennek tűnő függetlenség elismerése felé hajlott, amellet érvelve, hogy az ügy nem érint szlovák érdekeket és ezért jobb az EU-s fősodorról együtt tartani. Ezzel szemben Dzurinda a függetlenség elismerése ellen szólalt fel, ami szembement a korábban kormányfőként képviselt markánsan EU-párti politikájával. A külpolitikai kérdéseket addig jobbára a külügyminiszterére bízó Robert Fico miniszterelnök beleállt az ellenzék kezdeményezésébe, ezért a meghirdetett parlamenti vita eredménye egy kormány számára kötelező érvényű határozat elfogadása lett, amelyben megtiltották a függetlenség majdani elismerését, ha az Szerbia jóváhagyása nélkül történik (Lezova, 2013). Másrészt a szlovák álláspontot befolyásolta Szlovákia népes magyar nemzeti kisebbsége. A szlovák politikai elit tartott tőle, hogy Koszovó függetlenségének elismerése precedenst teremthetne az ország déli részén tömbben élő közösség autonómia- és függetlenségi igényeinek. Emiatt a magyar kisebbségi érdekeket képviselő MKP-n kívül az összes párt elutasította a kollektív kisebbségi jogok elismerését, amelyekre a koszovói helyzet megoldására javaslatként születő 2007-es, ún. Ahtisaari-terv alapult (Lezova, 2013).

A másik vita az eurozóna válságának kezeléséhez kapcsolódott. A szlovák politikai elit elítélte a görögöket a kialakult adósságválságért és egyetlen eurozóna tagként nem vett részt az első kétoldalú pénzügyi segélycsomagban (Gabrižová, 2014). Bár az első Fico-kormány (2006-2010) mandátuma végén megegyezett a görögöknek juttatandó segélycsomag keretfeltételeiről, a végső döntést a választások után felálló új parlamentre maradt. Az új kormánykoalíció pártjai közül azonban egyedül a KDH egyes képviselő támogatták a javaslatot, mint egy szükségszerű megoldást. Az SDKÚ-DS, a SaS, és a Most-Híd képviselői elleneztek a görög segílyt, mondván, hogy aláássa a szlovák közpénzügyeket és a görögök amúgy is gazdagabbak a szlovákoknál (Bilčík, 2010). Később a Radičová-kormány (2010-2012) aktív szerepet vállalt a stabilitási mechanizmus létrehozásában, ugyanakkor ez komoly nézeteltéréseket okozott a koalíciós partnerek között. Ugyanis a kisebbségi koalíciós partner SaS vehemensen ellenezte az Európai Stabilitási Mechanizmus (ESM) létrejöttét.

Az ellentétek megoldása végett a miniszterelnök összekötötte az ESM-ről szóló parlamenti szavazást egy bizalmatlansági indítvánnyal, abban reménykedve, hogy ezzel meghátrálásra kényszeríti az SaS-t. Radičová számítása azonban nem jött be és a kormány 2011. október 11-én megbukott (M. Török, 2014). Ivan Gašparovič köztársasági elnök (2004-2014) kritikával illette a lépést, amellet érvelve, hogy ez egy megbízhatatlan partner benyomását keltette a nyugati szövetségesekben (Horváth, 2014).

A szlovák külpolitika polarizációja (2014-2023)

Az ukrajnai Krím-félsziget 2014-es oroszországi annexióját és a 2015-2016-os európai migrációs válságot követően újra előtérbe kerültek a nemzetközi ügyek a szlovák közbeszédben és komoly témává vált Szlovákia stratégiai orientációjának kérdése. Az utóbbi kapcsán a szlovák pártok három csoportba sorolhatók be. Az első csoportba tartoztak azok pártok, amelyek külpolitikai irányultságát az erőteljes nyugati elkötelezettség határozta meg. Az időszak főbb nemzetközi ügyeiben álláspontjukat az EU politikai fősodrához való igazodás jellemezte, vagyis elítélték Oroszország revizionista politikáját és támogatták az EU válaszlépéseit, támogatták az európai integráció mélyítését és befogadó álláspontot képviseltek a migráció ügyében. Ebbe a táborba tartozott a KDH, a Progresszív Szlovákia (*Progresívne Slovensko*, PS), a Hétköznapi emberek és független személyiségek (*Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti*, OĽANO), az Emberekért (*Za ľudí*, ZĽ) és a Most-Híd, valamint Andrej Kiska (2014-2019) és Zuzana Čaputová (2019-2024) köztársasági elnökök.

A másik csoportba a szlovák szélsőjobb pártjai, az SNS, A Mi Szlovákiánk Néppárt (*Ľudová strana Naše Slovensko*, ĽSNS) és az ebből 2021-ben kivált Köztársaság Mozgalom (*Hnutie Republika*) sorolhatók, amelyek euroszeptikus, oroszbarát és migrációellenes álláspontokat képviseltek. 2016 és 2020 között kisebbik kormánypártként az SNS sikeresen blokkolta az új szlovák biztonságpolitikai stratégia elfogadását annak oroszkritikus megállapításaira hivatkozva (Duleba, 2020). Emellett a pártelnök Andrej Danko házelnökként (2016-2020) több hivatalos látogatást tett Oroszországba, amelyek során beszédet mondott a Dumában és EU által szankcionált személyekkel is találkozott (Fischer, 2020).

A harmadik csoportba azok a pártok tartoztak, amelyek egyes kérdésekben az egyik, más kérdésekben a másik táborhoz álltak közelebb. Ide sorolható az SaS, a Család Vagyunk (*Sme rodina*, SR), a Smer és a Smerből 2020-ban kivált Hang–Szociáldemokrácia (*Hlas–sociálna demokracia*, Hlas). A négy párt közül a SaS a nyugatos táborhoz állt közelebb. Kritizálta Oroszország revizionista külpolitikáját és Robert Fico miniszterelnök megengedő nyilatkozatait (Marušiak, 2017), továbbá kormánypártként kiállt amellet, hogy Szlovákia támogassa Ukrajnát az ország anyagi lehetőségeinek keretein belül (Marušiak, 2024). Ugyanakkor a párt puha euroszeptikus nézeteket vallott, ugyanis csak egyes területeken (védelempolitika, energia unió,

közös piac) támogatta az EU hatásköreinek bővítését, míg más területeken átruházott vagy megosztott hatáskörök visszavétele mellett érvelt (Baboš et al., 2021). Migráció ügyében elleneztek a bevándorlók elleni uszítást (Gabrižová, 2017).

Az SR egy szintén puha euroszeptikus párt volt (Baboš et al., 2021), amely a 2010-es években oroszpartibb álláspontot képviselt az SaS-nál. Boris Kollár pártelnök visszautasította a Oroszország démonizálását és kritikusan viszonyult az EU Ukrajnát-támogató politikájához (Marušiak, 2017). Ugyanakkor kisebbsik kormánypártként támogatta a Matovič- és Hegel-kormányok kül- és EU-politikáját, beleértve Szlovákia markáns euroatlanti orientációját és Oroszország biztonságpolitikai veszélyforrásnak nyilvánítását (Duleba, 2021). Emellett hozzájárult az EU szankciós politikájához is, bár a pártelnök 2023-ban úgy nyilatkozott, hogy a szankciók akkor meglehetősen szintje elégséges (Marušiak, 2024).

A közbeeső álláspontot képviselő pártok közül a legjelentősebb a Smer volt, amely 2012-2016 között önállóan és 2016-2020 között pedig koalícióban a vezető kormánypárt volt. A párt kül- és EU-politikájára a kettős beszéd volt jellemző: nemzetközi szinten mindig mérsékeltabb és az európai fősodorhoz igazodó arcát mutatta, míg belföldön markáns, nacionalista szólamokat hangoztatott (Bundzíkóvá & Janšta, 2024). A 2010-es évek közepétől a párt kulturálisan fokozatosan jobbra tolódott, ideológiájában egyre hangsúlyosabbak lettek a nacionalista megoldások, elsősorban a kisebbségi jogok, a bevándorlás és multikulturalizmus terén, retorikájában pedig megjelent az oroszbarátság és a nyugati liberalizmus kritikája (Marušiak, 2021).

A Smer politikájában egyszerre volt jelent az EU belső köréhez való csatlakozás igénye és az EU működésének, politikájának kritikája. A párt kormányon készséget fejezett ki az eurozóna elmélyítése felé az adó- és szociálpolitika területein (Bilčík, 2018), támogatta az állandó strukturált együttműködés (PESCO) létrehozását és az abban való részvételt (Fischer, 2018), valamint többször deklarálta és tetteivel bizonyította, hogy nézeteltérések ellenére is kész kiállni az EU egységes külpolitikai fellépése mellett (Duleba, 2018).

Azonban a párt kormányzóként is kritikusan viszonyult az EU orosz- és migrációs politikájához, valamint a Magyarország és Lengyelország ellen folyó jogállamisági eljárásokhoz. A Smer álláspontja szerint Oroszország nem stratégiai ellenfele, hanem fontos és megbízható partnere Szlovákiának, aki nem veszélyezteti az ország nemzeti érdekeit (Marušiak, 2021; Strážay, 2018). Ugyanis a pártelnök Robert Fico az ukrajnai konfliktust egy geopolitikai hatalmi harc részeként fogta fel, amely hasonlatos a koszovói és iraki konfliktusokhoz, ezzel az orosz propagandában is használt érveket hangoztatva (Bundzíkóvá & Janšta, 2024). A párt konzisztensen ellenezte az EU szankciós politikáját, a kötelező elosztási mechanizmusra épülő migrációs politikát (Marušiak, 2021), a jogállamisági eljárások terén pedig tagállamokat célzó szankciók bevezetését (Gabrižová, 2019). Az EU-kritika az 2020-as évek elején erősödött fel, amikor az ellenzékbe került párt a közös kül- és biztonságpolitika

reformját illetően megváltoztatta álláspontját. Tudniillik míg 2020-ban támogatták a minősített többségi szavazás bevezetését (Hajko, 2021), addig 2023-ban már ez ellen foglaltak állást (Pisklová, 2024). Ugyanakkor a párt EU-kritikája továbbra is elsősorban bevándorlási és külpolitikai kérdésekre szorítkozott.

A 2020-ban a választásokat követően a Smerből kiváltak a liberálisabb beállítottságú politikusok, akik Peter Pellegrini leköszönő miniszterelnök (2018-2020) vezetésével egy konzisztensen európeér pártként hozták létre a Hlast (Marušiak, 2021). Oroszország 2022-es invázióját követően a párt alapvetően ukránbarát nézeteket vallott (Duleba, 2023), azonban korábban belpolitikai megfontolásokból kritikusan viszonyult a kormánykoalíció nyugatos külpolitikai lépéseihez (Duleba, 2021).

A külügyi kérdések korábbiaknál jelentősebb belföldi tematizáltsága miatt a harmadik Fico- (2016-2018) és a Pellegrini-kormányok (2018-2020) idején a szlovák külpolitikát nagyfokú következetlenség jellemezte. Ugyanis a kormányt támogató három párt és a köztársasági elnök eltérő külpolitikai táborokból kerültek ki: Kiska elnök és a Most-Híd a nyugatos, az SNS az oroszbarát, a Smer pedig köztes nézeteket vallott. A feszültségeket tovább növelte, hogy bár mind Robert Fico miniszterelnök (2006-2010, 2012-2018), mind Miroslav Lajčák külügyminiszter (2009-2010, 2012-2020) a Smerben politizált, Lajčák külpolitikai nézetei a nyugatbarát, míg Ficoé az oroszpárti vonalhoz álltak közelebb (Šandor & Gurňák, 2023; Tabosa, 2020).

Végezetül érdemes néhány szót ejteni a vizsgált időszak egyetlen szakértői kormányáról, amelyet a kinevezésekor politikai múlttal nem rendelkező magyar közgazdász, Ódor Lajos vezetett 2023 májusa és októbere között. A liberális államfő által kinevezett kabinet nem kapott bizalmat a Nemzetgyűléstől, amely így a nyári parlamenti szünet és az előrehozott választás kampánya alatt ügyvivő kormányként működött (Demeš, 2024). Rövid regnálása és szűk mozgástere miatt a kormány külpolitika terén passzív volt, célja a folytonosság biztosítása volt egy Európa-párti megközelítésben (Pisklová, 2024). Így például nem szerveztek Ódor-Orbán miniszterelnöki kétoldalú találkozót sem. Ugyanakkor megnőtt a köztársasági elnök aktivitása, aki a Hegel- és Ódor-kormányok alatt számos bilaterális találkozón vett részt külföldi államfőkkel, látogatást tett Ukrajnába s képviselte Szlovákiát III. Károly brit király koronázásán (Demeš, 2024).

A külügyminisztérium változó befolyása a szlovák külpolitikára

A szlovák Külügyminisztérium (*Ministerstvo zahraničných vecí SR, MZV*) 1993-ban a korábbi szlovák tagállami Nemzetközi Kapcsolatok Minisztériuma bázisán jött létre. Az új szervezetet szinte a semmiből kellett felépíteni, ugyanis az előd intézmény csak kultúrdiplomáciával és régiók közötti kapcsolatokkal foglalkozott. A szövetségi csehszlovák külügyminisztérium kötelékében dolgozó szlovákiai származású diplomaták egy jelentős része ráadásul a cseh külügyminisztérium kötelékében folytatta szolgálatát, ezzel súlyos szakemberhiányt okozva (Duleba et al., 1998). A tapasztalt diplomaták egy részének „elvesztése” és a politikai szempontokat előtérbe helyező toborzás következményeképpen az országnak nem volt olyan szakembergárdája, amely szakmai szempontok alapján befolyásolni tudta volna a szlovák külpolitikát (Žarna, 2023).

A diplomáciai testület hiányosságait tovább súlyosbította minisztérium gyakran változó politikai vezetése. Szlovákiának a függetlenné válástól 1998-ig nyolc külügyminisztere volt, akik közül a legtovább hivatalban lévő Juraj Schenk (1994-1996) is csak másfél évet töltött el a minisztériuma élén. A gyakori miniszterváltások hátráltatták Szlovákia kétoldalú kapcsolatainak kiépítését, mert két találkozó között gyakran megváltozott a szlovák fél képviselője (Žarna, 2023). Az MZV e két tényezőtől fakadó gyengesége teret engedett az önös érdekeket képviselő lobbicsoportok és a miniszterelnök megnövekedett befolyásának (Duleba, 2012).

Az 1998-as kormányváltást követően megerősödött a külügyminisztérium kormányon belüli pozíciója. Ebben nagy szerepe volt abban, hogy a mečiar-i évek instabilitását követően nyolc évig ugyanaz az személy, Eduard Kukan (1998-2006), vezette a minisztériumot. Az 1998-2006-os időszakban megerősödött az MZV szakembergárdája és kibővült a külképviseletek állománya. A külügyminisztérium szintén együttműködést létesített a tudományos és nem-kormányzati szervezetekkel, kiemelten a Szlovák Külpolitikai Társasággal (*Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, SFPA*) (Weiss, 2003a).

Az első Fico-kormány (2006-2010) alatt újból meggyengült a külügyminisztérium szerepe a miniszterelnök és a koalíciós partnerek vezetőinek aktív külpolitikai szerepvállalása miatt. Az MZV erőforrásainak jelentős részét lekötötte a pártvezérek nyilatkozatainak magyarázása, ahelyett, hogy proaktív szereplőként alakította volna a szlovák külpolitikát (Bilčík, 2008).

A Radičová-kormány kezdeményezésére 2010-ben a Nemzeti Tanács módosította a minisztériumok jogköeiről szóló hatásköri törvényt (575/2001 Coll.). A változtatások értelmében a Külügyminisztériumhoz került a korábban a Kormányhivatal (*Úrad vlády SR*) által felügyelt EU-koordináció és az addig a Gazdasági Minisztérium (*Ministerstvo hospodárstva SR*) által irányított, nagykövetségeken dolgozó kereskedelmi attasék irányítása (Bilčík, 2011). A reform célja a Szlovákia

hatékonyabb nemzetközi képviselete volt mind az EU-ban, mind a gazdaságdiplomáciában.

Bár a jogi változások már 2010-ben érvénybe léptek, az EU-koordináció teljes átruházása a 2012-es előrehozott választások után ment csak végbe. Az új jogkörei alapján ugyanis az MZV magának követelte az EU-ügyi Bizottság (*Komisia pre záležitosti EÚ*) elnöklésének jogát, amelyet addig a Kormányhivatal szervezetéhez tartozó európai ügyekért felelős miniszterelnök-helyettes vezetett. A Kormányhivatal azonban ezt elutasította, és helyette egy olyan kétszintű modellt javasolt, amelyben a felsőbb szinten a miniszterelnök, az alsóbb szinten pedig a külügyminiszter elnökölt volna, ugyanis álláspontjuk szerint a miniszterelnököt nem indokolt kizárni az EU-koordinációból (Bilčík, 2011). Tekintve, hogy a miniszterelnök korábban sem vett részt az EU-ügyi Bizottság munkájában, a vita mögött inkább Radičová miniszterelnök és Dzurinda külügyminiszter ellentéte állhatott. Bár mindketten ugyanabban a pártban politizáltak, Dzurinda maradt a pártelnök, aki nem támogatta Radičová listavezetőségét a 2010-es választásokon (Wolchik, 2017). Az EU-ügyi Bizottság elnöklésének kérdése a 2012-es kormányváltás után tisztázódott, amikor minden EU-koordinációval kapcsolatos feladatot a külügyminisztérium alatt konszolidáltak. Az MZV megnövekedett szerepét jelezte az is, hogy 2013-ban nevet változtatott Kül- és Európai Ügyek Minisztériumára (*Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, MZVEZ*).

A 2010-ben bevezetett reformok a gazdaságdiplomácia koordinálási problémáit sem oldották meg teljesen. Bár megszüntették azt a helyzetet, amelyben az MH által felügyelt kereskedelmi attasék az MZV-től teljesen függetlenül, ritka esetben a külügyminisztérium útmutatásaival szembe menve tevékenykedhettek, az eltérő szemléletet képviselő gazdasági diplomaták és a klasszikus diplomáciával foglalkozó külügyesek közötti súrlódások továbbra is fennmaradtak, csak immáron házon belül (Csabay & Cséfalvayová, 2022).

A hatékony gazdaságdiplomáciai koordináció kereteit szintén csak a 2012-es kormányváltás után állították fel. Egyrészt az MZV és az MH 2012-ben memorandumot kötött a gazdaságdiplomácia irányításáról. Ebben lefektették, hogy az MH felelős a szakmai tartalomért, míg az MZVEZ a gazdaságdiplomácia operatív megvalósításáért. A második Fico-kormány emellett ugyanebben az évben létrehozta az Exportösztönzési Kormányzati Tanácsot (*Rada vlády SR pre podporu exportu, RPE*), amely a szlovák gazdaságdiplomácia politikai koordinációjáért felelt. A tanácsot az MZVEZ és az MH miniszterei közösen vezették, tagjai miniszterek, kormányzati ügynökségek igazgatói és gazdasági érdekképviseletek delegáltjai voltak. Az Európai Unió Tanácsának struktúrájához hasonlóan a vezetőket tömörítő legfelsőbb politikai szint alatt egy kétszintű munkacsoporti rendszer jött létre (Csabay & Cséfalvayová, 2022).

A tanács munkájának eredményeképpen 2014-ben elfogadták Szlovákia 2020-ig szóló külkereskedelmi stratégiáját. A sikerhez négy tényező járult hozzá (Csabay & Cséfalvayová, 2022): Egyrészt az RPE ülései a politikai vezetők szintjén nyilvánosak voltak, ami az alkalmakat övező médiafigyelem miatt együttműködésre ösztönözte a résztvevőket. Másodszor, minden tanácstag érdekelt volt a rendszer működésében céljaik elérése érdekében. Harmadszor az RPE a Kormányhivatal tanácsadó testületeként működött, ami együttműködőbbé tette a résztvevő kormánytagokat. Végezetül az RPE többszintű struktúrája a kormányzat teljes mélységében együttműködésre készítette a releváns intézmények dolgozóit a referensektől az államtitkárokig. Az alsóbb szinteken létrejövő koordinációs mechanizmusok megjelenésével az RPE politikai szintje 2014-től egyre kevesebbszer ülésezett, majd 2021-ben meg is szűnt. Ennek ellenére az MZVEZ és az MH közötti együttműködés nem szűnt meg, hiszen a 2022-2030-as időszakra közös gazdaságdiplomáciai stratégiát fogadtak el (Csabay & Cséfalvayová, 2022).

A harmadik Fico-kormány ideje alatt a külügyminisztérium újra meggyengült a köztársasági elnök, a miniszterelnök és a házelnök egymásnak ellentmondó nyilatkozatai miatt. A minisztérium gyenge koordinációs képességét mutatta, hogy a három vezető közjogi méltóság 2017-es közös külpolitikai nyilatkozatának kiadását az elnöki hivatal kezdeményezte és koordinálta (Duleba, 2018). Ugyanakkor az MZVEZ kísérletet tett a hivatalos szlovák külpolitika hatékonyabb kommunikálására és az orosz dezinformáció semlegesítésére. Ebből a célból 2017-ben stratégiai kommunikációért felelős osztályt hozott létre (Gabrižová, 2019).

A miniszterelnökök és külügyminiszterek közötti „hagyományos” súrlódások a Matovič-kormány (2020-2021) alatt is folytatódtak. A külpolitikai tapasztalattal nem rendelkező populista miniszterelnök ugyanis megnyilatkozásaival és a Sputnyik V oltások beszerzésével többször szembement a külügyminisztérium stratégiájával, amelyek után Ivan Korčok külügyminiszternek (2020-2022) kellett kármentést végeznie (Duleba, 2021).

A külpolitika 2010-es években megkezdődött átpolitizálása a 2023-as kormányváltást követően az MZVEZ működésében is éreztette hatását. A korábbi évtizedek hagyományával szakítva az új külügyminiszter egy vezető kormánypárti politikus lett, aki nem rendelkezett diplomáciai tapasztalattal. Az új vezetés felfüggesztette a tudományos intézményekkel és nem-kormányzati szervezetekkel folytatott konzultációkat, beleértve a nagyhírű GLOBSEC agytröszttel hosszú évek óta fennálló együttműködést. Végezetül megszüntették a Kormányhivatal EU-ügyi osztályát és a miniszterelnöki sherpa feladatait az MZVEZ uniós ügyekkel foglalkozó államtitkárára ruházták át. E változások jelezték a kül- és európai ügyek növekvő belföldi politizáltságát (Pisklová, 2024).

Diszkusszió

Az 1993 és 2023 közötti szlovák külpolitikában a Cantir és Kaarbo (2012) által meghatározott négy külpolitikai törésvonal közül háromra volt példa. A köztársasági elnök és a kormány között Kováč elnök és a Mečiár-kormányok (1994-1998), valamint Kiska és Čaputová elnökök és a harmadik Fico- és Pellegrini-kormányok (2014-2020) alatt volt komoly ellentét. Ebből Kováč és Mečiár konfliktusa példázza, hogy nemcsak különböző politikai háttér esetén robbanhat ki külpolitikai konfliktus állam- és kormányfő között, hanem azonos politikai párthoz való tartozás esetén is. Kováč, Kiska és Čaputová konfliktusai továbbá arra szolgáltatnak bizonyítékot, hogy újraválasztható elnökök is felvállalnak konfliktusokat a kormánnyal, ami ellentmond a kérdést portugál tapasztalatok alapján vizsgáló korábbi kutatásnak (Amorim Neto & Anselmo, 2024). Végezetül Čaputová elnöksége alátámasztja azt a korábbi megállapítást, amely szerint az elnök külpolitikai mozgástere megnő gyenge kormányok alatt (vö. Raunio & Sedelius, 2025). Kihasnálva a Hegel-kormány belső ellentéteit, az elnöknek lehetősége nyílt aktív diplomáciai tevékenységet vinni és a kormány lemondása után általa kiválasztott ügyvezető szakértői kormányt kinevezni.

Szlovákia a koalíciós kormányokon belüli ellentétekre is számos példát szolgáltatott. A Radičová-, Matovič- és Hegel-kormányok belső feszültségei részben visszavezethetők arra, hogy a kormányban négy-négy párt vett részt, amelyek ráadásul külpolitikai kérdésekben sem voltak teljes összhangban. A Radičová és a Matovič kabinetek bukását ráadásul külpolitikai vonatkozású ügyekben fellépő konfliktusok okozták, Radičová esetében az eurózána válságának kezelése, Matovičében az orosz covid-19 oltások behozatala, amelyek során az egyik kisebbségi koalíciós partner, mindkét esetben az SaS, nem volt hajlandó tovább támogatni a kormányt (Kaarbo, 2012). A harmadik Fico- és Pellegrini-kormányok azonban arra mutattak példát, hogy egy hárompárti koalíció egyben tud maradni akkor is, ha külpolitikai kérdésekben háromféle irányvonalat képviselnek. Ugyanakkor a radikális és oroszbarát SNS kulcsminisztérium vezetése nélkül is éreztette hatását Fico miniszterelnök retorikájában, összhangban korábbi kutatási eredményekkel (Kaarbo & Beasley, 2008).

Kormánypárton belüli konfliktusra a Radičová- és a harmadik Fico-kormányok szolgáltatottak példát. A Radičová-kormány esetében a miniszterelnök és a vezető kormánypárt elnöki tisztét betöltő külügyminiszter hatalmi konfliktusa állt a jelenség mögött, bár ez nem terjedt ki fontos nemzetközi ügyekben képviselt álláspontjaikra. A harmadik Fico-kormány alatt azonban a miniszterelnök populista és EU-kritikus retorikája elnyomta a diplomata háttérrel rendelkező és a vezető kormánypárt által jelöl Miroslav Lajčák külügyminiszter mérsékeltabb és nyugatosabb megközelítését.

Cantir és Kaarbo (2012) taxinómiájából egyedül a külpolitikáért felelős intézmények közötti konfliktusra nem volt példa. Ugyanis a Kormányhivatal és a Külügyminisztérium 2010 és 2012 közötti ellentéte nem bürokratikus érdekekre, hanem az intézményeket vezető politikusok közötti személyes ellentétre vezethető

vissza. A konfliktusok hiányának fő oka a szlovák külügyi apparátus gyengesége, amely három tényezőre vezethető vissza. Egyrészt a szlovák diplomáciai az 1990-es években szolgálatot a semmiből kellett felépíteni, ugyanis az önálló külképviseletnek sem történelmi hagyományai, sem a csehszlovák időkől megörökölt intézményi struktúrái, sem megfelelő számú és képzettségű szakembere nem volt. Másrészt Vladimir Mečiar, Robert Fico és Igor Matovič képében a 30 évből 18 évig olyan populista miniszterelnökei voltak az országnak, akik mellett korlátozott lehetőségei voltak a szakdiplomácia megerősödésének. A szervezet hatékony szakmai működését harmadrészt az is hátráltatta, hogy a többpárti koalíciós kormányok alatt rendszeresen „tűzoltó” tevékenységet kellett végeznie a koalíciós partnerek magánakcióinak kárát mérséklendő, ahelyett, hogy a kihirdetett stratégia megvalósítására tudott volna összpontosítani.

Végezetül az áttekintés alapján megállapítható, hogy a szlovák elitet megosztó külpolitikai kérdések visszavezethetők a „nyugatos” és az „oroszbarát” orientáció közötti ellentétre. A szlovák politikai elit „nyugatos” klubjába tartoztak azok a politikusok, akik külpolitikai preferenciáit az EU és a NATO fősodrához való igazodás határozza meg. Számukra elsődlegesek a fontos euróatlanti hatalmi centrumokkal való jó kapcsolatok és támogatják az EU hatásköreinek szinten tartását vagy bővítését. A vizsgált időszakban ide mérsékelt jobbközép és centrista pártok tartoztak, mint a KDĽ, az SDKÚ, a PS, az OĽANO és a ZĽ, a (részben) etnikai pártok, mint a MKP és a Most-Híd, valamint a szlovák köztársasági elnökök. A spektrum másik végén az „oroszbarát” pártok foglaltak helyett, akik az európai integráció ügyében kemény euroszeptikus álláspontot képviseltek és az Oroszországgal való jó kapcsolatokat tüzték ki célul – akár még az európai hatalmakkal való konfrontáció árán is. Ide a szlovák szélsőjobb pártjai (SNS, ĽSNS, Republika) és a ĽS – HZDS tartoztak. A harmadik csoportba a pólus között elhelyezkedő pártok alkotják, mint az EU-t és Oroszországot egyaránt kritizáló SaS, a puha euroszeptikus és mérsékelt oroszbarát SR, és a külpolitikai álláspontját az aktuális politikai érdekei és hallgatósága szerint változtatató Smer és Hlas.

Konklúzió

A tanulmány angol, cseh és szlovák nyelvű szakirodalmi források alapján elemezte a szlovák külpolitikát befolyásoló belpolitikai folyamatokat Cantir és Kaarbo (2012) tipológiája alapján. Az EU-hoz és Oroszországhoz való kívánt viszony alapján három csoportba osztotta a szlovák politikai erőket, megállapítva, hogy e két stratégiai jelentőségű viszony eltérő megítélése állt a szlovák külpolitika fő jellemzői, a többes beszéd és az inkoherenca mögött. Koalíciós kormányok, valamint eltérő külpolitikai beállítottságú kormányok és köztársasági elnökök együttélése során gyakran előfordult, hogy a külpolitika alakításában fontos szerepet betöltő vezető politikusok nem hangolták össze megszólalásaikat és cselekedeteiket, ami egymásnak ellentmondó

jelzéseket küldött a kívülágnak. A szlovák politika legsikeresebb pártjának, a Smer-nek a kül- és belföldi megszólalásaira jellemző kettős beszéd, valamint a gyenge érdekérvényesítő képességgel rendelkező külügyminisztérium szintén hozzájárultak a szlovák külpolitikára jellemző kiszámíthatatlansághoz.

A tanulmány jelentőségét az adja, hogy a szakirodalomban elsőként törekszik a szlovák belföldi politikai folyamatok külpolitikára gyakorolt hatásának feltérképezésére és általános jellemzőinek megállapítására. Bár a kutatás széles szakirodalomi alapon nyugszik, a feldolgozott szakirodalom vakfoltjai, például a különböző parlamenti pártok külpolitikai programjának terén, további empirikus kutatásokat tesznek szükségessé a felvázolt összefüggések alaposabb alátámasztása végett. Párt-programok és parlamenti beszédek kvantitatív és kvalitatív elemzésével érdemes lenne szisztematikusan megvizsgálni a pártok külpolitikai elképzeléseinek változásait a nemzetközi és hatalmi erőviszonyok változása hatására. Emellett közpolitikai dokumentumok és (korábbi) tisztviselőkkel folytatott interjúk alapján javasolt lenne feltárni, hogy különböző kormányok alatt hogyan kezelte a külügyi szakapparátus a politikai vezetők álláspontjainak inkoherencáját.

Irodalomjegyzék

- Alden, C., Aran, A., & Alves, A. C. (2016). *Foreign Policy Analysis: New approaches* (2nd edn). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315442488>
- Amorim Neto, O., & Anselmo, A. (2024). Presidential Activism and Success in Foreign and Defence Policy: A Study of Portugal's Premier-Presidential Regime. *Political Studies Review*, 22(4), 704–721. <https://doi.org/10.1177/14789299231183575>
- Baboš, P., Králiková, M., & Világi, A. (2021). Perceptions of the EU: citizens and political actors. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia's Foreign Policy 2020* (pp. 34–49). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Besený, J. (2020). A visegrádi országok Afrika-politikája és részvételük az afrikai békefenntartó műveletekben. *Külügyi Szemle*, 19(1), 51–79.
- Bilčík, V. (2008). Slovak Priorities in the European Union. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia's Foreign Policy 2007* (pp. 17–26). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Bilčík, V. (2010). Slovakia and the European Union in the Year of Institutional Changes. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia's Foreign Policy 2009* (pp. 21–34). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Bilčík, V. (2011). Slovakia in the European Union. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia's Foreign Policy 2010* (pp. 29–40). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Bilčík, V. (2018). Back to normal: Slovak european policy in 2017. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia's Foreign Policy 2017* (pp. 11–18). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Bundzík, V., & Janšta, D. (2024). Slovakia's 2023 Elections: Framing of Foreign Policy Preferences by Populists. *Politologický Časopis - Czech Journal of Political Science*, 21(2), 188–217. <https://doi.org/10.5817/PC2024-2-188>

- Cantir, C., & Kaarbo, J. (2012). Contested Roles and Domestic Politics: Reflections on Role Theory in Foreign Policy Analysis and IR Theory. *Foreign Policy Analysis*, 8(1), 5–24. <https://doi.org/10.1111/j.1743-8594.2011.00156.x>
- Csabay, M., & Cséfalvayová, K. (2022). Reconciling Institutional Actors of Economic Diplomacy: The Case of Slovakia. *Czech Journal of International Relations*, 57(2), 7–37. <https://doi.org/10.32422/cjir.2>
- Csiki Varga, T. (2023). Enabling Factors of Deepening the Visegrád 4 Defence Cooperation. *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 16(2), Article 2. <https://doi.org/10.32576/nb.2023.2.4>
- Demeš, P. (2017). Štvrťstoročie slovenskej zahraničnej politiky. In V. Dostál & G. Mesežnikov (Eds.), *Maximum možného? 25 rokov samostatnej českej a slovenského zahraničnej politiky* (pp. 65–74). Heinrich-Böll-Stiftung.
- Demeš, P. (2024). Foreword. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia's Foreign Policy 2023* (pp. 7–10). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Duleba, A. (1997). Nerovné partnerstvo Rusko a Slovensko. *Mezinárodní Vztahy*, 32(4), 25–33. <https://doi.org/10.32422/cjir.1504>
- Duleba, A. (1999). Slovenská zahraničná politika bilancia šiestich rokov a perspektívy zmeny. *Mezinárodní Vztahy*, 34(1), 36–54. <https://doi.org/10.32422/cjir.1332>
- Duleba, A. (2012). Twenty years of Slovak foreign policy: Teething problems, successful integration and post-accession challenges. *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs*, 31(3–4), 25–63.
- Duleba, A. (2018). The Janus-face of Slovakia's Eastern policy in 2017. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia's Foreign Policy 2017* (pp. 71–86). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Duleba, A. (2020). Slovakia's Eastern Policy in 2019: The ruling coalition in cacophony. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia's Foreign Policy 2019* (pp. 81–94). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Duleba, A. (2021). Slovakia's Eastern policy in 2020: Good start with a bad end. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia's Foreign Policy 2020* (pp. 124–149). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Duleba, A. (2023). Russia's war against Ukraine in 2022: A credibility test for Slovakia. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia's Foreign Policy 2022* (pp. 120–145). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Duleba, A., Lukáč, P., & Wlachovský, M. (1998). *Zahraničná politika Slovenskej republiky: Výchoďiská, stav a perspektívy*. Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku.
- Faragó B. (2024). A cseh–orosz és a szlovák–orosz diplomáciai kapcsolatok történeti összevetése, valamint az ukrajnai háborúra adott reakcióik összehasonlító vizsgálata. *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 17(1), 4–34. <https://doi.org/10.32576/nb.2024.1.2>
- Fischer, D. (2018). Adaptation, barriers, and cooperation – defense in 2017, in and out of Slovakia. In *Yearbook of Slovakia's Foreign Policy 2017* (pp. 29–42). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Fischer, D. (2020). Slovak security and defense policy in 2019. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia's Foreign Policy 2019* (pp. 47–60). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Gabrižová, Z. (2014). The EU in Slovak political discourse – the neglected battlefield. *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs*, 23(1–2), 55–70.

- Gabrižová, Z. (2017). The year of the EU Council Presidency. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia's Foreign Policy 2016* (pp. 19–34). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Gabrižová, Z. (2019). Slovakia's EU policy in 2018: Balancing core and periphery. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia's Foreign Policy 2018* (pp. 12–28). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Gülen, B. (2022). Turf Wars in Foreign Policy Bureaucracy: Rivalry between the Government and the Bureaucracy in Turkish Foreign Policy. *Foreign Policy Analysis*, 18(4), orac021. <https://doi.org/10.1093/fpa/orac021>
- Hajko, J. (2021). Anti-corruption opposition zealot enters European politics. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia's Foreign Policy 2020* (pp. 16–33). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Haughton, T. (2004). What Role Has Europe Played in Party Politics in Slovakia. *Slovak Foreign Policy Affairs*, 5(1), 75–86.
- Horváth, P. (2014). The Role of the President in the Context of the Political Changes in Slovakia. *Slovak Journal of Political Sciences*, 14(1), 75–87. <https://doi.org/10.2478/sjps-2014-0002>
- Hudson, V. M., & Day, B. S. (2020). *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory* (Third Edition). Rowman & Littlefield.
- Juhász, K. (2018). A Visegrádi Csoport migrációs és menekültügyi politikája. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 2018(2), 24–49.
- Kaarbo, J. (1996). Power and Influence in Foreign Policy Decision Making: The Role of Junior Coalition Partners in German and Israeli Foreign Policy. *International Studies Quarterly*, 40(4), 501–530. <https://doi.org/10.2307/2600889>
- Kaarbo, J. (2012). *Coalition politics and cabinet decision making: A comparative analysis of foreign policy choices*. University of Michigan Press.
- Kaarbo, J., & Beasley, R. K. (2008). Taking It to the Extreme: The Effect of Coalition Cabinets on Foreign Policy. *Foreign Policy Analysis*, 4(1), 67–81. <https://doi.org/10.1111/j.1743-8594.2007.00058.x>
- Kovář, J. (2015). Europeanisation of EP Election Manifestos: An Application of a New Approach on the Case of Slovak Political Parties. *Czech Journal of Political Science*, 2, 105–126. <https://doi.org/10.5817/PC2015-2-105>
- Leška, V. (1999). Mezinárodní postavení Slovenska a jeho bezpečnostní situace. *Mezinárodní Vztahy*, 34(1), 55–67. <https://doi.org/10.32422/cjir.1334>
- Leška, V. (2000). Dostihne Slovensko své sousedy na cestě do Evropské unie? *Mezinárodní Vztahy*, 35(2), 47–61. <https://doi.org/10.32422/cjir.1113>
- Leška, V. (2004). Slovensko před přijetím do euroatlantických struktur: Politické, ekonomické a sociální aspekty připravenosti na vstup do EU a do NATO. *Mezinárodní Vztahy*, 39(1), Article 1.
- Lezova, K. (2013). *The Influence of Domestic Political Factors on Foreign Policy Formation in an EU Member State: The Case of Slovakia and the Kosovo Status Process* [Doctoral, Goldsmiths, University of London]. <https://research.gold.ac.uk/id/eprint/9460/>
- Marton, P. (2013). *A külpolitika elemzése: Fogalmak és módszerek a külpolitika forrásainak feltárására*. Antall József Tudásközpont.
- Marušiak, J. (2017). Bilateral and multilateral context of the Slovakia's eastern policy 2016. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia's Foreign Policy 2016* (pp. 99–115). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Marušiak, J. (2021). 'Slovak, not Brussels Social Democracy'. Europeanization/De-Europeanization and the Ideological Development of Smer-SD Before 2020 Parliamentary Elections in Slovakia.

- Politologický Časopis - Czech Journal of Political Science*, 18(1), 37–58. <https://doi.org/10.5817/PC2021-1-37>
- Marušiak, J. (2024). War as the “new normal.” Slovakia’s Eastern Policy in 2023. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia’s Foreign Policy 2023* (pp. 128–149). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Mello, P. A. (2025). The party politics of national role contestation: Germany’s ‘traffic light’ coalition and the Russian war against Ukraine. *Cambridge Review of International Affairs*, 1–24. <https://doi.org/10.1080/09557571.2025.2464924>
- Mello, P. A., & Peters, D. (2018). Parliaments in security policy: Involvement, politicisation, and influence. *The British Journal of Politics and International Relations*, 20(1), 3–18. <https://doi.org/10.1177/1369148117745684>
- Morin, J.-F., & Paquin, J. (2018). *Foreign Policy Analysis: A Toolbox*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-61003-0>
- Müller, P., Dyduch, J., & Gazsi, D. (2025). Populism, party-cohesion, and the de-Europeanisation of national foreign policy institutions in Hungary and Poland. *Cambridge Review of International Affairs*, 0(0), 1–24. <https://doi.org/10.1080/09557571.2025.2476032>
- Nyilas, L., & Stepper, P. (2023). A visegrádi partnereink stratégiai gondolkodása I.: Csehország és Szlovákia (MKI Elemzések) [MKI Elemzések]. Magyar Külügyi Intézet. <https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2023.40>
- Oktaý, S. (2018). Chamber of opportunities: Legislative politics and coalition security policy. *The British Journal of Politics and International Relations*, 20(1), 104–120. <https://doi.org/10.1177/1369148117745680>
- Oppermann, K. (2019). Koalitionspolitik und Nationale Rollenkonzeptionen: Der Stellenwert von Multilateralismus und Antimilitarismus für die ‘Zivilmacht’ Deutschland. In K. Brummer & F. Kiessling (Eds.), *Zivilmacht Bundesrepublik? Bundesdeutsche aussenpolitische Rollen vor und nach 1989 aus politik- und geschichtswissenschaftlichen Perspektiven* (pp. 273–294). Nomos.
- Pásztor L. (2024). Szlovákia reakciója az orosz–ukrán háborúra. *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 17(2), 48–63. <https://doi.org/10.32576/nb.2024.2.4>
- Pisklová, M. (2024). Three governments and a rather swift turn in Slovakia’s European policy in 2023. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia’s Foreign Policy 2023* (pp. 14–29). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Raunio, T., & Sedelius, T. (2025). Presidential Activism: Causes, Patterns and Consequences. *Political Studies Review*, 23(1), 4–13. <https://doi.org/10.1177/14789299241304605>
- Raunio, T., & Wagner, W. (2017). Towards parliamentarisation of foreign and security policy? *West European Politics*, 40(1), 1–19. <https://doi.org/10.1080/01402382.2016.1240411>
- Šandor, F., & Gurňák, D. (2023). Development of the geopolitical orientation of the Slovak Republic since 1993. *Geografický Časopis - Geographical Journal*, 75(3), 219–233. <https://doi.org/10.31577/geogrcas.2023.75.3.11>
- Strážay, T. (2018). Jewel or thorn? V4 in 2017 from Slovakia’s perspective. In P. Brezáni (Ed.), *Yearbook of Slovakia’s Foreign Policy 2017* (pp. 59–70). Research Center of the Slovak Foreign Policy Association.
- Szent-Iványi, B., & Lightfoot, S. (2015). Közép- és Kelet-Európa nemzetközi fejlesztési politikája az EU-csatlakozás után. *Külügyi Szemle*, 14(különszám), 26–36.
- Tabosa, C. (2020). Constructing Foreign Policy vis-à-vis the Migration Crisis: The Czech and Slovak Cases. *Czech Journal of International Relations*, 55(2), 5–23. <https://doi.org/10.32422/mv.1687>

- Tekines, M. H. (2025). Populists and diplomats: Negotiated agency of the Turkish ministry of foreign affairs. *Mediterranean Politics*, 0(0), 1–25. <https://doi.org/10.1080/13629395.2025.2455315>
- Török, M. (2014). Tri obdobia dvoch desaťročí zahraničnej politiky Slovenskej republiky. *Politické Vedy*, 17(3), 112–151.
- Török V. (2022). A Visegrádi Csoport országainak földgázpolitikai áttekintése. *Pólusok*, 3(1), Article 1. <https://doi.org/10.15170/PSK.2022.03.01.05>
- Tóth, B. L. (2015). A Visegrádi csoport (V4) Nyugat-Balkán-politikája. *Külügyi Szemle*, 14(2), 25–41.
- Világi, A. (2023). Die Außen- und Europapolitik der Slowakischen Republik: Integrationsbemühungen ohne Euphorie. In A. Lorenz & D. Dalberg (Eds), *Das politische System der Slowakei: Konstante Kurswechsel in der Mitte Europas* (pp. 205–228). Springer Fachmedien. https://doi.org/10.1007/978-3-658-42633-0_11
- Weiss, P. (2003a). A Year of the End of a Historical Journey. In A. Korvanová & K. Žáková (Eds), *Yearbook of Foreign Policy of the Slovak Republic 2002* (pp. 57–62). Slovak Institute for International Studies.
- Weiss, P. (2003b). The Reasons for the Difficulties of the Independent Slovak Republic's Foreign Policy and the Possibilities of Overcoming Them. *Slovak Foreign Policy Affairs*, 4(1), 46–57.
- Wolchik, S. L. (2017). Iveta Radičová: The First Female Prime Minister in Slovakia. In V. Montecinos (Ed.), *Women Presidents and Prime Ministers in Post-Transition Democracies* (pp. 239–258). Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/978-1-137-48240-2_12
- Yan, H.-T. (2021). Prime ministerial autonomy and intra-executive conflict under semi-presidentialism. *European Political Science Review*, 13(3), 285–306. <https://doi.org/10.1017/S1755773921000072>
- Žarna, K. (2023). Foreign policy conditionality of the Slovak Republic. *Annales Scientia Politica*, 12(2), 34–42.

THE INFLUENCE OF DOMESTIC POLITICAL CLEAVAGES ON 30 YEARS OF SLOVAK FOREIGN POLICY (1993-2023)

Abstract

The foreign policy of states is the result of the combined effect of various domestic and foreign policy factors. This study is the first in the literature to analyse the domestic political fault lines shaping Slovakia's foreign policy from the perspective of foreign policy analysis. Based on English, Czech, and Slovak sources, it concludes that between 1993 and 2023, the central cleavage in Slovak foreign policy was the conflict between pro-Western and pro-Russian political forces. The consequence of this was, on the one hand, an inconsequent foreign policy with key foreign policy actors (e.g., president, prime minister, foreign minister) often following contradictory policies, and on the other hand, the development of a foreign policy apparatus with weak steering capabilities.

Keywords: government-opposition conflict, coalition politics, foreign policy, party politics, Slovakia

ÍRORSZÁG SEMLEGESSÉGÉNEK MÚLTJA ÉS JELENE

Labáth Ádám

PhD hallgató

ELTE TTK, Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék

ORCID 0000-0003-4538-7168

Dol:

10.15170/PSK.2025.06.02.06

Beküldve: 2025.08.06.

Elfogadva: 2025.10.06.

Publikálva: 2025.12.14.

Hivatkozás:

Labáth, Ádám (2025): Írország semlegességének múltja és jelene. *Pólusok*, 6(2),95–112.

Egyéb információk:

A folyóiratban megjelenő írások a Creative Commons Nevezd meg – Nem Kereskedelmi – ShareAlike 4.0 nemzetközi licenc alatt kezeltek.

CC BY-NC-SA 4.0

Absztrakt

Írország semlegességi politikájának gyökerei a gyarmati időkig és a nemzeti ébredés időszakáig nyúlnak vissza, ennek megfelelően a neutralitás olyan alapvető fogalmakkal fonódott össze, mint a szuverenitás vagy a nemzeti identitás. Jelen tanulmány célja Írország semlegességének történelmi és társadalmi hátterének megértése, valamint a napjainkban felmerülő viták bemutatása. Ahogy Európa más semleges államaiban is, úgy Írországbban is megélénkült a vita a katonai semlegességről. Mára az ír semlegességi politikát az ellentmondások jellemzik, hiszen Írország szerves része az európai integrációnak, elkötelezett támogatója minden nemzeti és függetlenségi törekvésnek, szolidáris más egykor gyarmatosított vagy elnyomott népcsoportokkal, mégis az állam semlegességéhez, mint féltett kincshez ragaszkodik. Napjaink geopolitikai eseményei az ír semlegességi politikára is hatással vannak, és a kérdés továbbra is nyitott: Írország útjai a szorosabb európai védelmi integráció irányába vagy a megingathatatlan semlegesség felé vezetnek?

Kulcsszavak: *Írország, semlegesség, kisállami kutatók, nemzeti identitás*

Bevezetés

Jelen vizsgálat célja Írország semlegességi politikájának bemutatása, amely mind a tudományos, mind a közéleti diskurzusban élénk viták tárgyát képezi, ugyanakkor eddig kevés figyelmet kapott a hazai kutatásokban. A viták alapját többek között az adja, hogy a semlegesség politikája széles társadalmi támogatottságot élvez, mégis pontosan meghatározott keretekkel nem rendelkezik, ami számos esetben ellentmondásos külpolitikai magatartáshoz vezet. A katonailag semleges Írország a mai napig aktív résztvevő az ENSZ, az Európai Unió, és a NATO Partnerség a Békéért program békemisszióiban, emellett igyekszik pártatlan álláspontot képviselni a nemzetközi konfliktusokban. Ennek ellenére rendre kiáll Ukrajna, a palesztin nép és más gyarmati múltú országok és népcsoportok támogatása mellett.

A kutatás ezen dichotómiákat mutatja be és azok történelmi és politikai hátterét vizsgálja. Az elemzés alapját a kisállami tanulmányok elmélete adja, ami értelmezési

keretet biztosít a korlátozott materiális erőforrásokkal rendelkező államok külpolitikai magatartásának és szerepfelfogásának megértésére. A semlegesség fogalmának vizsgálata jól illeszkedik a kisállami tanulmányok sorába, mivel a semlegesség legtöbb esetben csak a kisállamok számára adott lehetőség, amelyeknek az elsődleges célja az autonómiájuk megőrzése (Sheehan, 2013).

A kutatás elsősorban másodlagos adatforrásokon alapul. A vizsgálat ennek megfelelően a már meglévő tudományos diskurzus áttekintésére alapoz, azonban a téma aktualitása miatt a sajtóban megjelent legfrissebb információkat is figyelembe veszi. Mindazonáltal a rendelkezésre álló adatok és információk vizsgálatakor szem előtt kell tartani azt is, hogy az Európa szűkebb és tágabb környezete jelenleg súlyos konfliktusokkal terhelt. Konfliktusos időkben, különösen háború esetén a napi eseményekről szóló hírek csupán a valóság részleteit tükrözik. Ebben az esetben fokozottan érvényes lehet Marton (2013) gondolata, amely szerint a tények fogalma relatív, és csupán ismerettöredékekkel rendelkezünk.

Kisállami tanulmányok

A nemzetközi kapcsolatok tudománya leginkább a világpolitikát alakító nagyhatalmakra és a köztük lévő versengő dinamikára fókuszál, és csekélyebb jelentőséget tulajdonít a korlátozott erőforrásokkal rendelkező államoknak (Lee & Smith, 2010; Szalai, 2014). A tudományos diskurzuson belül a mai napig a nagyhatalmak kapják a legtöbb figyelmet annak ellenére, hogy kisállami kutatások jelentős fellendülést mutattak az 1970-es évekre, párhuzamosan a dekolonizációs folyamatokkal (Neumann, 2004). Az elmélet keretet biztosít a sajátos viselkedési mintákat követő kisállamok vizsgálatához: ezekre az államokra jellemző a korlátozott részvétel a nemzetközi rend alakításában, a nemzetközi intézmények és jogrendszer támogatása, a katonai erő alkalmazásának kerülése, valamint a regionális politikára és helyi érdekekre való fókuszálás (Szalai, 2014). Az elmélet célja nem egy általános törvényszerűség meghatározása, hanem egy értelmezési keret biztosítása az államok viselkedésének tipizálásához és jobb megértéséhez (Garai & Szalai, 2022). Ez többek között arra is visszavezethető, hogy a kisállamiság fogalma nehezen definiálható, és komoly vita övezi azt, hogy milyen szempontok alapján határozható meg a kategória küszöbértéke (Lee & Smith, 2010; Szalai, 2014). Ezen felül a kisállamok jellemzői is jelentősen eltérnek egymástól, így a szakirodalomban a kisállamiság fragmentált értelmezésével találkozhatunk (Michalski et al., 2024). Lee és Smith (2010) szerint a legtöbb definíció a kisállamiságot mint materiális valóságot közelíti meg. Ebben az értelmezésben a kisállamok olyan független államokként definiálhatók, melyek a hagyományos materiális erőforrások (terület, lakosság, gazdagság és katonai kapacitások) tekintetében a regionális átlag alatt maradnak (Garai & Szalai, 2022; Michalski et al., 2024).

A kutatások jelentős része a kisállamokra és az azok méretéből eredő biztonsági deficitre koncentrál. Ennek okán ezen államok kénytelenek az erőt innovatív megoldásokkal, aktív diplomáciával és együttműködések kialakításával helyettesíteni (Szalai, 2014; Michalski et al., 2024). Ahogy Menon (2024) is kiemeli, a méret önmagában még nem determinálja véglegesen egy állam sikerességét, és egy kisállam megfelelő stratégiával képes sikeres politikát folytatni a nagyhatalmi rivalizálás mellett is. Itt fontos kiemelni a fogalom relativitását, hiszen a kisállamiság egészen más attribútumok mentén határozható meg az eltérő régiókban. Emellett a kisállamiságot az olyan nem materiális fogalmakon keresztül is megragadhatjuk, mint a hatalom, a befolyás és az önkép (Lee & Smith, 2010; Szalai, 2014).

A magára kisállamként hivatkozó Írországra a legtöbb esetben illenek a fogalom különböző meghatározásai. Az ország területe 70 280 km², amelyen alig több, mint 5 millió fő osztozik. Az ország nem rendelkezik számottevő nyersanyagforrásokkal, és az energiaszükségletének kielégítéséhez is nagyrészt behozatalra szorul. Katonai erő tekintetében az egyik legszerényebb képességekkel rendelkező ország az európai kontinensnek. Ugyan a „kelta tigris” gazdasági szempontból fontos szereplővé lépett elő, és az egy főre jutó GDP tekintetében rendre az öt legmagasabb GDP-értékkel rendelkező államok között szerepel, de vitatható, hogy az igen kedvező értékek mögött valóban Írország gazdasági ereje rejlik, vagy pedig az ország adóparadicsomi státusza. Emellett fontos kiemelni, hogy Írország számottevő „soft power” kapacitással rendelkezik, amelyet a népes tengerentúli ír diaszpóra jelenléte és az ír kultúra globális népszerűsége is erősít.

Írország semlegességi politikájáról

A semlegesség fogalma egyidős napjaink világrendjével, és szorosan kapcsolódik olyan más fogalmakhoz, mint a nemzetállam vagy a szuverenitás (Jesse, 2006). Mégis, a fogalom definiálása nehézkes, hiszen eltérő térben és időben legkülönbözőbb tartalmakkal töltődik meg (Haynes, 2024). A semlegesség fogalmának tisztázása – beleértve annak különböző értelmezéseit és formáit (például katonai, gazdasági vagy politikai semlegesség) – önálló kutatást igényelne. Jelen írás keretei azonban nem teszik lehetővé e kérdés részletes elemzését, különösen mivel Írország esetében sem határozható meg egyértelműen, hogy pontosan milyen típusú semlegességről van szó (Hachey, 2002). Legtöbb esetben a semlegesség alatt a fegyveres konfliktusokból kimaradást értik (Agius & Devine, 2011). Ez a rendkívül tág definíció teljes mértékben megfelel Írország esetében, hiszen az ír fegyveres erők 1923 óta¹ nem vettek részt fegyveres konfliktusban. Azonban más európai semleges államokkal összevetve inkább egy sajátosan értelmezett semlegességi politika rajzolódik ki.

¹ Utoljára ír fegyveres erők az függetlenségi háborúban, majd a polgárháborúban harcoltak. A független Írország hadereje ezidáig nem vett rész fegyveres konfliktusban.

Kelemen (2019) szerint a semlegességi politika erős és ütőképes hadsereg fenntartását tételezi fel, és az európai semleges államok történelmileg nagyhatalmi érdeklődések metszésében helyezkednek el. Ezzel szemben Írország olyan csekély haderővel rendelkezik, mellyel a saját védelmét is kérdésesen képes ellátni, valamint nagyhatalmi érdekek ütközőzónájaként semmiféleképpen nem lehet értelmezni az Ír-sziget periférikus elhelyezkedését, legalábbis olyan értelemben nem, mint például Ausztria vagy Finnország példája volt a hidegháború idején. A semlegesség Írország esetében releváns definícióját azért is nehéz meghatározni, mert ezen külpolitikai magatartás nincs alkotmányosan rögzítve, az csupán a szuverén külpolitikáról értekezik (Daly, 2022). A semlegességi politika alapját inkább a történelmi múltból táplálkozó széles társadalmi támogatottság biztosítja (Hachey, 2002). Emiatt lehetséges az, hogy a kérdésben felszólalók rendszerint eltérő tartalmakkal töltik meg az ír semlegesség fogalmát, és emiatt állhat elő újra és újra az a helyzet, hogy az ír semlegességi politika jelentős próbatétel elé kerül, mely kihívások lehetnek politikai és katonai természetűek is. Mikor egy állam semlegességét vizsgáljuk, fontos szem előtt tartani, hogy a semlegesség nem egy állapot, hanem szabályozásokból, politikai elképzelésekből és a nemzetközi térben tanúsított viselkedésből álló komplexum (Sheehan, 2013). Ezért Írország esetét leginkább a semlegességi politika történelmi gyökerein, a szigetország külpolitikai magatartásán, valamint a NATO-hoz és az EU-hoz fűződő viszonyán keresztül érthetjük meg. Nem utolsósorban azt is érdemes figyelembe venni, hogy milyen feltételek adóttak a semlegességi politika fenntartásához.

Sheehan (2013) szerint egy állam semlegességi politikájának kialakításához három tényezőnek kell érvényesülnie. Elsősorban szükséges a megfelelő földrajzi helyzet, ami ideális esetben egy védelmet nyújtó nagyhatalom szomszédságát jelenti. Írország esetében kedvező földrajzi adottságokról beszélhetünk, hiszen a szigetország mélyen a NATO védelmi vonalai mögött, az egykori gyarmattartójából az egyik legfontosabb partnerévé váló Egyesült Királyság árnyékában helyezkedik el. Ezáltal a NATO védelmét élvezheti anélkül, hogy annak tagságával járó kötelezettségeket vállalni kelljen (Sweeney & Dredzinski, 2010; Sheehan, 2013). Ezen felül a sziget természetföldrajzi adottságai is segítik az ország védelmét. A magas, sziklás partfalakkal és völgytorkolatokkal tagolt partvonalat hegységek és dombságok gyűrűi egészítik ki a sziget belső, lankásabb területei körül (Nemerkényi & Mari, 2007; Probáld, 2007).

Másodszor elengedhetetlenek az olyan nemzetközi egyezmények is, melyek garantálják a semlegességet vállaló állam biztonságát. Egy semleges kisállam ritkán tudja garantálni a saját biztonságát, ehhez pedig nélkülözhetetlenek a nemzetközi megállapodások, amelyek biztosítják az ország védelmét. Az ír semlegesség állandó kettőségre jellemző módon, pont az Egyesült Királyságtól elszakadást jelentő kétoldali megállapodások jelentettek nemzetközi egyezményekre alapuló garanciákat. Az ír állam (még Ír Szabadállam néven) nyolcszáz éves folyamatos küzdelem és két

évnyi függetlenségi háború (1919-1921) után az 1921-es angol–ír egyezmény értelmében domínium státuszt vívott ki (Sheehan, 2013). Az egyezmény értelmében a brit hadsereg köteles volt kivonulni az Ír Szabadállam területéről (kivéve három hadikikötőt), továbbá brit katonák csak a brit fennhatóságú Észak-Írországra állomásozhattak. Az egyezmény valójában még csak belső autonómiát biztosított az Ír Szabadállam számára (Jesse, 2006), és nem tette lehetővé a szuverén külpolitika kialakítását. Ekkor még a brit kormányzat hivatalosan nem ismerte el az ír állam semlegességét, de a gyakorlatban tiszteletben tartotta azt (Devine, 2008). Az újabb, 1938-ban kötött egyezmény már garantálta az említett három kikötő átadását az ír állam számára (Sheehan, 2013), ezzel pedig a brit fél is elismerte Írország semlegességi politikáját, ami lehetővé tette, hogy a független állam semleges országgént vészelje át a második világháború éveit (Hachey, 2002; McVeigh & Rolston, 2021). Teljes mértékben önálló ír külpolitikáról az Ír Köztársaság 1949-es megalakulásától beszélhetünk. Ezen a ponton ki kell emelni Írország az ENSZ-ben betöltött szerepét is, mivel a modern ír állam a nemzetközi rend garantálásában a saját védelmének biztosítását is látja, valamint lehetőséget a számukra kiemelt ügyek képviseletére, mint a dekolonizáció, demilitarizáció, emberi jogok védelme és a békefenntartás (Murphy, 1998; Colcough, 2008).

Sheehan (2013) megközelítésének harmadik tényezője, hogy a semlegesség politikáját stabil belpolitikai alapokra kell helyezni. Konszenzus nélkül egy mélyen megosztott társadalomban nem valósítható meg a semlegességi politika. Az ír belpolitikai vitákban a semlegesség tartalmi kérdése gyakran éles ellentéteken keresztül jelenik meg, annak ellenére, hogy maga a semlegességi politika széles társadalmi támogatottságot élvez. Jesse (2006) szerint a semlegesség belpolitikai alapját három szempont szerint lehet meghatározni: a semlegesség tradicionális szimbólummá, nemzeti mítosszá vált; politikai pártokon átívelő egyetértés van a semlegességi politika fontosságáról, ami még az ír polgárháború idején sem tört meg; a semlegességet különböző érdekcsoportok is erősen védik. A semlegesség nemzeti identitáselemmé válása mellett a pártokon átívelő konszenzust tovább erősíti a politikai hagyomány, amely szerint az ország külpolitikája ritkán válik a belpolitikai viták témájává (Horgan, 1999). Mindemellett a semlegesség meghatározásában és abban, hogy milyen tartalmakkal tölthető meg, már megoszlanak a pártok véleményei. Általánosan megállapítható, hogy a kormánypártok ugyan elkötelezettek a semlegességi politika mellett, de sokkal rugalmasabban kezelik azt, hogy milyen együttműködések férnek bele (Sweeney & Dredzinski, 2010). Ez köszönt vissza a 2024 novemberi parlamenti választás során is. A pártok teljes egyetértést mutattak a semlegességi politika megőrzésében, csupán a két kormánypárt, a Fianna Fáil és a Fine Gael jelzett hajlandóságot „rendkívül érzékeny” reformokra. A választások után, 2025 márciusában azonban kiderült, az említett reformok jóval jelentősebb módosításokat jelentenek. Az általános közvéleménynek megfelelően, nem volt olyan párt, amely nyíltan vállalta volna a semlegesség teljes feladását.

Történelmi előzmények

Az ír semlegesség kérdésének vizsgálatában kiemelten fontos szerepe van a történelmi előzmények áttekintésének. A realista megközelítésű elemzések legtöbb esetben a földrajzi elszigeteltséggel, valamint az Egyesült Királyság jelentette védőpajzzsal magyarázzák az ír semlegességet, miközben figyelmen kívül hagyják az ír–brit történelmi kapcsolatokat, a sziget kettéosztását, valamint a pártpolitikai és identitással kapcsolatos tényezőket (Jesse, 2006). Sheehan (2013, p. 125.) szerint *„az ír semlegesség mindig is a függőség és antagonizmus komplex elegye volt”*. Ez a kettőség ma is jellemző, hiszen Írország a semlegesség politikáját továbbra is fenntartja, miközben egyre szorosabban működik együtt más európai partnerekkel biztonsági kérdésekben (Sweeney és Dredzinski, 2010).

Az ír semlegesség gyökerei mélyebbre nyúlnak az ír államiság megszületésénél, szinte egyidős annak modernkori igényével. Egyes szerzők az izolacionizmusra és a szeparatista hagyományokra vezetnek vissza az ír semlegességi politika eszményét (Hachey, 2002). Az ír nacionalista mozgalmak, köztük az ekkor vezető szereppel bíró Sinn Féin párt politikáját leginkább az izolacionizmus határozta meg (Fanning, 1982). Ekkoriban az ír nacionalistákat legfőképpen a britellenes szemlélet vezette, és csekély konkrét koncepcióval rendelkeztek a semlegességről (Hachey, 2022). Ez a fajta szemlélet az olyan személyekre is hatott, mint a szocialista James Connolly, aki az 1914-ben alapított Ír Semlegességi Liga (*Irish Neutrality League*) elnöke lett, amelynek a fő politikai célja Írország kimaradása volt az első világháborúból (Fanning, 1982). A világháború hatására sokkal artikuláltabban jelent meg a semlegesség igénye. Ez tükröződik a korszakban megjelent emblematikus szlogenben, amely máig visszatér politikai megmozdulásokon: *„Sem királyt, sem császárt, csak Írországot szolgáljuk! – We serve neither King nor Kaiser, but Ireland!”*

Véres harcok árán Írország részleges sikereket ért el, az 1919-ben kitört függetlenségi háborút az 1921-es angol–ír egyezmény zárta le a sziget kettéosztásával és a domínium státuszának elnyerésével (Hachey, 2002). Írország már ekkor semlegesként tekintett magára, és függetlenségének zálogát látta a neutrális politikában (Fanning, 1982; FitzGerald, 1998). Fanning (1982) amellet érvel, hogy az ír semlegesség nem a sziget felosztásával, hanem sokkal inkább a szuverenitás fogalmával fonódott össze. A két világháború közötti események látszólag őt igazolják, igaz a későbbiekben ez a kérdés már korántsem volt egyértelmű. A polgárháború utáni éveket az ír egység megteremtésének kérdése és a teljes szuverenitás elnyerése határozta meg. A semlegesség, amelyet a teljes szuverenitással azonosítottak, a nemzeti identitás részévé, és a legfontosabb politikai ambíciók egyikévé vált (Jesse, 2006). Éamon De Valera a korszak meghatározó politikai vezetőjeként felismerte az angol–ír kapcsolatok legfőbb ellentmondását, amely szerint a függőségi helyzetben lévő Írország érdeke egy gyengülő Nagy-Britannia, ugyanakkor a semlegessége a brit védőernyőn

múlik. Ezt „kölcsonös önérdeknek” nevezte (Jesse, 2006; Sheehan, 2013). De Valera politikája ugyan a semlegesség felé mutatott, de kész volt védelmi szövetségre lépni a britekkel, amennyiben a felosztásra megoldást találnak (Hachey, 2002). Ez is azt mutatja, hogy Fanning (1982) állítása – miszerint sosem játszott szerepet a felosztás a semlegesség kérdésében – csak korlátozottan érvényes. Ettől függetlenül de Valera teljes politikai pályája során elkötelezett volt a semlegesség mellett, amiben csak megerősítette a Nemzetek Szövetségének kudarca (Hachey, 2002).

Írország a második világháború kitörésekor hivatalosan is semlegesnek nyilvánította magát (Jesse, 2006), amit a szerencsés földrajzi helyzete miatt katonai szempontból nem is tettek igazán próbára a nagyhatalmak (Haynes, 2024). Itt meg kell említeni, hogy Írországot többször is érte véletlen német bombatámadás a háború alatt, de ezeket Írország katonai válaszlépés nélkül hagyta. A háború idején az ország külpolitikáját továbbra is de Valera irányította, akinek a nevével összefonódott a semlegességi politika (Jesse, 2006). De Valera számára a semlegesség nem jelentett végső célt, sokkal inkább a szuverén külpolitika eszközét látta benne. A semlegesség ugyanakkor a korszakban az ír államiság szimbólumává vált, és a de Valera vezette Fianna Fáil párt is az identitásának részévé tette (Fanning, 1982; Hachey, 2002). A háború alatt jelentős politikai nyomás nehezedett Írországra a semlegességi politika feladására az Egyesült Államok és Nagy-Britannia felől (Hachey, 2002; Ní Bhriain, 2025), azonban a londoni kormányzat felmérte, hogy az ír semlegesség megsértése nagyobb árat követelt volna, mint azon előnyök, amelyek az ír kikötők használatából származhattak volna (Sheehan, 2013). Németország szempontjából – összevetve a szomszédos brit szigetekkel – Írország jelentéktelen katonai célpontnak számított.

A semlegesség fenntartásához elengedhetetlen volt a belpolitikai konszenzus is. A de Valera-kormányzat végig pragmatikusan kiállt a semlegesség mellett. Tisztában voltak vele, hogy Írország gazdasági és katonai értelemben is Nagy-Britanniától függ, és bármiféle közeledés Németország felé olyan súlyos fenyegetést jelentett volna a britek számára, amelyre adott válaszlépés az ír függetlenséget veszélyeztette volna (Hachey, 2002). Ez a szemlélet általánosan meghatározó volt, csupán egy kisebbség vállalta volna egy Észak-Írország megszerzéséért cserébe Németországgal kötött egyezmény kockázatát (Sheehan, 2013). Fontos megjegyezni, hogy a második világháborúban Írország csak a katonai semlegesség mellett kötelezte el magát, politikai téren egyértelműen a szövetségeseket támogatta. Noha az ország nem szakította meg a diplomáciai kapcsolatot Németországgal és Japánnal, a védelempolitikáját és hírszerzési tevékenységét koordinálta Nagy-Britanniával (Jesse, 2006). Emellett a becslések szerint körülbelül 100 000 fő vehetett részt a harcokban az Ír-szigetről, köztük írországi önkéntesek és az észak-írországi brit állampolgárok is. Írország összesen 3617 főt veszített el a harcok során. E magatartás nyomán több szerző vitatja, hogy valóban semleges volt-e Írország a világháború alatt, de Devine (2008) amellett

érvel, hogy az ír kormány csak olyan intézkedéseket hozott, amelyek nem sértették a semlegesség politikáját.

A második világháborút követően is megmaradt a nyugatbarát orientáció az ír külpolitikában (Devine, 2008), ami jól tükröződik a nemzetközi politika más szereplőinek Írországgal szemben mutatott magatartásában is. Írország a NATO megalapításakor meghívást kapott a katonai szövetségbe, a Costello-kormány azonban a sziget kettéosztottságára hivatkozva visszautasította az ajánlatot (Driscoll, 1982; Hachey, 2002). Horgan (1999) szerint az elutasításban szerepet játszhatott a dublini kormányzat sértettsége is, amiért az Egyesült Államok nem támogatta aktívan az ír egység ügyét. Ennek ellenére az új, kétpólusú világrendben, amelyben a britek szerepe egyre inkább csökkent, védelmi szempontból Írország a NATO és az Egyesült Államok potyautasává vált (Jesse, 2006). Moszkva ezért nem tekintette Írországot semleges államnak, ENSZ tagságát pedig egészen 1955-ig vétőzta. Írország a szervezethez csatlakozása után rendre a nyugati állásponttal rezonálva szavazott (Driscoll, 1982; Hachey, 2002), ezzel pedig hasonló magatartást mutatott, mint a többi európai semleges állam (Driscoll, 1982; Jesse, 2006). A nyugatbarát politika annak fényében is érthető, hogy Írország külkereskedelme még a hetvenes évek végén is erősen a NATO-országoktól függött, 1978-ban az import 78,4%-a, az export 84%-a NATO-országokhoz kötődött (Driscoll, 1982).

Utóbbiak közül továbbra is kiemelkedett Nagy-Britannia, amely relációjában Írország erős gazdasági és katonai kitettsége megmaradt és sajátosan ellentmondásos helyzetet teremtett. Az erős függőség hozzájárult ahhoz, hogy az írek 1973-ban csatlakozzanak az Európai Gazdasági Közösséghez (Sheehan, 2013). A semlegesség kérdése az 1970-es évekre háttérbe szorult, ami elsősorban a nagyhatalmi enyhülésnek volt köszönhető (Hachey, 2002), de bizonyára az is szerepet játszhatott, hogy Éamon de Valera a hatvanas évekre kikerült a politika élvonalából. Mindezek mellett az ír semlegesség több próbatétel elé került a hidegháború második felében. A pártolók számára a Szovjetunió afganisztáni inváziója szolgáltatott elrettentő példát, majd a falklandi háború alatt tanúsított ír magatartás is erős kritikát váltott ki a semlegesség híveitől. Az ír kormány hivatalosan elítélte az argentin kormányt, és aktívan támogatták az argentin importot célzó EGK szankciókat. Hachey (2002) szerint Dublin tehát kiállt London mellett, és időlegesen félrerakta hagyományos semlegességi politikáját.

Írország és az Európai Unió

Írország 1961-ben kezdte meg a közeledését az Európai Gazdasági Közösséghez a gazdasági előnyök reményében (Jesse, 2006). Erre korábban de Valera politikai hozzáállása miatt sem volt lehetőség, mivel az EGK előnyei mellett ő annak veszélyét is látta, hogy a közösség idővel politikai és katonai szövetséggé alakulhat. A miniszterelnöki székben őt követő Seán Lemass az EGK-tagság elnyerésének érdekében már

sokkal nagyobb hajlandóságot mutatott a politikai semlegesség részleges feladására (Hachey, 2002). A kormányzati álláspont változása ellenére ez az időszak újabb próbatételt jelentett az ír semlegesség számára, ám végül sikerült meggyőzni a választókat: 83%-uk a csatlakozás mellett foglalt állást (Haynes, 2024). Noha a francia vétó közvetlenül nem Írország ellen irányult, az ország EGK-csatlakozása csak Charles de Gaulle távozása után vált lehetővé. A francia elnök a leghangosabb ellenzője volt a britek csatlakozásának, amit sikerrel blokkolt a hivatali éve alatt. A francia vétó rávilágított arra a megalázó tényre, hogy Írország továbbra is jelentős mértékben ki van szolgáltatva Nagy-Britanniának (Hachey, 2002). Az EGK-csatlakozással Írország kilógott a többi európai semleges állam sorából, ugyanis egyedülként tartotta összeegyeztethetőnek az EGK-tagságot a semlegesség politikájával (Jesse, 2006; Haynes, 2024). Az egyesített Írország vágya mellett a tagsággal új politikai cél is megjelent az ír külpolitikában, az európai gazdasági integrációban való részvétel.

Írország napjainkban is az Európai Unió progresszív és megbízható tagállamaként, a közösségi normákhoz igazodó, példamutató szereplőként határozza meg önmagát (Horgan, 1999; Stevenson, 2025). Ahogy az ENSZ esetében is tette, úgy az Európai Unióban is a saját hangjának felerősítésének lehetőségét látja, amelynek tagjaként felléphet olyan globális kérdésekben is, mint a migráció, humanitárius válságok és környezeti válságok (Colcough, 2008). Emellett az EU fontos szövetségesnek bizonyult a Brexit idején is, amit jól mutatott a tagok hajlandósága arra, hogy a későbbiekben esetlegesen létrejövő egységes Írországot a legrövidebb úton készek lennének elismerni az EU teljes jogú tagjaként (Stevenson, 2025).

A sikerek ellenére az európai integráció folyamata több alkalommal is ütközött az ír semlegességi politikával. Az első ilyen eset 1986-ban, az Egységes Európai Okmány elfogadásakor következett be. A politikai válságot az okozta, hogy az ír parlament a dokumentum elfogadását jóváhagyta ugyan, de a Legfelsőbb Bíróság ezt végül alkotmányellenesnek ítélte. A politikai zsákutcát végül az okmány elfogadásáról szóló népszavazással oldották fel (Sheehan, 2013). A második próbatétel a nizzai egyezmény elfogadásánál érkezett el, mivel az elfogadásra szánt dokumentum jelentős előrelépésnek számított a közös védelempolitika összehangolásában. A korábbi esetből tanulva ekkor is a referendum jelentette eszöközhöz nyúltak a kormánypártok (Garry et al., 2005). Az első referendumat 2001. június 7-én tartották, melyen az írek 53%-a elutasította az egyezmény elfogadását (Deloy & Levy, 2002). Mivel a népszavazás eredménye válságba sodorta volna az ír–EU kapcsolatokat, az eredményt az ír kormánypártok tudomásul vették, de új megoldást kerestek, ami lehetővé tette a semlegességi politika megőrzését és az egyezmény ratifikálását is. Még ugyanazon év októberében újabb népszavazást tartottak a kérdéőről, kiegészítve a hármas záradékkal (*Triple lock*), amit az ír semlegesség garanciájának szántak. A záradék értelmében az ír hadsereg katonáit csak akkor lehet bevetni az ország területén kívül, ha az ír parlament (*Oireachtas*) alsóháza (Dáil Éireann), Írország Kormánya, és az ENSZ Biztonsági Tanácsa is jóváhagyta azt. A nizzai szerződés ellenzői az utóbbi

elem beemelésében látták az ír semlegesség garanciáját és jogszabályi védőbástyáját (Haynes, 2024). A második referendum sikerességéhez az is hozzájárult, hogy nemcsak az akkori kormánypártok (Fianna Fáil, Progresszív Demokraták) támogatták az egyezmény elfogadását, de az ellenzék soraiból a Fine Gael és a Munkáspárt is. Az ellenzök tábora az ellenzék többi részéből, köztük a Sinn Féin pártjából állt (Garry et al., 2005). A hármas záradék jelentette garancia megnyitotta az utat Írország aktívabb szerepvállalása előtt a közös európai védelem terén is.

Az ország ennek megfelelően továbbra is elkötelezett a semlegességi politika mellett, de emellett felismerte az EU-tagsággal járó közös kül- és biztonságpolitikában rejlő lehetőségeket is (Sweeney és Dredzinski, 2010). Ezenfelül az EU biztonsági műveleteiben igyekszik olyan mértékben részt venni, hogy a haderőfejlesztésre szánt forrásokból részesüljön (Haynes, 2024). Ennek része volt, hogy Írország 2008-ban csatlakozott az Északi Harccsoporthoz. Írország szerint a harccsoportokon keresztül az EU növelheti a hatékonyságát, és a kitűzött célok jól összeegyeztethetők Írország korábbi törekvéseivel a nemzetközi rend fenntartására és a humanitárius segítségnyújtásra (Colcough, 2008).

Írország és a NATO

Az európai kisállamok számára a NATO legfőbb vonzereje, hogy a szervezet többoldalú védelmi garanciái révén megsokszorozhatják korlátozott katonai elrettentő erejüket (Németh, 2019). A második világháború után Írország számára is adott volt ez a lehetőség, de a teljes jogú tagságot máig elutasítja. Ugyanakkor, mint elkötelezett antikommunista és kereszténydemokrata állam, Írország politikai és gazdasági érdekei mentén a NATO semleges partnerévé vált, és már 1949-től informális kapcsolatot tartott fenn a szövetséggel (Sweeney & Dredzinski, 2010; Sheehan, 2013). Mindezek ellenére Írország elutasította az Egyesült Államok és a NATO megkeresését a csatlakozást illetően, amit az ír kormányzat rendre a sziget továbbra is fennálló megosztottságával indokolt (Fanning, 1982; Sweeney & Dredzinski, 2010). Ezt erősítik meg az akkori ír külügyminiszter, Seán McBride szavai is (Sheehan, 2013, 126.):

„Amíg a felosztás tart, minden olyan katonai szövetség vagy kötelezettségvállalás, amely a felosztásért felelős állammal közös katonai fellépést foglal magában, teljesen kizárt, ami Írországot illeti.”²

Hasonló narratíva maradt fenn a következő évtizedekben is, a későbbi külügyminiszter Frank Aiken szerint az ír semlegesség nem hagyomány, csupán taktikai

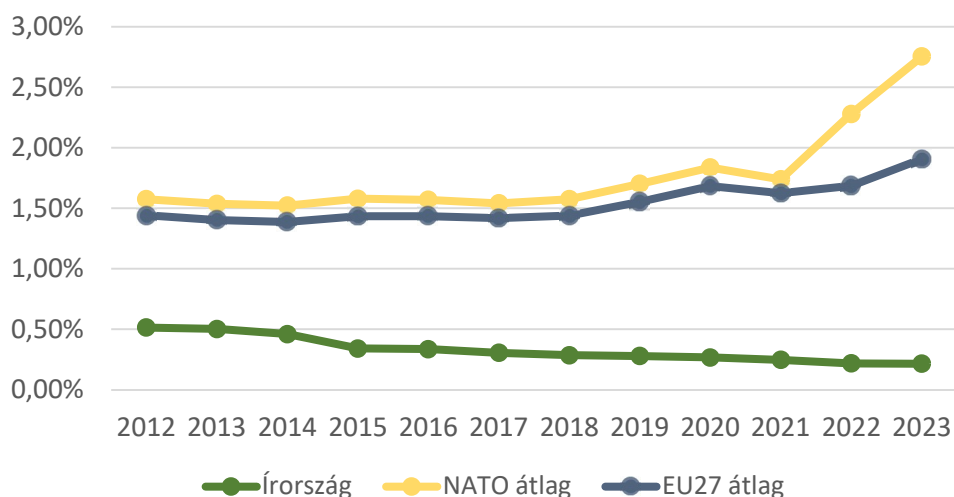
² Saját fordítás: „As long as partition last, any military alliance or commitment involving joint military action with the state responsible for partition must be quite out of the question as far as Ireland was concerned.”

pragmatizmus az újraegyesítés érdekében (Horgan, 1999). Írország számára nagy könnyebbség volt a semlegesség megőrzésében, hogy az Egyesült Államok felismerte, hogy sürgősségtelen nyomást gyakorolni Írországra a NATO- csatlakozás érdekében, mivel Írország semleges államként elkötelezett volt a nyugati értékek mellett (Fanning, 1982), valamint a britek által ellenőrzött Észak-Írország elégséges bázist biztosított a NATO flotta számára az Atlanti-óceánon zajló szovjet tevékenységek kontrollálásához (Stevenson, 2025). Ahogy Sheehan (2013) fogalmaz, az ír álláspont mára annyiban változott, hogy megtanultak együtt élni a NATO-partnerséggel, a tagság elutasíthatósága azonban továbbra is magas. Az elutasítás indokai ugyanakkor módosultak: egyre hangsúlyosabbá váltak a nukleáris fegyverekkel és az Észak-atlanti Szerződés 5. cikkéből fakadó kötelezettségekkel kapcsolatos ellenérzések. Írország 1999-ben lett a NATO Békepartnerség tagja, amiben leginkább az aktívabb békemissziós tevékenység lehetőségét látta (Horgan, 1999; Jesse, 2006; Sheehan, 2013), de aktívan részt vesz hírszerzési adatok és információk cseréjében az Észak-atlanti szövetséggel (Stevenson, 2025). A teljes jogú tagságra azonban a közeljövőben sem kell számítani, mivel Írország számára rendkívül nagy anyagi terheléssel járna a csatlakozás. Írország esetében is egy Izlandhoz hasonló NATO reláció mondható reálisnak, azonban az országban állomásoztatott külföldi erők gondolata összeegyeztethetetlen a nemzeti identitással és a semlegességi politikai alapelveivel (Stevenson, 2025).

Biztonsági deficit

A semlegesség körüli viták alapját leginkább a rendkívül alacsony védelmi kiadásokból és a szerény védelmi kapacitásokból eredő biztonsági deficit adja Írországbán. Az orosz–ukrán háború után megindult védelmi politikáról folytatott diskurzus megerősíti Bowers (2018) állítását, miszerint az elrettentés újra az európai védelmi politikák középpontjába került. Szerinte az elrettentés esetében nehezen definiálható az a vörös vonal, aminek átlépését túl kockázatosnak ítélik meg az agresszorok, de az írországi védelmi kapacitásokat ismerve megállapítható, hogy pusztán saját képességeire építve a szigetország nem rendelkezik az elrettentés eszközével. Írország máig nem vezette be a kötelező katonai szolgálatot, az ország védelmét hivatásos védelmi erők látják el (McNamara, 2022). Az elérhető információk alapján, az Ír Védelmi Erőkben (Irish Defence Forces – Óglaigh na hÉireann) megközelítőleg 7500 fő teljesít aktív szolgálatot (The World Factbook, 2025). O’Riordan (2024) szerint az ír szárazföldi erők létszáma 6136 főt, a tengerészet 725 főt, a légierő pedig 689 főt számlált 2023-ban, és a trendek ismeretében további csökkenésre számíthatunk.

1. ábra: Írország katonai kiadása aránya a GDP értékéhez viszonyítva 2012 és 2023 között.

Saját szerkesztés, adatforrás: [SPIRI](#), utolsó szerkesztés: 2025.02.08.

Az európai szinten is alacsony létszám az eszközök és kapacitások hiányával társul. Írország gyakorlatilag nem rendelkezik saját hírszerzéssel, lég- és valódi tengeri védelemmel sem (Stevenson, 2025). Az ország haditengerészete ugyan hivatalosan 8 járőrhajóval rendelkezik, azonban az elérhető információk szerint ezek közül a személyzet drámai létszámhiánya miatt csupán egy képes szolgálatot teljesíteni (O’Riordan, 2025). A létszámhiány fő oka, hogy a 2012-ban végrehajtott haderőreform részeként jelentősen csökkentették a katonai kiadásokat, ami tovább rontotta a védelmi erők helyzetét. Mára Írország rendelkezik az egyik legalacsonyabb védelmi költségvetéssel az Európai Unión belül (1. ábra). E téren érdemi változás a közeljövőben sem várható, hiszen a haderő fejlesztése mindig is mellékes témának számított az ír belpolitikában (McNamara, 2022), ezen felül minden jelentősebb fejlesztés komoly terhet jelentene a lakhatási válsággal küzdő ország számára. Ráadásul a NATO közvetett védőernyője sem ösztönzi valódi elrettentő erő kialakítására, és ennek szükségét sem látja, hiszen a hidegháború után a megszálló hadseregek helyett inkább a terrorizmusban, a szervezett bűnözésben és a környezeti katasztrófákban látja a veszélyt (Jesse, 2006; Sheehan, 2013).

Örökké vitatott ír semlegesség

A fenti kihívások mellett az a tény is állandó viták tárgyává teszi az ír semlegességet, hogy az ország katonai semlegességének sosem született meg egy általánosan elfogadott koncepciója. Egyes szerzők emiatt teljes mértékben megkérdőjelezzik Írország semlegességét. Álláspontjuk szerint az ország külpolitikája a sorozatos politikai állásfoglalásaival, az EU-hoz és a NATO Békepartnerséghez csatlakozással nem felel meg a semlegesség fogalmának. Driscoll (1982) is vitatja Írország semlegességét,

szerinte a fogalom félreértelmezése Írország számára gátat jelent a megfelelő külpolitika kialakításában, és a semlegesség mára „*hit misztériumává vált*”. Haynes (2024) sokkal inkább katonai el nem köteleződésként jellemezné, vagy ahogy Trevor C. Salmon 1989-es munkájában írta „Nem-semleges” Írországgént (Unneutral Ireland). Salmon koncepciója Írországot olyan semlegességgel jellemzi, ami politikai elfogultsággal, részrehajlással társul. A koncepció ugyanakkor a mai napig megosztó a tudományos diskurzusban, hiszen mások mellett Devine (2008) is elveti a fenti kritikákat. Szerinte az Írországgal szembeni kritikák más semleges államokra is igazak, mivel a koncepció túl szigorúan értelmezi a semlegesség fogalmát. Továbbá nézőpontja szerint más semleges államok politikája is nyugati orientációt követ, valamint azzal is összeegyeztethető, hogy számos ír állampolgár szolgál a brit hadseregben. Ezt alátámasztja, hogy a sajtóban megjelent információk szerint több, mint 900 ír állampolgár jelentkezett 2021 és 2024 között, miközben az Ír Védelmi Erők súlyos létszámhiánnyal küzd (Foxe, 2022; 2024).

Semlegesség feladására tett kísérletek

Ha a semlegességi politikára, mint külpolitikai szerepre gondolunk, akkor arra is érvényes Michalski et al. (2024) által felvázolt négy cselekvési stratégia. A szerzők szerint egy szerep megváltoztatásának sikere két változón alapszik: egyfelől a horizontális, eliten belüli vita, másfelől a vertikális, elit és a közvélemény közötti vita lefolytatásán. Ennek alapján négy stratégiát vázoltak fel:

1. *Széthúzás*: A jelentős eliten belüli és az elit és közvélemény közötti vita ellehetetleníti a szerep csekély mértékű újragondolását is.
2. *Elit-vezérelt szerepfelfogás*: Az eliten belüli egység által létrejöhet részleges változás, azonban annak hosszú távú rögzüléséhez szükséges a közvélemény támogatása is.
3. *Átmeneti helyzet/gyenge szerepadaptáció*: Az eliten belüli vita gyengíti a szerep átvételét és következetlen külpolitikához vezet. A kialakult helyzetben a kívülről érkező nyomás hatására alulról szerveződő változás is bekövetkezhet.
4. *Belföldi konszenzuson alapuló szerepváltozás*: Az elit és közvélemény között erős konszenzus van a szerepváltozást illetően. Az új szerep erős nemzeti identitáson alapul, koherens külpolitikai magatartás jellemzi.

A semlegesség feladásának kérdése több alkalommal is felmerült már Írországbán, bár többnyire elméleti síkon megragadva. Legutóbb az orosz–ukrán háború kapcsán élénkült meg a vita két alkalommal is, mindkét esetben a kormánypártok kezdeményezésére. Először 2022 novemberében jelezte a kormány, hogy nyitott a semlegesség feladására. Micheál Martin miniszterelnök kifejtette, hogy a semlegesség csupán egy szakpolitikai kérdés, amelyen bármikor lehet változtatni, hozzátéve, hogy

Írország politikailag és morálisan nem semleges, és globális változásokkal együtt változik az ír pozíció is (Hynes, 2024). Később ezt Ukrajna kapcsán is megerősítette. Az ellenzéki pártok hevesen tiltakoztak, szerintük a kormány kijelentése a semlegesség feladását jelenti (O'Halloran, 2022; Hennessy, 2022). Az éles vitát tovább fokozták a kormány NATO-csatlakozással kapcsolatos kijelentései is. Meglátásuk szerint a védelmi szövetséghez csatlakozást nem szükséges népszavazás útján megerősíteni (O'Leary, 2022). A felvetés komoly alkotmányos válsággal fenyegetett, a Legfelsőbb Bíróság a kormány álláspontjával szemben helyezkedett el, és a referendum nélküli változtatás esetén a kormánnyal szembeni eljárással fenyegetett (Hennessy, 2022). A kormány felvetéseire reagálva a legnagyobb ellenzéki párt, a Sinn Féin a parlament elé terjesztette a semlegesség rögzítését az alkotmányban, amit a képviselők 73–52 arányban leszavaztak (Fazio & Bruno, 2022; Finn, 2023). Végül a kormánypártok a szerepfelfogás elit-vezérelt megváltoztatására tett kísérlete már csírájában elhalt, mivel az ír politikai eliten belül sem volt konszenzus, és a pártok számára kevés mozgástér adott a kérdésben a semlegesség nemzeti identitásban játszott szerepe miatt.

Második alkalommal a kormánypártok sokkal óvatosabban jártak el, bár továbbra is az elit-vezérelt változtatás stratégiáját választották. 2025 márciusában az ír kormány elfogadta azt a tervezetet, ami módosítani kívánja a semlegesség egyik alapjának számító hármas záradékot (Purdy & Lawrence, 2025). A javaslat értelmében a záradékból kikerülhet a ENSZ Biztonsági Tanácsának jóváhagyása, és az ország területén kívül, a Dáil jóváhagyása nélkül bevezethető katonák számát 12 főről 50 főre emelné. A kormány álláspontja szerint valójában ez a lépés szolgálja a szuverenitás megőrzését, hiszen Írország 2014 óta nem tudott új ENSZ békemisszióban részt venni a BT vétője miatt (Haynes, 2024; Cunningham, 2025). A heves ellenzéki reakció a második alkalommal sem maradt el. A Sinn Féin egyenesen a semlegességi politika elhagyásaként értékelte, és újfent népszavazást követeltek a kérdésben. Ezen kívül kiemelték azt is, hogy korábban a kormánypárt éppen a hármas záradékra hivatkozva érvelt amellett, hogy a nizzai és lisszaboni szerződés nem veszélyezteti az ír semlegességet (Purdy & Lawrence, 2025; RTÉ, 2025). Más pártok mellett érveltek, hogy éppen a bizonytalan geopolitikai légkörben kell kitartani a semlegesség mellett (Leahy, 2025).

Következtetesként az ír semlegesség jövőjéről

Az Ukrajna elleni orosz invázió nyomán számos állam gondolta újra biztonságpolitikáját, inkább az együttműködést preferálva az egyedüli megoldásokkal szemben (Fazio & Bruno, 2022). Írországra is egyre inkább nyomás nehezedik egyfelől az EU részéről, amely a tagállamok aktívabb részvételét ösztönzi a közös biztonság- és védelempolitikai kezdeményezésekben (Leahy, 2025), másfelől a belpolitikai és szakmai diskurzusokon belül, ahol a egyre hangsúlyosabban jelennek meg az Ír Védelmi Erők

kapacitásainak korlátai az olyan stratégiai infrastruktúrák, mint az ország tengeri területein keresztül húzódó mélytengeri internetkábelek védelme terén. A gyenge védelmi kapacitások és a jelentősebb fejlesztések csekély lehetőségei miatt Írország várhatóan továbbra is keresni fogja az együttműködést a nyugati partnerekkel, elsősorban az Egyesült Királysággal, Franciaországgal és Norvégiával (Delanty, 2025). Így a védelmi kiszolgáltatottság és a társadalmilag mélyen beágyazott semlegességi politika együttes jelenléte a kisállamokra jellemző „bandwagoning”, azaz a nagyobb és erősebb hatalmakhoz igazodás politikája (Garai & Szalai, 2022) és a katonai semlegesség közötti egyensúlyozáshoz vezethet. A széles társadalmi elutasítottság miatt az ír NATO-tagság esélye rendkívül csekély a közeljövőben, de további együttműködésre lehet számítani. Írország a Békepartnerségen túl, csatlakozott a NATO Kooperatív Kibervédelmi Kiválósági Központjának tevékenységéhez is 2019-ben, hiszen önmagában a legkisebb mértékig sem tudja garantálni a mélytengeri internetkábelek biztonságát. Ezen vezetékek jelentőségét mutatja, hogy a transzatlanti kábelek 75%-a érinti az ír tengeri területeket, és Írország több techóriás európai központjává vált az elmúlt évtizedekben (Fazio & Bruno, 2022). Írország a fogalom legtagabb értelmezése szerint a jövőben is semleges ország marad, azaz az Ír Védelmi Erők külföldi bevetésére – békemissziókat nem számítva – nem számíthatunk, ahogy annak az esélye is csekély, hogy más hatalmak katonai csapatokat állomásoztathatnának az Ír Köztársaság területén. Azonban az továbbra is bizonytalan, hogy vajon születik-e olyan általánosan elfogadott definíció az ír semlegességi politikára, ami képes lezárni a több évtizedes politikai és akadémiai vitákat is.

Irodalomjegyzék

- Agius, C., Devine, K. (2011). 'Neutrality: A really dead concept?' A reprise. *Cooperation and Conflict* 46(3), 265-284. DOI: <https://doi.org/10.1177/0010836711416955>
- Bowers, I. (2018). Small State Deterrence in the Contemporary World. *IFS Insights* 9/2018, 1-7.
- Colcough, T. (2008). The Role of Neutrality on Irish Defence Policy Decisions: EU a Time for Change. *Political Perspectives*, 2(2), 1-40.
- Cunningham, P. (2025, March 03). Government to end UN backing for peacekeeping missions – Harris. *RTÉ*, <https://www.rte.ie/news/ireland/2025/0302/1499768-triple-lock>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.
- Daly, E. (2022, April 13). Neutrality and the Irish Constitution. *Versfassungsblog*, <https://verfassungsblog.de/author/eoin-daly>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.
- Delanty, G. (2025, February 20). In the age of Trump and Putin, Irish neutrality is a comfortable but dangerous illusion. *The London School of Economics and Political Science Blog*, <https://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2025/02/20/in-the-age-of-trump-and-putin-irish-neutrality-is-a-comfortable-but-dangerous-illusion>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.
- Deloy, G., Levy, H. (2002, October 19). The Irish ratify the Nice treaty. *Foundation Robert Schuman*, <https://www.robert-schuman.eu/en/monitor/67-the-irish-ratify-the-nice-treaty>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.

- Devine, K. (2008). A Comparative Critique of the Practice of Irish Neutrality in the 'Unneutral' Discourse. *Irish Studies in International Affairs*, 19, 73-97. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.1302925>
- Driscoll, D. (1982). Is Ireland Really 'Neutral'? *Irish Studies in International Affairs*, 1(3), 55-61.
- Fanning, R. (1982). Irish Neutrality: An Historical Review. *Irish Studies in International Affairs* 1(3), 27-38.
- Fanning, R. (1998). Small States, Large Neighbours: Ireland and the United Kingdom. *Irish Studies in International Affairs*, 9, 21-29.
- Fazio, F., Bruno, V. A. (2022, July 12). Is Russia's War in Ukraine Creating a New European Security Architecture? *Fair Observer*, <https://www.fairobserver.com/world-news/is-russias-war-in-ukraine-creating-a-new-european-security-architecture>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.
- Finn, C. (2023, November 29). Govt says referendum enshrining neutrality in Constitution 'not appropriate' as SF motion defeated. *The Journal*, <https://www.thejournal.ie/neutrality-motion-dail-6236327-Nov2023>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.
- FitzGerald, G. (1998). The Origins, Development and Present Status of Irish 'Neutrality'. *Irish Studies in International Affairs* 9, 11-19.
- Foxe, K. (2022, April 10). British army records 30pc rise in recruits from Ireland. *The Irish Independent*, <https://www.independent.ie/irish-news/british-army-records-30pc-rise-in-recruits-from-ireland/41538378.html>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.
- Foxe, K. (2024, June 05). More than 900 Irish join British army as Defence Forces numbers at all time low. *Irish Examiner*, <https://www.irishexaminer.com/news/arid-41409842.html>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.
- Garai, N., Szalai, M. (2022). Kisállamok és középhatalmak viselkedése és dilemmái az orosz–ukrán háborúban. *Külügyi és Külgazdasági Intézet* 34. pp. 1-16. DOI: <https://doi.org/10.47683/KKI-Elemzesek.KE-2022.34>
- Garry, J., Marsh, M., Sinnott, R. (2005). 'Second-order' versus 'Issue-voting' Effects in EU Referendums: evidence from the Irish nice treaty referendums. *European Union Politics*, 6(2), 201-221. DOI: <https://doi.org/10.1177/1465116505051983>
- Hachey, T. E. (2002). The Rhetoric and Reality of Irish Neutrality. *New Hibernia Review / Iris Éireannach Nua*. 6(4), 26-43. DOI: <https://doi.org/10.1353/nhr.2003.0007>
- Haynes, G. (2024). Neutral, Neutered or Pacifist? Can Ireland's Model of Neutrality Remain Aligned With its Foreign Policy Ambitions Amidst the Re-Emergence of Conflict in Europe. *The Journal of Military History and Defense Studies* 5(1), 164-198. DOI: <https://doi.org/10.33232/JMHDS.5.1.95>
- Hennessy, M. (2022, June 09). Explainer: Would Ireland be required to have a referendum before joining Nato? *The Journal*, <https://www.thejournal.ie/nato-referendum-5786687-Jun2022>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.
- Horgan, J. (1999). Irish foreign policy, Northern Ireland, neutrality and the Commonwealth: The historical roots of a current controversy. *Irish Studies in International Affairs*, 10, 135–147.
- Jesse, N. G. (2006). Choosing to Go It Alone: Irish Neutrality in Theoretical and Comparative Perspective. *International Political Review* 27(1), 7-28. DOI: <https://doi.org/10.1177/0192512106058624>
- Kelemen, Z. (2019). Európa. Szálkai, K., Baranyi, T. P., Szarka, E. L. (eds.): *Biztonságpolitikai Körvinák I.* (pp. 243-309.). Antall József Tudásközpont.
- Leahy, P. (2025, January 31). Ireland's neutrality under attack: shifting geopolitics bring pressure to change. *The Irish Times*, <https://www.irishtimes.com/ireland/2025/02/01/irelands-neutrality-under-attack-shifting-geopolitics-bring-pressure-to-change>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.

- Lee, D., Smith, N. J. (2010). Small State Discourses in the International Political Economy. *Third World Quarterly* 31(7), 1091-1105. DOI: <https://doi.org/10.1080/01436597.2010.518750>
- Marton, P. (2013). *A külpolitika elemzése*. Antall József Tudásközpont.
- McNamara, E. M. (2022, December 21). Ireland's Defence Deficit. *The Royal United Services Institute for Defence and Security Studies*, <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/irelands-defence-deficit>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.
- McVeigh, R., Rolston, B. (2021). „Anois ar theacht an tSmhraidh”: Ireland, Colonialism and the Unfinished Revolution. *Beyonde the Pale Books*.
- Menon, S. (2024). All Powers Great and Small: Why Bigger Isn't Always Better in Geopolitics. *Foreign Affairs*, 103(3), 167-174.
- Michalski, A., Brommersson, D., Ekengren, A. (2024). Small states and the dilemma of geopolitics: role change in Finland and Sweden. *International Affairs* 100(1), 139-157. DOI: <https://doi.org/10.1093/ia/iad244>
- Murphy, R. (1998). Ireland, the United Nations and peacekeeping operations. *International Peacekeeping* 5(1), 22-45.
- Nemerkenyi, A., Mari, L. (2007). A Brit-szigetek. In: Gábris, Gy. (ed): *Európa regionális földrajza: Természetföldrajz*. (pp. 58-68.) ELTE Eötvös Kiadó.
- Németh, G. (2019). A katonai erő alkalmazását meghatározó stratégiai környezet és hadszíntér a 21. században. In: Szálkai, K. et al (eds.): *Biztonságpolitikai Corvinák I.* (pp. 27-46.) Antall József Tudásközpont,
- Neumann, I., Gstöhl, G. (2004). *Lilliputians in Gulliver's World? Small States in International Relations*. Centre for Small State Studies, University of Iceland, p. 28. <https://www.diplomacy.edu/resource/lilliputians-in-gullivers-world-small-states-in-international-relations>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.
- Ní Bhriain, N. (2025 July 31). Dismantling the Triple Lock will put people in harm's way. So why is the government doing it? *Rundale*, <https://www.rundale.org/2025/07/31/dismantling-the-triple-lock-will-put-people-in-harms-w>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.
- O'Halloran, M. (2022, November 15). Ireland is not neutral about Ukraine, Taoiseach insists in renewed row over constitutional position. *The Irish Times*, <https://www.irishtimes.com/politics/2022/11/15/ireland-is-not-neutral-about-ukraine-taoiseach-insists-in-renewed-row-over-constitutional-position>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.
- O'Leary, N. (2022, June 08). Ireland would not need referendum to join Nato, says Taoiseach. *The Irish Times*, <https://www.irishtimes.com/world/europe/2022/06/08/ireland-would-not-need-referendum-to-join-nato-says-taoiseach>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.
- O'Riordan, S. (2024, August 13). Army strength falls below 6,000 for first time in living memory. *Irish Examiner*, <https://www.irishexaminer.com/news/arid-41454847.html>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.
- O'Riordan, S. (2025, March 02). Fears exit of seasoned personnel leading to more accidents after navy vessels suffer damage. *Irish Examiner*, <https://www.irishexaminer.com/news/arid-41583988.html>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.
- Probáld, F. (2007). Írország. Probáld, F. Szabó, P. (eds): *Európa regionális földrajza: Társadalomföldrajz*. (pp. 112-119). ELTE Eötvös Kiadó.
- Purdy, F., Lawrence, J. (2025, March 04). Ireland moves to change rules on deploying military. *BBC News*, <https://www.bbc.com/news/articles/cwyge72pv55o>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.
- RTÉ (2025, March 04). Triple lock change will risk Irish neutrality - Sinn Féin. RTÉ, <https://www.rte.ie/news/politics/2025/0303/1499879-triple-lock-defence>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.

- Sheehan, J. J. (2013). What Does It Mean To Be Neutral? Postwar Austria from a Comparative Perspective. In: Bischof, G., Karlhofer, F. (eds.): *Austria's International Position after the End of the Cold War*. (pp. 121-140) Innsbruck university press.
- SPIRI (2023). SIPRI Military Expenditure Database. [Data set]. *Stockholm International Peace Research Institute*. DOI: <https://doi.org/10.55163/CQGC9685>
- Stevenson, J. (2025). Ireland's Future: United, European and in NATO. *Survival*, 67(1), 201-216. DOI: <https://doi.org/10.1080/00396338.2025.2459028>
- Sweeney, D. R., Derdzinski, J. (2010). Small States and (In)Security: A Comparison of Ireland and Slovenia. *Connections*, 9(2), 35-50. DOI: <http://dx.doi.org/10.11610/Connections.09.2.03>
- Szalai, M. (2014). A kisállamok külpolitikai elemzésének módszertani alapjai. *Külügyi Szemle*, 13, 143-168.
- The World Factbook (2025): Explore All Countries – Ireland. [Data set]. *Central Intelligence Agency*, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/ireland>, utolsó hozzáférés 2025. 11. 29.

THE PAST AND THE PRESENT OF THE IRISH NEUTRALITY

Abstract

Irish neutrality is rooted in the ages of the colonialism and the rise of the Irish national movements, and has become synonymous with the concepts of sovereignty and national identity. This article aims to understand the Irish neutrality historical and social background and to introduce the current debates about the future. As in many European neutral states, the argument about the neutrality has intensified in Ireland as well. Today, Irish neutrality can be marked by contradictions, since Ireland is an integral part of the European integration, advocates for other national and freedom movements, pledges solidarity with other postcolonial and oppressed groups, while the Irish society sticks to neutrality, as a national treasure. Today's geopolitical events also impacting the Irish neutrality, and the question remains: Is Ireland heading toward the closer European defense integration or toward the committed neutrality.

Keywords: Ireland, Neutrality, Small state studies, National identity

A LONDONI OLIMPIÁTÓL A BREXITEN ÁT A COVID19-IG: A BRIT POLITIKA KULISSZATITKAI

Könyvismertetés: Boris Johnson (2024): *Unleashed*. William Collins, London.

Varga Tímea

egyetemi tanársegéd

Politikai és Nemzetközi Tanulmányok Intézete, Nemzetközi és Európai Tanulmányok Tanszék

ORCID 0000-0003-3554-9725

Dol:

10.15170/PSK.2025.06.02.07

Beküldve: 2025.03.09.

Elfogadva: 2025.06.06.

Publikálva: 2025.12.26.

Hivatkozás:

Varga, Tímea (2025): A londoni olimpiától a Brexiten át a Covid19-ig: a brit politika kulisszatitkai. *Pólusok*, 6(2), 113–117.

Egyéb Információk:

–

A folyóiratban megjelenő írások a Creative Commons Nevezd meg – Nem Kereskedelmi – ShareAlike 4.0 nemzetközi licenc alatt kezeltek.

 CC BY-NC-SA 4.0

Absztrakt

Boris Johnson 1964-ben született New York-ban, az Egyesült Államokban, politikai pályafutását azonban teljes egészében az Egyesült Királyságban töltötte. A Konzervatív Párt tagjaként 2001 és 2008, illetve 2015 és 2023 között is a londoni parlament alsóházának képviselőjeként dolgozott. 2008 és 2016 között két alkalommal is London főpolgármesterévé választották meg, így többek között ő felügyelte a 2012-es londoni olimpiai játékok lebonyolítását. 2016 és 2018 között külügyminiszeri pozíciót töltött be, majd 2019-től 2022 szeptemberi lemondásáig az Egyesült Királyság miniszterelnöke volt. Politikai karrierje mellett újságíróként, szerkesztőként, illetve íróként is dolgozott; számtalan megjelent munkája közül a legismertebb a korábbi brit miniszterelnökről készített, *A Churchill-tényező* című könyve. Churchill után Johnson most saját munkásságáról, politikai pályafutásáról, és főként az elmúlt 15 év legfontosabb kül- és belpolitikai eseményeiről ír vaskos memoárjában. Bár a kötet a Brexit kapcsán egyértelműen alul múlja az elvárásokat, és nem árt egy nagy adag kritikával kezelni, összességében azonban elmondható, hogy olvasmányos, könnyed stílusú munkájából rengeteget lehet tanulni a brit politika működéséről, valamint bepillantást enged számtalan, az elmúlt 10-15 évben lezajlott világpolitikai esemény háttérébe.

Kulcsszavak: Global Britain, Brexit, brit belpolitika, COVID19

Bevezetés

Mióta 2024. október 10-én megjelent az Egyesült Királyságban, és több mint 40 ezer eladott példányt produkált az első héten, Boris Johnson *Unleashed* című memoárja kapott bőven hideget és meleget is a kritikusoktól. A magyar fordításra – ha ugyan készül – egyelőre még biztosan várni kell, az eredeti nyelvű kötet azonban Magyarországon is rendelhető. A fordítás elhúzódásának egyik oka pedig minden bizonnyal

a kötet hossza: Johnson munkája a végjegyzetekkel együtt megközelíti a 800 oldalt, amelyből a tényleges szöveg 738 oldal. Tekintve, hogy Boris Johnson munkássága során három kiemelkedő hivatalt is betöltött, amelyekről mind meg kívánt emlékezni a műben, annak hossza talán nem is meglepő. Johnson 2008 és 2016 között London főpolgármestere, 2016 és 2018 között az Egyesült Királyság külügyminisztere, végül 2019 és 2022 között az ország miniszterelnöke volt; *Unleashed* című munkájában pedig mindhárom időszak helyet kapott.

A mű felépítése és következtetése

A kötet tartalmi része 10 nagy fejezetre van osztva, melyeket változó hosszúságú és mennyiségű alfejezetre bontott a szerző, ezeket pedig közel 30 oldalnyi jegyzet, valamint számos színes kép egészíti ki. Hossza ellenére a mű rendkívül könnyedén és gyorsan olvasható, ami elsősorban Johnson sajátos stílusának köszönhető: kezdettől fogva érezkelni lehet, hogy a szerző eredetileg újságíró, munkája olvasmányos és számos esetben szórakoztató. Egyértelműen óriási a szókinccse, ezt pedig kiválóan használja fel – választékos és remekül játszik a szavakkal. Az események kronológiai sorrendje azonban nem minden esetben egyértelmű, ami gyakran összezavarhatja az olvasót a tekintetben, hogy éppen mikor és hol járunk. Bár a tartalomjegyzék alapján úgy tűnik, Johnson többé-kevésbé időrendi sorrendben számol be az elmúlt 15 év eseményeiről, ez a valóságban nem minden esetben igaz.

Így például az első nagy fejezet, amely a „*Trapped*” (azaz „Csapdában”) címet viseli, sem ez, sem az első oldalak tartalma alapján nem teszi egyértelművé, hogy mely időszak beszámolóját olvashatjuk. Ez a fejezet, amelyet valószínűleg bevezetésnek szánt, még a többihez képest is nagy mértékben csapongó, nehezen követhető. Végül fény derül arra, hogy ez egy viszonylag rövid összefoglalása Johnson útjának a Brexittől a miniszterelnöki pozícióig.

Egy nagy időtartamot lefedő, mindent átfogni igyekvő, befejezetlenül hagyott első fejezet után a második fejezettel – amely a „*London*” címet viseli – végül kijelöli a kötet időrendi kezdőpontját: a londoni polgármesteri kampányt. A kötet egyik leghosszabb része Johnson két londoni polgármesteri ciklusát fedi le, részletesen beszámolva arról, milyen reformokat hajtottak végre vezetésével, kiemelve a közösségi közlekedést, valamint a bűnüldözéssel kapcsolatos intézkedéseket. Kifejezetten hosszú beszámolót készített a 2012-es londoni olimpiáról is: a szervezéssel kapcsolatos kihívásokról, illetve az olimpia sikerességéről, valamint az annak kapcsán felépített infrastruktúra hosszútávú felhasználási lehetőségeiről. A fejezet egyértelműen rendkívül érdekes és számtalan fontos dologra világít rá, ugyanakkor a kötet által érintett további, kiemelt eseményekhez képest (Brexít, COVID) aránytalanul nagy terjedelmű. Ennek egyik oka minden bizonnyal az, hogy Johnson erre az időszakra a legbüszkébb, saját eredményeit ezen keresztül tudta leginkább hangsúlyozni, és pozitívan bemutatni.

Ehhez képest a következő fejezet aránytalanul rövid – annak ellenére, hogy az olvasókat talán ez a téma érdekli leginkább. A „*Confessions of a Eurosceptic*” („Egy euroszkeptikus vallomása”), ahogyan a cím is ígéri, azt igyekszik bemutatni, a szerző hogyan vált az Európai Unió kritikusává Brüsszelben töltött évei során. Emellett, a négy alfejezetből három a Brexit kampány időszakát fedi le, amelyből kiderülhetne, Johnson hogyan állt a kilépéspártiak élére, és miért képviselte ezt az álláspontot. Valójában azonban egyik kérdéskörrel sem kap az olvasó számottevő információt, válaszai közel sem kielégítőek – így aki ennek megismerése és megértése miatt akarná elolvasni a memoárt, azt javasolom, ne tegye.

A kötet negyedik, és egyben leghosszabb fejezete azonban sokkal részletesebb és érdekfeszítőbb. A „*Global Britain*” Boris Johnson külügyminiszterként töltött időszakát mutatja be, elsősorban arra fókuszálva, Johnson hogyan képzelte el a Brexit utáni Egyesült Királyság helyzetét a világpolitikai színtéren. A fejezet kidolgozottsága egyértelművé teszi, hogy London mellett ez a volt miniszterelnök másik legfontosabb projektje, amit a leginkább magához közel állónak érzett, és amibe a legtöbb energiát fektette. Az olvasó számára pedig rendkívül izgalmas, hiszen ez a 130 oldal bepillantást enged az elmúlt évek legfontosabb nemzetközi eseményeinek alakulásába, és némi háttérinformációval is szolgál a különböző történések kapcsán. A fejezet a világ számtalan különböző pontján megfordult külügyminiszter útjait követi nyomon, egy-egy alfejezetben egy-egy fontos nemzetközi eseményt mutatva be. Azonban ennek is van egy komoly hiányossága, ami visszatérő eleme az egész munkának: elenyésző mennyiségben ír a Brexit-tárgyalásokról, amely pedig ennek az időszaknak az egyik legfontosabb külpolitikai eseményei is volt, és amelyben minden bizonnyal a bemutatottnál sokkal prominensebb szerepet töltött be Johnson.

Az ötödik fejezet rövidege alapvetően is szembeötlő, ám a külügyminiszteri éveket tárgyaló rész mellett még látványosabban eltörpül – ez azonban talán ez alkalommal megbocsátható, hiszen egy relatíve rövid időszakot tárgyal. Ebben a két alfejezetben Johnson arról számol be, milyen viszonya volt külügyminiszterként az akkori miniszterelnök Theresa May-el (konfliktusos), illetve hogyan került a miniszterelnöki székbe May lemondását követően. Ugyanakkor ebben az esetben is felróható a szerzőnek, hogy az olvasók többsége valószínűleg sokkal szívesebben olvasott volna erről az időszakról részletesebben, mint a londoni olimpia megszervezésének körülményeiről.

Sokkal kidolgozottabb, részletesebb a hatodik nagy rész, amelynek címe kissé félrevezető: az „*A Great Plan for Britain*” („Egy nagy terv Nagy-Britannia számára”) címet viselő fejezet valójában a koronavírus-járvány kitöréséről, és a járvány első hulláma során alkalmazott válságkezelési stratégiákról ír. Ez kifejezetten érdekes betekintést nyújt abba, hogyan kezelte a helyzetet Nagy-Britannia, milyen tanácsok alapján és hogyan hozott döntéseket egy nyugati ország vezetősége, illetve milyen egyeztetések zajlottak a háttérben. Ezen kívül Johnson beszámol kórházba kerülésének körülményeiről is, arról, milyen volt személyesen átélni a helyzetet London egyik

intenzívosztályán, és mennyire hosszan tartott a gyógyulási folyamata. Kevésbé érthető ugyanakkor, hogy miért osztotta két részre a COVID19-el kapcsolatos írásait: a következő, hetedik fejezet ugyanis gyakorlatilag szintén ugyanerről szól.

A nyolcadik fejezet, amelynek címe „2021: A Vaccine-Led Resurgence” („2021: A vakcinák vezette feltámadás”) az első fejezethez hasonlóan rendkívül csapongó, számtalan különböző témát érintve, melyek közös nevezője valójában csak a 2021-es év. Ebben olvashatunk a Brüsszellel történt kereskedelmi- és egyéb megállapodásokról, valamint – ahogy a cím is utal rá – a koronavírus elleni vakcinák kifejlesztéséről és az oltási-kampányról is. Annak ellenére pedig, hogy ekkor már miniszterelnök, a legnagyobb hangsúlyt ebben a fejezetben is a külpolitikai események kapták. Az azonban ismét szembeütő, hogy rendkívül keveset ír az Európai Unióval való tárgyalások folyamatáról, és arról, hogyan született meg a Brexit-megállapodás. A fókuszban inkább az áll, miért volt előnyös Nagy-Britannia számára, hogy kilépett az EU-ból – így többek között azt hangsúlyozza Johnson, hogy szerint London önállóan sokkal jobban tudta kezelni a járványt, mint az Unió tagállamai közösen. Emellett továbbra is kiemelt szerepet kapott külpolitikai elképzeléseinek bemutatása, melyeket összefoglalóan „Global Britain”-ként említ.

Az utolsó előtti fejezettel már közelítünk napjainkhoz az időrendi sorrendben: ez egy újabb, Boris Johnson miniszterelnöksége alatt kezdődött, óriási jelentőségű nemzetközi eseményt dolgoz fel, az orosz-ukrán háborút. Ugyanakkor a „War in Europe” („Háború Európában”) című fejezetben is előkerül számtalan más téma, többek között végre beszámol a bukásához vezető „partygate” néven elhíresült, a koronavírus járvány alatt lezajlott eseményekről is – természetesen a saját szemszögéből. Eszerint nem volt semmiféle titkos, a korlátozásokat megszegő buli a járvány ideje alatt a kormányzati intézményekben, saját bukásának legfőbb okaként pedig az ellene, miniszteri körökből indított puccsot nevezi meg. Hogy ebből mennyi igaz, és mi a valóság, annak megítélését – Johnsonnal egyetemben – az olvasóra bízom.

Az utolsó fejezetben, ahogy azt a címe is mutatja („Last Months”) Johnson miniszterelnökként töltött utolsó hónapjairól számol be. Ebben a fejezetben fény derül arra is, hogy a könyv címe – *Unleashed* azaz „szabadjára engedve/elszabadítva” – amelyet eredetileg akár úgy is értelmezhetünk, hogy a szerző saját magára utal vele, valójában Nagy-Britanniára értendő. Ebből nyilvánvalóvá válik, hogy számára a legfontosabb projekt mindvégig a Brexit, és a „Global Britain” elnevezésű program voltak – az azonban kevésbé egyértelmű, hogy miért írt mégis ennyire keveset az előbbiről.

Összegzés

Boris Johnsonnak memoárjában, mint minden szentnek, maga felé hajlik a keze: a Brexit kapcsán gyakran nyilatkozik saját magát mentegelve, folyamatosan a

rendszeren (*establishment*) kívülállóként utalva önmagára, mint a nép embere, aki nem hibáztatható a negatív következményekért. Összességében azonban elmondható, hogy olvasmányos, könnyed stílusú munkájából rengeteget lehet tanulni a brit politika működéséről, valamint bepillantást enged számtalan, az elmúlt 10-15 évben lezajlott világpolitikai esemény háttérébe, amelyet kiválóan egészítenek ki a könyvhöz mellékelt színes fotók is. Éppen ezért úgy vélem, hogy bár a Brexit kapcsán egyértelműen alul múlja az elvárásokat, és nem árt egy nagy adag kritikával kezelni, mégis mindenkinek érdemes elolvasnia Boris Johnson memoárját – akár a nemzetközi kapcsolatok és politológia világában tevékenykedő akademikusoknak, akár azoknak, akiket általában érdekelnek napjaink világpolitikai eseményei.